

**T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI**

NESRİN GÖKTAŞ

**YOKSULLUĞUN AZALTILMASINDA MİKROKREDİ
UYGULAMASI
- KIRIKKALE ÖRNEĞİ-**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TEZ YÖNETİCİSİ
YRD. DOÇ. DR. SITKI YILDIZ**

KIRIKKALE-2012

T.C
KIRIKKALE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

Nesrin Göktaş tarafından hazırlanan “Yoksulluğun Azaltılmasında Mikrokredi Uygulaması Kırıkkale Örneği” adlı tez çalışması, jürimiz tarafından Sosyoloji Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak oybirliği/oyçokluğu ile kabul edilmiştir. 26/06/2012

Başkan

Doç. Dr. Dolunay Şenol

Üye

Üye

Doç. Dr. Gülsüm Çamur Duyan

Yar. Doç. Dr. Sıtkı Yıldız
(Danışman)

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, Kırıkkale’de özellikle yoksul kadınlara mikrokredi vererek, kadın yoksulluğunun etkilerini azaltmayı amaçlayan Türkiye Grameen Mikrokredi Programı’nın Kırıkkale’deki faaliyetlerini incelemektir. Bu çalışmada ayrıca, kullanılan kredinin sosyal, ekonomik ve kültürel etkileri, yoksulluğu azaltma hususundaki faydası nicel ve nitel açılardan analiz edilmeye çalışılmıştır.

Türkiye’de yoksulluğu azalmaya yönelik uygulanan sosyal politikalar değerlendirildiğinde, Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi (TGMP) kapsamında Türkiye’de ilk defa 2003 yılında uygulanan ve Kırıkkale’de 2010 yılında uygulamaya konulan projenin yararlanıcıları yoksul kadınlar olması bakımından dikkat çekicidir. Bu çalışmada saha çalışması olarak mülakat tekniği kullanılmıştır. Kırıkkale Mikrokredi Ofisi yöneticileri ve kredi kullanıcıları ile yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Araştırma bulgularına göre; eğitim ve gelir düzeyi görece olarak düşük olan ve çoğunluğu ev kadını olan kredi kullanıcıları bu sistem sayesinde büyük ölçüde yoksullukla mücadelede başarılı olmuşlardır.

Anahtar Kavramlar: Yoksulluk, kadın yoksulluğu, sosyal politika, mikrokredi, Kırıkkale.

ABSTRACT

The aim of this study is to examine the activities of Turkey Grameen Microcredit programme of Kırıkkale province in Kırıkkale, which aimed at reducing the effects of women poorness by providing microcredit to poor women. Also, in this study it is aimed to analyse effects of this credit on social and cultural and benefits of the credit about reducing the poverty by quantitative and qualitative respects.

When the social politics which were applied to reduce the poverty examined, the beneficiaries of Turkey Grameen Microcredit Project (TGMP) which was first applied in 2003 and implemented in Kırıkkale in 2010 are poor women and so it is remarkable. In this study interview technique was used as a course work. Face to face interviews were conducted with Kırıkkale Microcredit Office managers and with users. According to research findings; The users of credits are generally housewives whose income and education level are low. Thanks to this system they have been largely successful at struggling against poverty.

Key Concepts: Poverty, women poverty, social policy, microcredit, Kırıkkale

KİŞİSEL KABUL /AÇIKLAMA

Yüksek lisans tezi olarak hazırladığım “Yoksulluğun Azaltılmasında Mikrokredi Uygulaması -Kırıkkale Örneği-” adlı çalışmam, ilmi ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazdığımı ve faydalandığım eserlerin bibliyografyada gösterdiklerimden olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanılmış olduğumu belirtir ve bunu şeref ve haysiyetimle doğrularım

24.05.2012
Nesrin GÖKTAŞ

ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR

İnsanlığın var olduğu günden itibaren her toplumun yaşadığı ve yaşayacağı bir realite olan yoksulluk, yıllarca ekonomi temelli bir problem olarak nitelendirilerek ekonomistler tarafından incelemeye değer görülen bir kavram olarak karşımıza çıkmıştır. Bu bakımdan yoksulluğu çözmeye yönelik uygulanan politikalar hiç şüphesiz ki bizatihi ekonomi temelleri üzerinden şekillenmektedir. Söz konusu araştırmamızın odak noktası olan mikrokredi ekonomi kaynaklı bir sosyal politikadır. Lakin hitap ettiği alan, hitap etme tarzı ve elde ettiği başarı değerlendirildiğinde diğer politikalarından farkı aşikârlaşacaktır.

Bu bağlamda söz konusu araştırmada yoksulluğun azaltılmasında etkin rol üsleneyeceği düşünülen kadınlar ve onlara verilen mikrokredilerin 2010 Temmuz ayı itibariyle Kırıkkale nazarında elde edilen gerçekliği gelir dağılımı, sosyal hayatın göstergeleri olan olgulardaki değişimleri ne kadar etkilediği, yoksulluğu azaltılmadaki başarısı araştırılmaya çalışılmıştır. Bunu yaparken bugüne kadar yapılan çalışmalar, bilimsel dergiler, makaleler ve internet kaynaklarından faydalanılarak oluşturulan nicel çerçeve nitel veri toplama yöntemi ile desteklenerek incelenilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sırasında yardımlarını esirgemeyen, sonsuz anlayışı, değerlendirmeleri ve düşünceleriyle bu tezi yazmamı sağlayan tez hocam Sayın Yrd. Doç. Dr. Sıtkı Yıldız'a, tezin hazırlık aşamasında Kırıkkale'deki iletişim kanallarını açan Prof. Dr. Aziz Akgül'e, TGMP Genel Müdürü Bengü Arslan'a, Bölge Müdürü Nergiz Keskin'e, Kırıkkale Şube Müdürü Murat Bozkurt'a ve değerli TGMP personeline teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Ayrıca gerekli düzenlemelerde yardımlarını esirgemeyen Araş. Gör. S. Tunay Kamer'e ve tez yazarken içinde olduğum bütün sıkıntılarda desteklerini esirgemeyen canım aileme sonsuz muhabbetlerle sevgilerimi ve teşekkürlerimi sunarım.

Nesrin GÖKTAŞ

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
KİŞİSEL KABUL /AÇIKLAMA.....	v
ÖNSÖZ VE TEŞEKKÜR.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar LİSTESİ.....	ix
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	x
KISALTMALAR	xi

GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: YOKSULLUK VE YOKSULLUĞU ÖNLEME POLİTİKALARI.....	4
1.1. YOKSULLUK KAVRAMI	4
1.2. YOKSULLUK TÜRLERİ.....	5
1.2.1. Mutlak Yoksulluk.....	5
1.2.2. İnsani Yoksulluk	6
1.2.3. Göreli Yoksulluk.....	6
1.2.4. Kadın Yoksulluğu	7
1.3. YOKSULLUK ÖLÇÜMÜ	9
1.4. YOKSULLUĞA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR.....	10
1.4.1. Klasiklere Göre Yoksulluk.....	10
1.4.2. Liberal Görüşe Göre Yoksulluk	13
1.4.3. Merkantilistlere Göre Yoksulluk.....	14
1.4.4. Marxist Düşünceye Göre Yoksulluk.....	14
1.5. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ	15
1.6. YOKSULLUKLA MÜCADELENİN ÖNEMİ.....	18
1.7. TÜRKİYE'DE YOKSULLUĞUN BOYUTLARI	20
1.8. TÜRKİYE'DE YOKSULLUĞU ÖNLEME POLİTİKALARI.....	31
1.8.1. 1980 Öncesi Yoksulluk Mücadeleleri	32
1.8.2. 1980 Sonrası Yoksulluk Mücadeleleri	33
2. BÖLÜM: YOKSULLUĞUN ÇÖZÜMÜ OLARAK MİKROKREDİ.....	37
2.1. MİKROKREDİ SİSTEMİ VE GRAMEEN BANKHata! Yer işareti tanımlanmamış.....	37
2.2. MİKROKREDİNİN BAŞARI İLKELERİ.....	39
2.3. MİKROKREDİNİN BAŞARISI ÖNÜNDEKİ ENGELLER	39
2.4. MİKROKREDİ UYGULAMALARINDA BAŞARILI OLAN ÜLKELER .	40
2.4.1. Bangladeş	41
2.4.2. Hindistan	42
2.4.3. Çin.....	42
2.5. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ MİKROKREDİ UYGULAMALARI VE GELİŞİMİ	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
2.5.1. Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER).....	43
2.5.2. Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği.....	44
2.5.3. Kadın Emegini Destekleme Vakfı (KEDV)	44

2.6 TÜRKİYE GRAMEEN MİKROKREDİ PROGRAMI (TGMP)	45
2.6.1. TGMP'nin Ana Prensipleri	45
2.6.2. TGMP'nin Temel Hedefleri	46
2.6.3. TGMP'nin Verdiği Mikrokredi Çeşitleri	46
2.6.3.1. Temel Kredi.....	46
2.6.3.2. Girişimci Kredisi	47
2.6.3.3. Müdahaleci Vatandaş Kredisi	47
2.6.3.4. Hayvancılık Kredisi.....	47
2.6.3.5. Mikrosera Kredisi.....	47
2.6.3.6. Sözleşmeli Kredi	47
2.6.3.7. Gönüllü Tasarruf	48
2.6.4. TGMP'ye Göre Grup Nedir, Nasıl Oluşur?	48
2.6.4.1. Grup Niçin Gereklidir?	48
2.6.4.2. Gruplar Mikrokrediden Nasıl Faydalanır?.....	49
2.6.4.3. Grupların Görev ve Sorumlulukları	50
2.6.4.4. Grupların Aldığı Mikrokrediyi Nasıl Ödendiği	51
2.6.5. Grup Üyelerinin Benimsemesi Gereken “10 Öneri”	53
2.6.6. Hedef Kitleye Ulaşma Oranı	54
3. BÖLÜM: KIRIKKALE'DE MİKROKREDİ UYGULAMASINA İLİŞKİN SAHA ÇALIŞMASI	59
3.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ	59
3.1.1. Araştırmanın Amacı	59
3.1.2. Araştırmanın Konusu	59
3.1.3. Araştırmanın Önemi	59
3.1.4. Araştırmanın Varsayımları	60
3.1.5. Araştırmanın Hipotezleri.....	61
3.1.6. Araştırmanın Sınırlılıkları	61
3.1.7. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	62
3.1.8. Araştırmanın Araç ve Teknikleri.....	62
3.2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	62
3.2.1. Demografik Özellikler.....	62
3.2.2. Mikrokredinin Sektörel Dağılımı ve Mikrokrediyi Alma Nedenleri	67
3.2.3. Mikrokredi Grupları	74
3.2.4. Toplantılar ve Ritüelleri	77
3.2.5. Problemler ve Beklentiler.....	79
SONUÇ VE ÖNERİLER	84
KAYNAKÇA	92
EKLER.....	97

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1: Dünya'nın Değişik Bölgelerinde Yoksul Nüfus ve Yoksulluk Oranları, 1987- 2001	21
Tablo 2: Türkiye'de Kişisel Gelir Dağılımı, 1963-2005.....	233
Tablo 3: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirlere Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar, 2008–2009	24
Tablo 4: Zorunlu Gıda Harcamaları	27
Tablo 5: 4 Kişilik Bir Ailenin Harcama Kalemleri	27
Tablo 6: Dört Kişilik Ailenin Aylık Gıda Harcaması(Açlık Sınırı) (TL/Ay)	288
Tablo 7: Dört Kişilik Ailenin Aylık Zorunlu Harcaması (Yoksulluk Sınırı) (TL/Ay) ...	28
Tablo 8: Asgari Ücretin Net Hesabı Ve İşverene Maliyeti	29
Tablo 9: Mikro Girişimde Engelleyiciler ve Sorunlar	40
Tablo 10: TGMP'nin 2007-2012 Yılları Arasına Ait İstatistikleri	54
Tablo 11: TGMP Yedi Temel Mikrokredi Faaliyet Alanı	57
Tablo 12: Katılımcıların Kırıkkale'ye Göç Nedenleri	63
Tablo 13: Mülakata Katılanların Sosyal Güvenceleri	65
Tablo 14: Sosyal Yardımlaşma Kurumundan Yardım Alan Mikrokredi Kullanıcılarının Yardımdan Faydalanma Süreleri	65
Tablo 15: Aile Bireylerinin Meslekleri	66
Tablo 16: Mikrokredi Kullanmadan Önce Herhangi Bir İşte Çalışma Durumları	66
Tablo 17: Mülakata Katılan Kadınların Sektörel Dağılımları	67
Tablo 18: Mikrokrediyi Kimden/Nerden Duydunuz.....	68
Tablo 19: Mikrokredi Alan Kadınların Krediyi Kullanış Amaçları	68
Tablo 20: Eşleri Mikrokredi Kullanan Kişilerin Tutumları	69
Tablo 21: Krediyi Kullanma Süreleri Ve Ortalama Gelirleri.....	70
Tablo 22: Kredi Kullanım Sonrası Yaz ve Kış Aylarına Göre Gelir Dağılımı.....	70
Tablo 23: Krediyi Kullandıktan Önce ve Sonra Doktora Gitme Sıklığı.....	71
Tablo 24: Krediyi Kullandıktan Önce ve Sonra Gıda Tüketimindeki DeğişmeHata! Yer işareti tanımlanmadı	
Tablo 25: Kredi Kullanan Kadınların Eşlerinin Tutumlarındaki Değişme.....	72
Tablo 26: Toplantılarda Atılan Sloganlar Hakkındaki Görüşler.....	79
Tablo 27: Alınan Kredinin Kullanımı	79
Tablo 28: Mikrokredi Sisteminin Eksiklikleri Hakkındaki Görüşler.....	811

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Maltush'un Gıda Maddeleri Ve Nüfus Arasında Kurduğu İlişki	12
Şekil 2: Gelir Dağılımında Adaletsizliğin Ve Yoksulluğun Nedenleri.....	16
Şekil 3: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirlerin Lorenz Eğrisi	25
Şekil 4: 2011 Kasım Ayı Yoksulluk Sınırı ve Asgari Ücret İlişkisi	30
Şekil 5: 2011 Kasım Ayı Açlık Sınırı ve Asgari Ücret İlişkisi	31
Şekil 6: Üye Sayısı ve Kredi Çeşitleri.....	55
Şekil 7: Kredi Bakiyesi ve Kredi Çeşitleri.....	55
Şekil 8: Dağıtılan Kredinin Sektörel Bazlı Dağılımı	56
Şekil 9: Dağıtılan Kredinin Parasal Bazlı Dağılımı	56
Şekil 10: Mülakata Katılanların Yaşları.....	63
Şekil 11: Mülakata Katılan Kadınların Eğitim Durumları.....	64
Şekil 12: Katılımcıların Çocuklarının Öğrenim Düzeyleri	64
Şekil 13: Kırıkkale'de Mikrokredi Kullanan Kadınların Sektörel Dağılımı.....	67
Şekil 14: Grup Toplantı Şeması	78

KISALTMALAR

AB: Avrupa Birliği

DB: Dünya Bankası

DİSK: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu

DİSK-AR: Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü

DPT: Devlet Planlama Teşkilatına

f: Frekans

GSMH: Gayrisafi Milli Hâsılası

GT: Grameen Trust

H: Yoksul Kişi Oranı

I: Yoksulluk Açığı Oranı

G: Yoksullararası Gelir Eşitsizliği Katsayısı

KA.DER: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği

KAGİDER: Kadın Girişimciler Derneği

KEDV: Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı

KSO: Kafa Sayım Oranı

MFK: Mikrofinans Kuruluşları

PTT: Posta Telefon Telgraf

SRAP: Sosyal Riski Azaltma Projesi

STK: Sivil Toplum Kuruluşları

SYDTF: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Tevfik Fonu

SYDV: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları

ŞNT: Şartlı Nakit Transferi

TİSVA: Türkiye İsrافی Önleme Vakfı'nın

TGMP: Türkiye Grameen Mikrokredi Programı

TOKİ: Toplu Konut İdaresi

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu'nun

TÜRK-İŞ: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu

TÜSİAD: Türkiye Sanayici ve İşadamları Derneği

UN: Birleşmiş Milletler

UNDP: Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

GİRİŞ

Geçmişin ve geleceğin vazgeçilmez problemi olan yoksulluk, bütün toplumların içinde yaşadığı bir olgudur. Lakin yoksulluğun toplumsal alanda bugünkü anlamda bir sorun haline gelmesi ve sosyal politikalar geliştirmeye değer görülmesi 15.yüzyılın sonlarında Amerika'nın keşfinin ertesinde yaşanmaktadır. Bu keşif Avrupa'nın kaderi açısından önemli değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Zira bu dönemde deniz ticareti kara ticaretinden daha karlı bir iş haline gelmiştir. 16.yüzyılın başlarına tekabül eden ve zenginliğin topraktan, ticarete kaymasıyla gerçekleşen bu değişme Avrupa toplumlarını sadece ekonomik olarak değil aynı zamanda toplumları sosyal olarak da etkilemiştir. Topraktan elde edilen karın düşük ve toprağa ödenen vergilerin yüksek olması nedeniyle Avrupa'da kırsal alanda toprakta çalışan nüfus hızla azalırken şehirde yaşayan nüfus ise hızla artmaktadır. Çünkü toprakta çalışmayı bırakan insanlar kitleler halinde şehre göç etmiş ve şehrin kapitalist sistemi içinde çalışan ücretli işçiler haline gelmişlerdir.

16.yüzyılda var olmak için emeğini satmak zorunda olan şehirdeki mülksüz işçiler, emeğini satamadığı yani çalışmadığı sürece ihtiyaçlarını karşılamaktan yoksundur ve dolayısıyla da yoksuldur. Bu dönemde şehirleri yoksullardan korumak amacıyla bugün Toplam ya da Total Kurum¹ olarak ifade ettiğimiz kurumların sosyal politikalar bağlamında önem kazandığını görüyoruz. 16. yüzyılda sosyal politika alanındaki bu uygulama son derece sınırlıdır. Çünkü yoksulları bir araya getirmeyi amaçlayan politikanın oldukça maliyetli ve bu uygulamadan faydalanacak yoksulların sayısı ise oldukça fazladır. Bu bağlamda uygulanan sosyal politika Avrupa toplumlarındaki tüm yoksullara hitap etmemekte edememektedir.

1776'da İngiltere'de meydana gelen Sanayi Devrimi, Kapitalizmin gelişmesini hızlandırırken, yoksulluk olgusunu ve onu önlemeye yönelik gerçekleştirilen sosyal politikaları da geliştirmiştir. Bu olguyu her toplum devlet destekli çeşitli sosyal politikalarla en aza indirmeye çalışmıştır.

---

¹“Toplam ya da Total Kurum; insanların hareketlerinin (uyku, çalışma, ve oyun gibi) bürokratik veya hiyerarşik mekanizmalarla belirlendiği ve yeniden dizayn edildiği ve bu yolla yeniden sosyalleştirildiği mekanlardır. Hapishaneler, İslah Evleri, Akıl Hastaneleri, Toplama Kampları, Yatılı Okullar ve Askeri kışlalar gibi...” (Türkkahraman, 2006:14)

20. yüzyılın başlarında itibaren tüm toplumlarda yaşanan savaşlar, ekonomik krizler, kıtlıklar ve iç karışıklıklar toplumlarda yoksulluğun boyutunu artırmıştır. Nitekim yoksulluk, 20.yüzyılın sonu ve 21. yüzyılın başındaki en önemli araştırma konularından biri haline gelmiştir. Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) başta olmak üzere hem uluslararası kuruluşlar hem de yerel düzeyde yapılmış çalışmalarla yoksulluğun boyutu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda 1987 yılı için dünyada günlük bir doların altında gelir elde eden yoksulların toplam dünya nüfusu içerisindeki oranı % 28,3'tür. Yani dünya nüfusun yaklaşık olarak 1/3'i yoksuldur. Artan yoksul oranları toplumları hem devlet hem de sivil toplum destekli sosyal politikalar geliştirmeye yönlendirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkeleri rüzgarıyla şekillendiren refah devleti anlayışı Türkiye'yi de etkilemiştir. Akabinde Türkiye'nin Çok Partili bir hayata başlamasıyla birlikte yoksullukla mücadelede önemli adımlar atılmaktadır. 1950 öncesinde köy ile kent arasındaki mesafeyi artıran, yoksulluğu izole hayatlara mahkum eden Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Menderes döneminde ortadan kaldırılmıştır. Böylece şehirleşme oranı 1927 – 1950 yılları arasında %24,2'den % 25'e çıkarken 1960 'ta %31, 9'a ulaşmıştır. Şehirleşme oranındaki bu hızlı artış sosyal hayatta Türk tipi mesken olarak da ifade edilen gecekonduların ortaya çıkartmıştır. Söz konusu yapılar Türkiye'nin yoksul kesimini barındırmaktadır.

1961 ve 1982 Anayasalarıyla birlikte Türkiye'de “sosyal adalet” ve “sosyal devlet” ilkeleri benimsenmiş ve toplumsal kalkınma planlarında adil bir gelir dağılımının sağlanması yönünde devlet destekli çeşitli adımlar atılmıştır. Türkiye'de yoksullukla mücadele, sosyal yardımlar nazarında vuku bulan ayni ve nakdi yardımlarla gerçekleştirilmektedir. Sivil toplum destekli sosyal politikalar ise sivil toplum kuruluşlarının tam manası ile kurulması (1980'ler) ve güçlenmeye başlamasının akabinde gerçekleşmiştir (1990 sonları).

Dünyanın çeşitli bölgelerinde ve ülkemizde bazı sivil toplum örgütleri tarafından uygulanan bazı projeler özellikle kadın yoksulluğu üzerine giderek yoksullukla mücadele etmeyi amaçlamaktadır. Ülkemizde bu tip projelerinden bazılarını KAGİDER, KEDV, KA.DER gibi STK'lar tarafından uygulanmaktadır.

Araştırmamızın asıl konusu olan mikrokredi projesi kadın yoksulluğundan hareketle yoksullukla mücadele etmeyi amaçlamaktadır.

Bu bağlamda ilk defa Bangladeş'te 1974 yılında Muhammed Yunus tarafından Grameen Bank kanalıyla gündeme getirilen ve yoksul kadınlara kredi sağlanmasının yolunu açarak onların da kendi imkânları ölçüsünde iş sahibi olmalarını sağlamıştır. Uygulama, 2003 yılında Prof. Dr. Aziz Akgül tarafından, pilot şehir olarak seçilen Diyarbakır'da başlatılmasıyla Türkiye'ye gelmiştir.

Araştırmamız 5 Temmuz 2010 tarihi itibarıyla Kırıkkale'de aktif bir şekilde uygulanmaya başlanan mikrokredi sisteminin yoksul kadınlara ne düzeyde ulaştığı, kadınların yoksulluklarında meydana gelen değişme, yapılan nicel ve nitel araştırma teknikleriyle sunulacaktır. Bu tez kapsamında 440 kişilik evren içinden farklı ekonomik, sosyal ve kültürlerden seçilen 44 örnekleme mülakat tekniği ile yüz yüze görüşmeler yapılmıştır.

Bu bağlamda araştırmamızın birinci bölümünde yoksulluğun kavramsal çerçevesi; yoksulluk nedir, yoksulluğun çeşitleri, nedenleri, yoksulluk ölçümü, yoksulluğa ilişkin yaklaşımlar, yoksullukla mücadelenin önemi, yoksulluğun Türkiye'deki boyutu ve önleme politikaları üzerinden hareketle oluşturulmuştur.

Araştırmanın ikinci bölümünde mikrokredinin tanımı, tarihçesi, başarı ilkeleri, dünyada mikrokredi sistemini uygulayarak başarı gösteren ülkeler, Türkiye'de mikrokredi uygulamaları, Türkiye Grameen Mikrokredi Programı ve Kırıkkale'deki gelişimi ayrıntılı olarak ifade edilmiştir.

Araştırmanın üçüncü bölümünde, birinci ve ikinci bölümde nicel verilerle temelleri atılarak oluşturulması amaçlanan nitel çalışmanın takip edeceği çerçeve belirlenerek mülakat tekniğinden elde edilen bulgular sunulmuştur.

Sonuç bölümünde ise, çalışmanın temel sonuçları elde edilen verilerin ışığında değerlendirmelerle ve Kırıkkale mikrokredi kurumuna projenin geliştirilebilmesi hususunda çeşitli öneriler sunulmaktadır.

1. BÖLÜM

YOKSULLUK VE YOKSULLUĞU ÖNLEME POLİTİKALARI

1.1. YOKSULLUK KAVRAMI

Yoksulluğun sosyolojik olarak pek çok tanımını yapmak mümkündür. Seyyar'a (2003:40) göre, "Yoksulluk denilince aklımıza çoğu zaman fakirlik, sefalet, açlık, yokluk, muhtaçlık, hayatta kalma savaşı, temel ve zorunlu ihtiyaçlarını yeterince karşılayamama, yeterli varlığa sahip olmama, düzenli gelirden mahrum olma ve beklenilmeyen durumlarda ortaya çıkan maddi zorluklardan dolayı sıkıntı çekme hali gelmektedir". Başka bir tanımlamaya göre ise; "Yoksulluk, maddi nitelikteki mahrumiyetlerden dolayı kaynaklara ve üretim faktörlerine erişememe ve böylece asgari yaşam düzeyi sürdürecektir gelirden yoksun bulunma halidir" (Bilgili; Altan, 2003:92).

Yoksulluğu dar ve geniş açılardan ele alan bir diğer görüş ise Ala (2009:2) tarafından şu şekilde ifade edilmektedir:

Dar açıdan yoksulluk; zorunlu giderlerini karşılayamama; barınacak yeri olmama ve açlıktan ölme durumu olarak tanımlanarak, bu, mutlak yoksulluk olarak da ifade edilmektedir. Dolayısıyla mutlak yoksulluk oranı, yoksulluğun en düşük durumunu göstermektedir... Geniş kapsamlı yoksulluk tanımı ise; gıda, giyim ve barınma gibi olanakları, yaşamlarını devam ettirmeye yettiği halde, toplumun genel olarak sosyal düzeyinin gerisinde kalmayı tanımlamaktadır. Bu açıdan yazarlara ve toplumlara göre değişebilen göreceli yoksulluk kavramı ortaya çıkmaktadır.

Yoksulluk yalnızca maddi açıdan ele alınmamıştır. Maddi imkanların yanında sosyal ve kültürel unsurlarda yoksulluğun tanımlanmasında etken değişkenlerdir. Nitekim Özey'e (2003:136) göre "Yoksulluk yalnızca parasal anlamda ele alınmamalıdır, geniş anlam da düşünüldüğün de yoksulluk, kişi başına düşen milli gelirin azlığı, ortalama ömür, okuma-yazma oranı, beslenme ve sağlık hizmetlerinden yararlanamama, temiz içme suyundan ve sağlıklı konut ortamında yaşamadan mahrum olma anlamı taşımaktadır". Bu tanımlamadan hareketle yoksulluğun geniş bir açıdan ele alınması gereken bir olgu olduğu görülmektedir.

Yukarıda da ifade edilen yoksullukla ilgili tüm tanımlardan hareketle, insani edim ve ilişkilerin var olduğu ilk günden itibaren toplumların en önemli sorunlarından biri olan yoksulluk olgusunu açıklar nitelikte farklı görüşler olduğu görülmektedir. Lakin yoksulluk kavramı üzerinde görüş birliğine varılmış bir tanımlama bulunmamaktadır. Arapça “fakr”, Türkçe yeterli parası olmayan “yoksul” kelimesinden türeyen yoksulluk kavramını özetlersek: yoksulluk, farklı zaman ve mekanlarda her toplumun kendi yapısına göre yani kültürüne, yaşam tarzına, tüketim ve gelir ilişkisi olarak nitelendirebileceğimiz sınırlı başlıklar altında geniş bir yelpazeyi içine alan yapının ifadesidir. Daha açık ifade edersek bireyin içinde bulunduğu toplumda temel ihtiyaçları olan; beslenme, giyinme, barınma, sağlık ve eğitim olanaklarından yararlanma düzeyinden yoksun, mahrum değildir. Yoksulluğun genel sınırını çizebilmek için türlerinden ve nasıl ölçüldüğünden bahsetmekte fayda vardır.

1.2. YOKSULLUK TÜRLERİ

Evrensel bağlamda yoksulluğun içlemini ve kapsamını belirlemek her ne kadar zor olsa da hem ülkeler hem de bölgeler arasındaki yoksulluk farkının göstergesi olarak genellikle mutlak ve göreceli yoksulluk tanımlamaları kullanılır.

1.2.1. Mutlak Yoksulluk

Koray’a (2008:311) göre mutlak yoksulluk, “bireyin yaşamını sürdürmek için ihtiyaç duyduğu asgari tüketim düzeyini bile sağlayamaması anlamında kullanılmaktadır. Bunun için bazen asgari gıda harcaması baz alınır, bazen gıda harcamasının yanı sıra giyinme, barınma ve ısınma gibi temel ihtiyaçlar da düşünülür”.

“Dünya Bankası’nın 1990 Raporu’nda bu tanım; bir insanın hayatta kalabilmesi için gerekli minimum kalori miktarı olan 2400k/cal hesaplamasına dayanılarak geliştirilmiştir. Bundan hareketle, geliri günlük 2400k/cal değerinde besini almaya yetmeyen insanlar “mutlak yoksul” olarak tanımlanır” (DPT, 2001:104). Dünya Bankası (DB) mutlak yoksulluk sınırını az gelişmiş ülkeler için kişi başına günlük 1 dolar, Latin Amerika ve Karaipler için 2 dolar, Türkiye ve Doğu Avrupa ülkeleri için 4 dolar, gelişmiş ülkeler için ise 14.40 dolar olarak

belirlenmiştir. Dünya Bankası'nın sadece minimum gıda harcaması maliyetini baz alarak yapılan mutlak yoksulluk hesaplaması bazı kaynaklara göre ‐açlık sınırı‐ olarak değerlendirilir ve bu tutarın hesaplanmasında öncelikle kişinin veya hane halkının yaşamını sürdürebilmesi için alması gereken günlük asgari kalori miktarı ve bu kaloriyi alabilmesi için yapması gereken gıda harcaması dikkate alınmaktadır.

1.2.2. İnsani Yoksulluk

Mutlak yoksulluğun gıda harcamaları ile sınırlandırılan anlayışı yetersiz bulan Birleşmiş Milletler, gıda harcamasının yanında giyinme, barınma, ısınma, sağlık, eğitim gibi diğer temel ihtiyaçlarının da dikkate alan insani bir yoksulluk kavramı geliştirmiştir. Buna göre Birleşmiş Milletler, ‐İnsani Gelişme Endeksine‐² bağlı olarak belirli dönemlerde gelişmiş ülkelerin üst sıralarda, azgelişmiş ülkelerin ise daha alt sıralarda yer aldığı raporlar yayınlamaktadır. Türkiye açısından baktığımızda ise; TÜİK, TÜRK-İŞ, DİSK, KAMUSEN gibi kurum ve sendikalar yoksulluk sınırı hesaplamalarında genellikle Birleşmiş Milletlerin yöntemini tercih etmektedirler.

‐Yaşam maliyetinin hesabı, yaşam standardı ve tüketim alışkanlıklarına da bağlı olarak kişiden kişiye, temel alınan ailenin büyüklüğüne hatta ülkeden ülkeye değişiklik gösterebilmektedir‐ (Bağdadioğlu, 2003:111-112). Bu hesaplamalar yapılırken dikkat edilmesi gereken nokta, kalori miktarlarının yanında ürünlerin fiyatlarının da önemli bir faktör olması nedeniyle bu fiyatların farklı bölgelerde farklı olabileceğidir. Bu sebepten dolayı kentlerdeki yoksulluk sınırı ile kırlardaki yoksulluk sınırları farklı hesaplanması uygun olabilir.

1.2.3. Göreli Yoksulluk

Şenses'e göre göreli yoksulluk; ‐maddi kaynakların, toplumda âdet haline gelmiş veya en azından özendirilen ve onaylanan normal etkinliklere katılımın gerçekleşmemesi durumunun, konfora ve yaşam koşullarına sahip olmanın olanaksız veya son derece kısıtlı hale gelecek kadar yetersiz kalmasıdır‐ (Şenses, 2003:91). Devlet Planlama Teşkilatına (DPT) göre ise, ‐yiyecek dışındaki gereksinimleri–

---

² İnsani Yoksulluk Endeksi yaşam süresinin kısalığı, temel eğitim hizmetlerinden mahrumiyet ve kamusal ve özel kaynaklara erişememe gibi insani gelişim açısından ortaya çıkan mahrumiyetleri, yoksulluğun boyutlarını ve insani gelişim dışında kalmış insanların oranını ölçmektedir(Aktan, 2002a:6).

giyim, barınak ve enerji gibi– karşılayacak gelirden yoksun olmak biçiminde anlaşılmaktadır” (DPT, 2007:1). Yani göreceli yoksulluk, bireyin veya ailenin içinde bulunduğu toplumun sahip olduğu refah düzeyinin altında bulunmasıdır. Öyle ki bu sınır, açlık sınırının üzerine ortalama yaşam standardının ise altına tekabül etmektedir.

Bireyin içinde yaşadığı ülkenin veya bölgenin medyan gelirinin belirli bir oranı genellikle yoksulluk çizgisi olarak kabul edilir ve bu çizginin altında gelire sahip olanlar yoksul olarak nitelendirilir. Bu yöntemle Türkiye gibi bazı ülkelerde medyan gelirin %50’si yoksulluk çizgisi olarak belirlenirken, bazı ülkelerde ise gelirin %40’ı veya %60’ı da yoksulluk çizgisi olarak kabul edilmektedir. Yoksulluk sınırını belirlemede aritmetik ortalamadan ziyade Avrupa Birliği (AB) ve gelişmiş ülkelerde medyanın kullanılmasının temel nedeni; aritmetik ortalamanın yoksulluk sınırını objektif olarak belirlemede yetersiz olmasıdır. Zira fakirlerin çok fakir, zenginlerin ise çok zengin fakat azınlık durumunda olduğu bir toplumda aritmetik ortalama ile yoksulluk sınırı üstlere çıkartılır.

1.2.4. Kadın Yoksulluğu

Çocuklardan sonra yoksulluğa en fazla maruz kalan kesim kadınlardır. Bu açıdan yoksulluk olgusunun kadınlarda ve erkeklerde anlam ve yoğunluk bakımında farklılık gösterdiğini ifade eden Gülsüm Çamur Duyan olguyu “yoksulluğun kadınlaşması” olarak ifade etmektedir. Çamur Duyan’a göre (2006:34):

Yoksulluğu oluşturan süreçlerin erkek ve kadın nüfus grubunu farklı şekillerde ve derecelerde etkilediği düşünülmektedir. Ekonomik faaliyetlerde düşük ücretli ve vasıfsız iş kollarında genellikle kadınların istihdam edildiği, ücretli çalışan kadın iş gücünün aynı konumdaki erkeklere göre daha az bir ekonomik gelire sahip olduğu bir gerçektir. Kadın evde ve dışarıda ücretli olarak çalışsa da yoksulluğu erkeklere göre daha derin yaşamaktadır. Tüm bu süreç yoksulluğun kadınlaşması olarak ele alınmaktadır.

Kadın yoksulluğuna farklı bir boyutta baktığımızda kadın yoksulluğu, ekonomik temellendirmelere ek olarak, toplumsal hayat içinde yaşayan nevilere biçilen toplumsal roller sonucunda ortaya çıkan bir yoksunluk durumudur. Herhangi bir ayrımcılık ya da önyargıya dahil olmadan objektif olarak değerlendirdiğimizde; ERKEK = Kamusal Alan (parasal karşılığı olan piyasada çalışma), KADIN = Özel

Alan (parasal karşılığı olmayan ev/hane içi çalışma) olarak belirlenmektedir. Bu çerçevede içinde hiçbir gelire sahip olmayan veya çok az gelire sahip olan kadının yaşadığı yoksulluk daha yaygın ve şiddetlidir. Çünkü gelir getirici bir işe sahip olmayan ve mülkiyeti olmayan kitlelerin yoksulluğa mahkum olduğu düşünüldüğünde kadın ve çocuk yoksulluğunun vahameti aşikardır.

Dolunay Şenol ve Sıtkı Yıldız tarafından 2011 yılında -aile içi şiddet ve kadın-konulu çalışmada elde edilen veriler dikkat çekicidir. Çalışmaya göre (2011:848): “Kadınların şiddete maruz kalmalarının temel nedeni olarak, ekonomik sebepler (%59,1) görülmektedir. Yoksulluk diğer faktörler yanında aile içi şiddeti artıran ve tetikleyen bir unsur olarak karşımıza çıkmaktadır. Maddi imkânsızlıklar çeşitli sıkıntıları ve ruhsal bunalımları yaratmakta ve bu durum ailenin huzurunu kaçıran önemli bir unsur olarak ortaya çıkmaktadır.”

Sunulan bilgiler ışığında kadın yoksulluğu tek boyutlu derlendirilemediği gibi sonuçları ekonomik olmaktan ziyade şiddete maruz kalma gibi sonuçları vardır. Fakat araştırmamız gereği yoksulluğu daha dar bir çerçevede ele alarak uygulanan politikaları daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak inceleyeceğiz.

“Görelî ve mutlak yoksulluk tanımları arasındaki en önemli fark, mutlak yoksulluk sınırının sabit olmasıdır. Görelî yoksulluk sınırları ise ülke içindeki ortalama gelir ve harcama seviyelerine göre değişmektedir. Ortalama harcama seviyesi ne kadar yüksek ise görelî yoksulluk oranı da o denli yüksek olacaktır” (Coşkun ve Tireli, 2008:25).

Mutlak yoksulluk, görelî yoksulluk, insani yoksulluk ve kadın yoksulluğunun dışında, söz konusu hedef kitlenin belirlenmesinde kırsal-kentsel yoksulluk, gelir yoksulluğu, tüketim harcamalarına göre yoksulluk, öznel yoksulluk, ultra yoksulluk, çalışan yoksullar, sosyal olanaklar yoksulluğu gibi diğer bazı yoksulluk tanımları da mevcuttur. Fakat çalışmanın kapsamı nedeniyle diğer yoksulluk tanımlamalarına yer verilmemiştir.

1.3. YOKSULLUK ÖLÇÜMÜ

Yoksulluğun ölçümünde yapılacak ilk şey yoksulluk sınırını belirlemektir. Her ne kadar tarihte yoksulluk sınırını belirlemede “gelir düzeyi mi-harcama düzeyi mi yoksa birey düzeyi mi-hanehalkı düzeyi mi” esas alınmalıdır görüşlerinde fikir ayrılıkları ortaya çıksa da en nihayetinde yoksulluk sınırının belirlenmesinde daha öncede ifade ettiğimiz mutlak ve göreceli yoksulluk sınırları kullanılmaktadır.

Yoksulluk sınırının göreceli ve mutlak yoksullukla belirlenmesinin ardından yapılacak ikinci adım ise yoksulluk sınırının altında kalan yoksullar arasındaki bir gelir eşitsizliğini ölçmek gerekmektedir. Çünkü yoksulluk sınırı altındaki bir grup, yoksulluk sınırına yakın bir yerde yoğunlaşma gösterirken, bir başka grup ise çok daha aşağılarda yoğunlaşma gösterebilir. Bu bağlamda yoksulların, yoksulluk çizgisi altındaki eşitsizlik düzeyini ölçmek için çeşitli ölçüler kullanılmaktadır. Bunlar; yoksul kişi oranı, yoksulluk açığı oranı ve yoksullar arası gelir eşitsizliği katsayısıdır.

Yoksulluğun belirlenmesinde kullanılan Yoksul Kişi Oranı(H)³, yoksulluk sınırı altında bulunan nüfusun toplam nüfus içindeki yüzdesini ifade eden en temel yoksulluk ölçütüdür (Ravallion ve Sen, 1996: 772; ⁴). Yoksul Kişi Oranı yoksulluğun derecesi hakkında bilgi vermez ve yoksullararası gelir hareketlerini yansıtmaz. Bu yetersizliğin yerini doldurmak üzere "Yoksulluk Açığı Oranı (I)⁵" ve "Yoksullararası Gelir Eşitsizliği Katsayısı (G)⁶ " olarak ifade edilen iki ayrı ölçüt daha geliştirilmiştir. Yoksulluk Açığı Oranı, yoksulların yoksulluk sınırının üzerine çıkarılabilmeleri için gerekli ortalama gelir düzeyini gösteren veya yoksulluk sınırına göre yoksulun ortalama gelir azlığını ifade eden bir derinlik ölçütü olarak tanımlanmaktadır. Yoksulluk açığının artıyor olması yoksulluğun daha da derinleştiğini, şiddetlendiğini gösterir. Yoksulluk Açığı Oranı yoksulluğun derinliğini göstermekle birlikte, yoksullararası gelir eşitsizliğindeki değişmelere karşı duyarsızdır. Yoksullararası gelir eşitsizliğini tanımlamak amacıyla bir gelir eşitsizlik ölçütüne gerek duyulmuştur. Gini Katsayısı bu eksiği tamamlayabilecek ideal bir gelir eşitsizlik ölçütü olarak kabul edilmektedir. Yoksullararası gelir eşitsizliğinin artması, yeterince beslenemeyenlerden iyi durumdaki yoksullara, yoksullararası gelir dengesizliğini arttıran bir gelir transferine işaret ederken, yoksulluğun şiddetinin artmış olduğunu gösterir⁷.

³ $H = z q / n z q$, yoksulluk sınırı altındaki nüfus ; n , toplam nüfus

⁴ <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/dagdemir.pdf> web adresinden 12.10.2011 tarihinde alınmıştır.

⁵ $I = \sum z \cdot y_i / qz$ z ; yoksulluk sınırı; qz , yoksulluk sınırı altındaki nüfus; y_i , i 'inci yoksulun geliri

$\bar{öcs}(z)$

⁶ Yoksullar arasında hesaplanmış Gini Katsayısı

⁷ <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/dagdemir.pdf> web adresinden 12.10.2011 tarihinde alınmıştır.

Yoksul Kişi Oranı, Yoksulluk Açığı Oranı ve Yoksullararası Gelir Eşitsizliği gibi ölçütler yoksulluğu farklı boyutlarıyla yoksulluğu ifade ederken, bu üç ölçütü bir arada hesaba katan geniş kapsamlı bir yoksulluk ölçütünün hesaplanması Amartya Sen tarafından tanımlanmıştır. Yoksulluğun ölçümünde “Sen Yoksulluk Endeksi” olarak bilinen bu ölçütün yanı sıra Foster-Greer ve Thorbecke tarafından geliştirilmiş olan “Pa Yoksulluk Endeksi” de kullanılmaktadır. “Sen Endeksi, yoksulların oranını gösteren KSO’yu (Kafa Sayım Oranı), yoksulları yoksulluk çizgisinin üstüne çıkartabilmek için gerekli olan ortalama gelir düzeyini gösteren Yoksulluk Açığı Endeksini ve yoksullar arasındaki gelir eşitsizliğini gösteren Gini Katsayısını kapsayan bir yoksulluk ölçütüdür” (Şenses, 2008:79). “FGT endeksi, genel yoksulluk ölçüsünü, farklı coğrafi bölgelerdeki, farklı aile tiplerindeki yoksulluk ölçütleri gibi alt bileşenlere ayırmaya elverişli olduğu için kullanılan bir ölçüttür” (TÜSİAD, 2000:101) .

1.4. YOKSULLUĞA İLİŞKİN YAKLAŞIMLAR

Bu bölümde yoksulluğun farklı ekollere göre ele alınışı incelenecektir. Başlıca ele alacağımız ekoller klasikler, Marxistler, liberaller ve merkantilistlerdir.

1.4.1. Klasiklere Göre Yoksulluk

Klasik ekolün önemli temsilcilerinden olan Adam Smith’i, Aktan (1994:23) şöyle ifade eder, “Adam Smith, fizyokratlar⁸ gibi ekonominin işleyişinde doğal bir düzenin var olduğuna inanmış ve bunu “Görülmez-Gizli Bir El” olarak adlandırmıştır. Ancak Smith, fizyokratlardan farklı olarak doğal düzenin tanrısal güce dayalı olarak değil, bireylerin kişisel teşebbüs gücüne dayalı olarak işleyeceği fikrini savunmuştur. Smith’e göre doğal düzeni sağlayacak, bireyin kişisel çıkarlarıdır”. Smith’ten hareketle klasiklere göre, ekonomi kendi içinde bir dengeye sahiptir. “Laissez faire” diye özetlenen düşüncede, piyasadaki arz ve talep ilişkisi bir denge oluşturur. “Görülmeyen El” de bu dengenin ifadesidir.

---

⁸ Liberalizmin bir doktrin olarak gelişmesinde Fizyokrasizm’in önemli katkıları olmuştur. Fizyokrazi, özetle ekonomik düzenin doğal yasalarla işlediğini savunan bir doktrindir. Bir başka ifade ile Fizyokrazi, evrensel yaşamın insanların koyduğu yasalarla değil doğanın koyduğu yasalarla yönetildiğini savunur. 18.yy.ın ikinci yarısında Avrupa’da ortaya çıkan bu iktisadi düşüncenin doğal düzen anlayışı R.L.V.d’ Argenson tarafından “Bırakınız Yapsınlar, Bırakınız Geçsinler.” şeklinde ifade edilmiştir (Aktan, 1994:22). Fizyokratların bu temel anlayışları aslında klasik liberalizmde temelini oluşturmaktadır.

Klasik iktisadi düşüncede aynı zamanda devletin ekonomik hayata müdahale etmesine gerek olmadığı ve böyle bir müdahalenin de yararlı olmayacağı da kesindir. Eğer tam rekabet, ücret ve faizlerin her iki yönde esnek olması varsayımında ekonomi daima tam istihdama ulaşacak, üretilen her mal tüketilecek, stok artışı ve üretim yetersizliği gibi dengesizlikler yaşanmayacaktır. Dolayısıyla fiyatlar genel seviyesi, hem enflasyoncu hem de deflasyoncu baskılara sebep olmadan istikrarını koruyacaktır. Eğer “görünmez el” vasıtasıyla kendiliğinden temel amaçlara ulaşan ekonomiye, devlet müdahalesi zarar verecek, ekonominin işleyişini bozacaktır. Dolayısıyla devlet müdahalesi piyasanın dışında olduğunda iktisadi faaliyetler rekabet ortamındaki fiyatları istenilen dengede tutacaktır. Bu durum bireylerin haksız kazanç elde etmesini de engelleyecektir. Fakat A. Smith’e göre fiyatlarının istenilen dengede tutulma süreci daimi değildir. Çünkü piyasalarda belirli bir kalkınma yaşandıktan sonra ekonominin durgunluğa girecektir. Fakat A. Smith piyasalardaki bu durgunluğu, “görünmez el” aracılığıyla yeniden dengeye gireceği düşündüğünden olumsuz olarak algılamamaktadır.

Smith ekonomik büyüme sürecini analiz ederken, tabii kaynakları zengin yeni iskân edilmiş bir ülke varsayımından hareket ederek ekonomi geliştikçe kar haddi ve ücret haddi arasındaki ilişkiyi inceler. Başlangıçta sermaye stoku küçük olduğu için kar oranları yüksektir. Kar oranının yüksek olması sermaye stokundaki artışı hızlandırır. Sermaye stokundaki hızlı artış işgücü talebini de arttırdığından başlangıçta ücretler de yüksekti. Ancak daha sonra sermaye stoku arttıkça, kar hadleri düşer. Çünkü Smith’e göre sermaye “azalan verimler kanunu”na tabidir. Sermaye stokundaki artış nüfus artış oranına paralel seyrederse ücret haddi yüksek kalmaya devam eder. Ekonomi belli bir aşamaya ulaştıktan sonra sermaye birikimi yavaşlar, kar hadleri azalır ve ücretler düşer. Kar hadleri azalıp faiz oranı seviyesine düşünce, büyümenin tabii sınırı olan durgunluk durumuna geçilir. Durgunluk aşamasında ücretler geçimlik düzeyde olduğundan nüfusun beslenmesi zorlaşır. Böylece bu dönemden sonra ekonomide yoksulluk baş gösterir (Kazgan, 1984:96).

Klasik düşünce içinde A. Smith’ten farklı olarak kötümser bir paradigmada yer alan Malthus ise “yoksulluğu artan nüfusun bir baskısı olarak görür. Nüfus, kısıtlanmadığında, geometrik oranla çoğalır. Gıda maddeleri ise, ancak aritmetik oranla artar. Böylece yoksulluk baş gösterir” (Gündüz, 2006:36). Daha açık bir şekilde ifade edecek olursak her bir insan kıt kaynakların olduğu bir dünyaya doğarken aynı zamanda da söz konusu kaynakların tüketilmesinde de aktif rol oynamaktadır. Malthus’a göre doğal seleksiyonun yavaş çalıştığı bir dünyada yani ortalama yaşam sürelerinin uzaması, hızlı nüfus artışı, savaşların azalması, salgın

hastalıklar ve doğum sonrası meydana gelen bebek ölümlerinin azalması gibi olaylar aritmetik ortalama ile artan kıt kaynakların, geometrik ortalama ile artan nüfusun ihtiyacını karşılamakta yetersiz kalacağını savunur. Şekil:1'deki gibi sistematize edilen Maltush'un nüfus teorisinde, nüfus her 25 yılda iki katına çıkacaktır. Bu şu demektir, öncelikle varlıksız sınıflarda yoksulluk olgusunu, daha ileriki boyutta yoksulluk sınırı altındaki insan sayısını ve açlık sınırında yaşayan insan sayısını artırma gibi bir tahayyülü beraberinde getirmektedir. Maltush gıda maddeleri ve nüfus artışı arasındaki dengesizliği çözüm noktasında iki görüşü ifade eder:

1. Savaş, yokluk, hastalık gibi doğal süreçlerin kendi ritminde bırakılması,
2. Ahlaki savunma veya korunma ilkesi. Maltush, ahlaki savunma veya korunma ilkesiyle, insanların bekâr kalmalarını onaylamış ve fakirlerin hiç çocuk sahibi olmamalarını, daha varlıklı sınıfların ise geç evlenmelerini savunmuştur.

Şekil 1: Maltush'un Gıda Maddeleri ve Nüfus Arasında Kurduğu İlişki

Gıda artışı (aritmetik)	—	1,2,3,4,5,6...
Nüfus artışı (geometrik)	—	1,2,4,8,16,32...

J.S.Mill ise servet ve bölüşüm konusunda, insanın bilgisi, maharet ve becerilerini servet olarak kabul eder. Bu tür servetler ona göre birer zihni servetlerdir. Servetin diğer çeşidi ise değişim değeri bulunan, faydalı ve haz verici, biriktirmeye elverişli olan şeylerdir ki; bu tür servete maddi servet denilmektedir. Düşünür, servetin üretiminde diğer klasik iktisatçıların yaklaşımlarını benimserken, servetin bölüşümü hususunda Sismondi ve Saint Simon'un görüşlerinden etkilenmiştir. Ona göre servetin bölüşümünü insanlar yaptığından bölüşümün düzeltilmesi, aşırı dengesizliklerin giderilmesi ile ilgilidir. J.S.Mill, üretim faktörlerinin değil, elde edilen hâsılanın dengeli ve adil dağıtılması gerektiğini savunur. Düşünür, bireyler arasındaki gelir dağılımının aşırı dengesizliklere yol açtığından dolayı veraset kurumunu eleştirir. Gelir dağılımında dengesizliğe yol açan nedenlerden biri olarak da toprak mülkiyetini kabul eden Mill, topraktan elde edilen rantı “ hak edilmemiş kazanç” olarak görür ve bunun sonucunda yoksulluğun oluşacağını söyler. Rant konusunda Ricardo'nun görüşlerini benimseyen J.S.Mill, yoksulluğun önlenmesi için, rantın yüksek “ arazi vergisi” ile millileştirilmesini ileri sürmüştür (Gündüz, 2006:36).

1.4.2. Liberal Görüşe Göre Yoksulluk

Yoksulluğun nedenleri; hizmetlerde kalitesizlik, israf, savurganlık, verimsizlik, ağır vergi yükü dolayısıyla düşük yatırım ve işsizliktir. Liberal iktisatçılardan Robert Higgs bir makalesinde yoksulluğa ilişkin görüşlerini aşağıdaki gibi sıralamıştır (Gündüz, 2006:37):

- ❖ Gelir elde etmek amacıyla konulan ek vergiler, vergi mükelleflerinin yeni yatırım faaliyetlerine girişmelerini engeller.
- ❖ Transfer ödemeleri insanların çalışma yerine aylıklığı tercih etmelerine neden olabilir. Bu da üretimin azalmasını tüketimin artmasını körükler.
- ❖ Transfer ödemelerinden yararlanan bireyler kendilerine daha az güvenmeye ve devlet yardımlarına daha çok bağımlı olmaya eğilimlidirler. Transfer ödemeleri yaygınlaştıkça insanlar kendilerini daha aciz görmeye başlarlar.
- ❖ Transfer ödemelerinden yararlanan bireyler, çocukları, akrabaları ve dostları için kötü bir örnek oluşturur. Bir insanın mal ve hizmet üretimine katılmaksızın gelir elde ettiğini gören diğer bireyler aynı yolu tercih edebilirler. Böylece rahat bir yaşam için bu tür transferlere bel bağlandığı an devler yardımların bağımlı bir kültür hâkim konumuna gelmiş olur.
- ❖ Transfer yardımlarını sağlayan vergi mükellefleri, kendilerine adil olmayan bir yükün altında kalmış hissederek gittikçe artan bir rahatsızlık hissetmeye başlarlar. Böylece vergilerden kaçmak veya kurtulmak için uğraş içerisine girerler.

Aktan'a (2003:159) göre Liberallerin yoksulluğun ortadan kaldırılmasına yönelik görüş ve önerileri de şöyledir:

1. Bütçe açığı azaltılarak, piyasa ekonomisi güçlendirilmeli ve üretim arttırılmalı,
2. Düşük vergi oranları ile yatırımların arttırılması amaçlanmalı,
3. Zorunlu özel sosyal güvenlik ve sağlık sistemi uygulanmalı,
4. Özel eğitim kurumları güçlendirilmeli; öğrenim harcı ödemeyecek durumda olanların harçları devlet tarafından karşılanmalı,
5. Bireylerin bilgi ve becerileri geliştirilmelidir.

Neo-liberal paradigmanın önemli temsilci olan Keynes'e göre "yoksulluğun sebebi etkin talep yetersizliğidir. Eğer bir ekonomide üretilen mal ve hizmetlerin tamamının satılması mümkün olmuyorsa, bu durum o piyasadaki toplam talebin, mevcut üretim faktörlerinden tamamının istihdamına yetmediğini ortaya koymaktadır. Böylece bir kısım üretim faktörleri (özellikle işgücü) kullanılmayacak ve işsizlik ortaya çıkacaktır. İşsizliğin olduğu ekonomilerde de yoksulluk kaçınılmaz olacaktır" (Parasız, 1996:11).

1.4.3. Merkantilistlere Göre Yoksulluk

Merkantilistlerin yoksulluk olgusunu Kazgan (1984:40) şu şekilde ifade eder, "Merkantilistlere göre sanayi ve ticaret kesimi dinamik ve stratejik özelliğe sahipken tarım sektörü statik bir yapıdadır. Tarım kesiminden sağlanan gelirler süreklilik arz etmez, bu nedenle de güvenilir değildir. Sanayi gelirleri ise devamlı artış eğilimindedir. Ekonomik yapıları tarıma dayalı olan ve tarımda verim artışı sağlayamayan ülkelerde yoksulluk kaçınılmazdır".

1.4.4. Marxist Düşünceye Göre Yoksulluk

Genel olarak ifade etmek gerekirse, Marxist yaklaşıma göre yoksulluk, işçi sınıfının emeğinin burjuva sınıfı tarafından sömürülmesi anlamına gelen bir sefalet durumudur. Marx, her konuda olduğu gibi yoksulluğu da sınıf çatışması temelinde ele almıştır.

Sanayi devrimi sonrasında kapitalizmin sık sık krizlerle karşı karşıya kalması sonucu fabrikalarda işçi olarak çalışan ücretlilerin sefaleti Marksist düşüncenin doğumuna yol açmıştır. Marksizme göre yoksulluğun temeli işçilerin emeğinin karşılığını alamamalarıdır. Marksizme göre üretim emeğin bir fonksiyonudur. Sermaye birikiminin kaynağı ise emeğin sömürülmesi sonucunda oluşan artık değerdir. Ancak emek asli ve tek üretim faktörü olduğu halde üretim sonucunda ortaya çıkan hâsıladan alması gereken payı alamaz. Dolayısıyla hak ettiği tüketimi yapamaz, zorunlu ihtiyaçlarını ancak karşılayabilir veya karşılayamaz. Sürekli nüfus artışı da ücretlerin daima doğal ücret seviyesinde oluşmasına neden olur. Üretim sonucunda oluşturulan hâsıladan işçi sınıfı sadece doğal ücrete karşılık gelen kısmı alırken bunun dışındaki kısım kapitalistin cebine girer. Bölüşüm devamlı işçi sınıfının aleyhine olduğundan bu sınıfın sefalet ve yoksulluk içine düşmesi kaçınılmazdır (Gündüz, 2006:35).

Yoksulluk kavramı, Marxist emek değer teorisi içinde daha çok marjinalleşme kavramı ile değerlendirilir. Marjinalleşme, birey veya grubun herhangi

bir toplumda bağılı olduğu siyasi, dini, iktisadi ve ideolojik yapılara ulaşamaması veya ulaşmasının engellenmesidir. “Marjinalleşme; geliştirmekte olan bazı ülkeler hızlı ekonomik gelişme sağlarken, başarı ödülleri bu toplumların üyeleri arasında giderek daha eşitsiz biçimde paylaştırıldığı fark edilmesiyle birlikte, 1960’larda sosyolojik araştırmanın başlıca ilgi alanlarından birisi haline gelmiş ve bu süreçte özellikle bağımlılık kuramına, Marxizme ve dünya sistemleri kuramına ilgi duyanların en çok üzerinde durduğu bir araştırma kaynağını oluşturmuştur (Marshall,2005:473).” Buradan hareketle marjinalleşme olgusu, belirli toplumlarla sınırlı tutulmadığı gibi kapitalist düzenden ayrı düşünmekte mümkün değildir. Marxist teoride sistemin yeniden kendi üretebilmesi için düşük ücretle çalışacak işçi sınıfına muhtaçtır. Toplum tarafından sempati duyulmayan ve kapitalist sistemin iç dinamikleriyle oluşan bu yoksul sınıf, Marx’ın toplumlarının çok ciddi bir çoğunluğunu oluşturur. Bu bağlamda, üretim araçlarına sahip olanlar (burjuva) ile üretim araçlarına sahip olmayanlar (proletarya) arasındaki çatışma üzerine kurulu olan Marksist paradigmada, artı emeği oluşturan proletarya üzerinde, artı emeği sömüren burjuva sömürüsüne son verilmediği müddetçe söz konusu toplumlarda yoksulluk var olmaya devam edecektir.

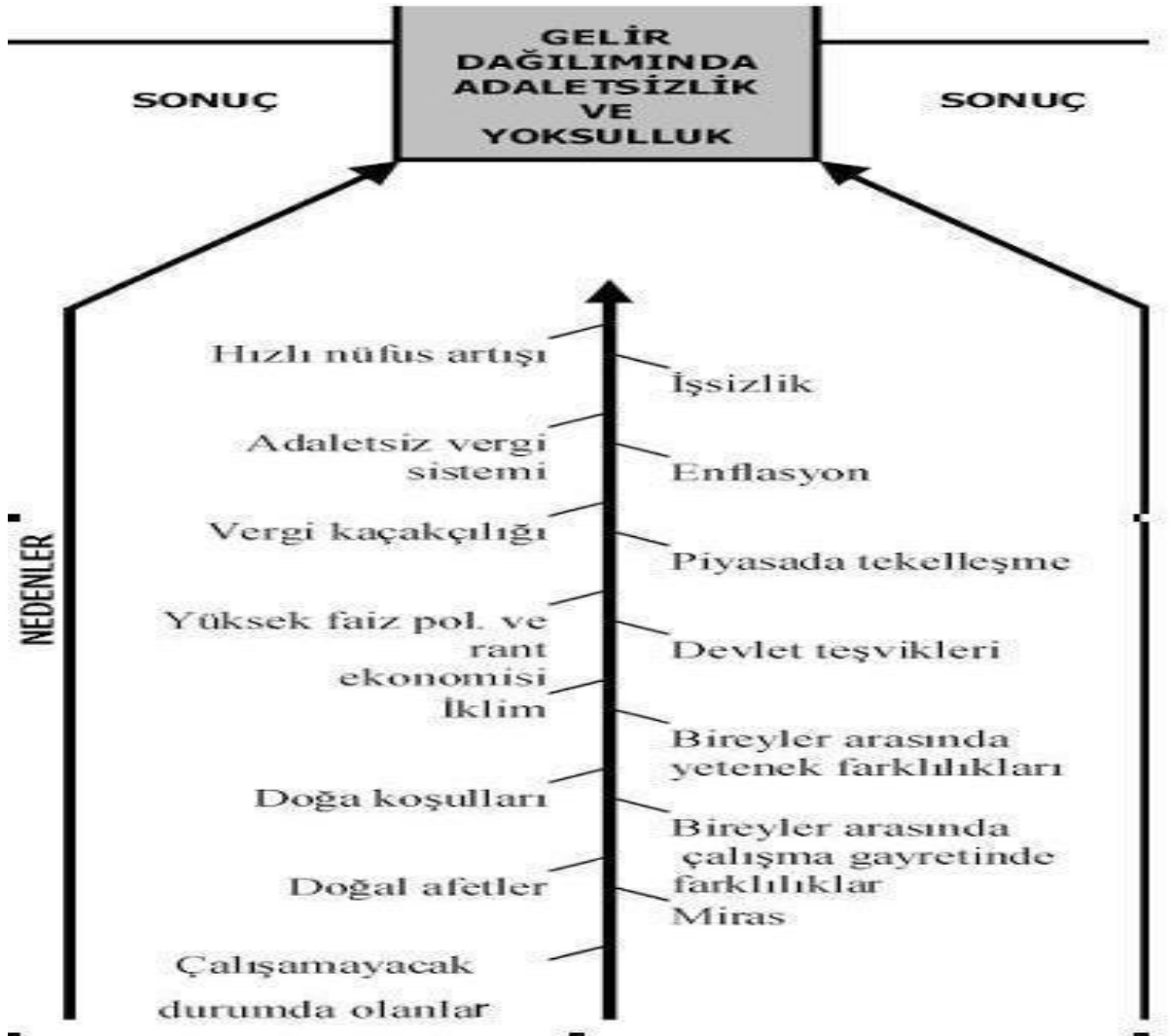
1.5. YOKSULLUĞUN NEDENLERİ

Gelişmemiş toplumlardan gelişmiş toplumlara kadar bütün toplumlara tabi olan insanların ortak gerçeği olan yoksulluk sorunun nasıl ki evrensel bir tanımı ve net bir kıssası yoksa yoksulluğun meydana gelmesinde de tek bir nedenin olması söz konusu değildir. Üstelik maddi ve manevi ihtiyaçlar örüntüsü içinde varlığını devam ettiren insanın hem değişim temelinde olması hem de değişimden mütemadiyen etkilenmesinden dolayı aynı toplum içinde yoksulluğun nedeninin zamandan zamana göre değişmesi kaçınılmazdır. Aynı perspektiften bakan Şenses’te (2008:146) farklı toplum örneklerinde yapılan araştırmalardan hareketle yoksulluk nedenlerinin hem farklı toplumlarda hem de aynı toplum içinde din, ırk, ideoloji, eğitim, yaş, gelir unsurlarına bağılı olarak değişebileceği gibi araştırma gruplarının yerleşim yerlerine bağılı olarak da yoksulluğun nedenleri farklılık gösterebilir.

Ayşe Buğra ise yoksulluğun arkasındaki en önemli unsuru şöyle ifade eder (2008:24): “ Hızlı şehirleşme ve tarımdan kopan nüfusun şehirlerde sanayi ve hizmet sektöründe iş bulma olanaklarının son derece kısıtlı olmasıdır.”⁹

Yoksulluğun araştırmamız açısından önemli olan maddi nedenlerini Aktan 2002 yılında yapmış olduğu çalışmasında şu şekilde sistematize etmiştir;

Şekil 2: Gelir Dağılımında Adaletsizliğin ve Yoksulluğun Nedenleri

Kaynak: Aktan, 2002b:3

Yoksulluk faktörlerini bölgesel faktörler, toplumsal faktörler, haneye ilişkin faktörler veya kişisel faktörler olarak sınıflandıran Şeker (2008:18) ise bu unsurların yoksullukla ilişkisini şu şekilde kurar:

⁹ Ayşe Buğra, bahsettiği unsuru her ne kadar uluslar arası ölçekte yoksulluğun en önemli nedeni olarak görse de Türkiye içinde büyük ölçüde geçerlidir.

Bölgesel özelliklerden kasıt, bölgenin hava koşulları, gıda kaynakları, altyapısı, çevresel koşulları, toprak varlığı ve toprağın verimliliği, bölgenin yönetimi, bölgedeki politik ve pazar istikrarı, güvenlik, bölge içindeki ekonomik ve sosyal eşitsizlik gibi hususlardır. Bölgesel özellikler ülkenin tamamını etkileyebileceği gibi, ülkenin belirli bölgelerini etkileyerek, bu bölgelerin yoksulluğunu etkileyebilir. Örneğin, Vietnam'ın kuzey bölgelerinin yoksul oluşunda, bu bölgelerde çevresel şartların çok elverişli olmamasının (bölgede sürekli tayfunların olması gibi) etkili olduğu; Bangladeş'teki sel felaketlerinin de ekonomik kalkınmayı olumsuz etkilediği bilinmektedir.

Şeker'e (2008:19) göre, "Toplumsal düzeyde özellikle altyapı eksikliği ve temel kamu hizmetlerine erişim eksikliği, yoksulluğu tetikleyen faktörlerdendir. Bu kapsamda, toplum içi dayanışma diğer bir deyişle, sosyal ağların güçlü oluşu, yoksul kesimin toplum tarafından korunup, gözetilmesini sağlamaktadır". Şeker (2008:19) yoksulluğun hane ve kişisel faktörlerle ilişkisini ise şu şekilde özetler:

Haneye ilişkin özellikler ile kişisel özellikleri ise, demografik, ekonomik ve sosyal özellikler olarak sınıflandırabiliriz. Demografik özelliklerin arasında, özellikle hanehalkının büyüklüğü ve kompozisyonu (özellikle yaş açısından) yoksulluğun belirlenmesinde önemli faktörlerdir. Yoksul kesimin yaşadığı hane halkları genellikle kalabalık olup, söz konusu hane halklarında ortalama yaş yoksul olmayan hane halklarına göre daha düşüktür. Yaş yapısı nedeniyle, yoksul hanelerde, işgücünde olmayan kişilerin sayısının işgücünde olan kişilerin sayısına oranı, yoksul olmayan hanelere göre daha fazladır. Ekonomik özellikler arasında ise, istihdam durumu ile hanenin serveti yoksulluğu belirleyen en önemli faktörler olarak karşımıza çıkmaktadır. Eğitim, sağlık durumu, barınma gibi özellikler ise, sosyal özellikler arasında sayılmaktadır. Özellikle hanehalkı reisinin eğitim durumu yoksulluğu belirleyen önemli faktörlerdendir. Bu anlamda, eğitim, yoksulluğun nesiller arası aktarımını engellemenin en önemli yoludur.

Her ne kadar yoksulluk toplumlara ve içinde bulunulan duruma göre farklılık gösterilse de elde edilen verilerden hareketle yoksulluğun başlıca nedenleri şunlardır;

1. Gelir dağılımı adaletsizliği
2. Üretim yetersizliği
3. İşsizlik
4. Kişi başı gelir
5. Savaşlar
6. Krizler
7. Enflasyon
8. Yanlış hükümet politikaları
9. Eğitimsizlik

10. Nüfus

11. Farklı coğrafi ve iklim şartları vb.

Yukarıda ifade ettiğimiz olgularla yoksulluğun nedenlerini genellikle maddi temeller üzerinde inşa etmekteyiz. Oysaki sosyal varlık olan insanın sosyolojik gerçekliğinde sevgi, aidiyet, kimlik, özgürlük gibi birçok manevi tatmine ihtiyaç duyar. Bunlardan biri veya birkaçında meydana gelen yoksunluk halide aslında bir yoksunluk nedenidir. Genellikle sosyal dışlanma olarakta nitelendirdiğimiz bu durumun var olduğunu bilmekle birlikte çalışmamızın amacı açısından ayrıntılı olarak değerlendirilmemiştir.

1.6. YOKSULLUKLA MÜCADELENİN ÖNEMİ

Nurgün Oktik, John Friedmann'ın yoksullukla mücadeledeki temel hareket noktalarını 10 madde ile özetlemiştir. Bunlar: “uzman tarafından dünyaya gelmek, güvenli bir yaşam alanı, yeterli beslenme, sağlık ücretlerini ödeyebilmek, iyi ve pratik eğitim sürecinden geçebilmek, siyasi katılım, ekonomik olarak üretici olabilmek, işsizliğe karşı korunabilmek, onurlu bir yaşlılık, saygın bir şekilde defnedilmek” (2008:25). Friedmann, yoksullukla mücadelede temel hareket noktalarını belirlerken aslında yoksullukla mücadelenin öneminden de bahsetmektedir. Zira Friedmann, bahsettiği unsurlardan yoksun olan kişinin yoksul olduğunu, dolayısıyla da toplumsal dışlanmayla yüz yüze olduğunu savunur. Bu bağlamda toplumda bireyler arasındaki (zengin- fakir) ayrımı ortadan kaldırabilmek için yoksullukla mücadele önemlidir ve köklü çözümlerle her daim sürdürülmesi gerekmektedir. Buradan hareketle Nazım Öztürk ve Yasin Öztürk'ün (2010:8-14) eserinden hareketle yoksullukla mücadelenin önemini şu şekilde özetleyebiliriz:

- ❖ Toplumlarda gelir dağılımında adalet, ekonomide kalkınma sağlanmalıdır. Çünkü gelir adaletinin sağlanmadığı bir toplumda yoksulluk hızla artacaktır. Bir toplumda yoksulluluğun artması ise toplumsal huzursuzluğun, ekonomik ve siyasal istikrarsızlıkların hızla artması demektir. Bu nedenle gelir dağılımı eşitsizliklerini azaltmak, düşük gelirli olanların gelirini artırmak yani yoksulluğa müdahale etmek büyük önem taşımaktadır.

- ❖ Kişilerin aldıkları gelir ile toplumların refah düzeyleri arasında da çift yönlü bir ilişki vardır. Zira toplumlardaki tüketim tercihleri, gelir dağılımına, gelir dağılımları ise mevcut tüketim yapısına bağlıdır. Yani zenginlere oranla yoksulluğun fazla olduğu bir toplumda tüketim gelire göre kısıtlanmakta ve daralmaktadır. Bu durum beraberinde ekonomik krizleri getirmesi aşikârdır.

Şenses (2003:319), yoksulluğun ekonomik sonuçlarının ötesinde siyasal ve sosyal sonuçlarının da var olduğunu savunur. O'na göre;

“Gelirin daha adil bölüldüğü toplumlarda suç işleme oranları azalmaktadır. Mülkiyet hakları açısından daha güvenli bir toplum yapısı ortaya çıkmaktadır. Daha eşitlikçi bir toplumsal yapı, mülkiyetin daha geniş bir tabana yayılmasını sağlayarak fırsat eşitliğinin artmasına yol açmaktadır. Bu yönde bir gelişme, toplumsal düzeyde, yabancılaşma olarak nitelendirilen belirli kesimlerin sosyal ve ekonomik yaşamdan dışlanma sürecini önleyerek, toplumsal ve ekonomik yaşama etkili bir biçimde katılımı artırmakta ve demokrasinin kök salmasına katkıda bulunmaktadır”.

Maslow'un “ihtiyaçlar hiyerarşisi” ile yoksullukla mücadelenin önemine farklı bir perspektiften de bakabiliriz. Bilindiği üzere Maslow'un “kendi gerçekleştirme kuramını” ifade etmek için kullandığı ihtiyaçlar hiyerarşisi beş bölümden oluşur. Yemek, içmek gibi hayatın sürdürülebilmesi için vazgeçilmez olan fizyolojik ihtiyaçlar birincil önceliklidir ve piramidin en alt bölümünü oluşturur. Bunu sırayla güvenlik ihtiyaçları, aidiyet ve sevgi, öz saygı ve en tepedeki son aşama olan kendini gerçekleştirme aşaması takip eder. Belirli bir kategorideki ihtiyaçların karşılanması halinde bir üst kategoride yer alan ihtiyaçların karşılanmasına yönlenecektir. Burada altı çizilmesi gereken husus şudur ki insanlar için baskın olan ihtiyaç hangi kategoriye aitse kişilerin gelişmişlik düzeylerde aynı seviyede olacaktır. Yani toplumlarda beşinci kategoride insan sayısının az olması veya nüfus çoğunluğunun birinci kategoride yer alması, o toplumların gelişmişlik düzeyleriyle, sosyal adalet sistemlerindeki bozulmayla, ekonomik ve siyasi istikrarsızlıklarla doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle Maslow'un ifade ettiği şekilde toplumların kendi gerçekleştirebilmeleri için yoksullukla mücadele etmeleri büyük önem arz etmektedir.

1.7. TÜRKİYE'DE YOKSULLUĞUN BOYUTLARI

Küreselleşen dünyanın kaçınılmaz bir sorunu olan yoksulluğun öncelikle evrensel boyutundan bahsedelim. Özellikle 20. yüzyılın başlarında itibaren dünya savaşları, ekonomik buhranlar, siyasi ve ekonomik niteliklerde tahayyül eden olaylar toplumlari doğrudan ve dolaylı olarak etkileyerek toplumların sosyo-yapısal özelliklerini altüst etmiştir. Buradan hareketle dünyanın en önemli sorunlarından bir haline gelen yoksulluğun boyutlarını, dünyadaki dağılımını ve önleme politikaları geliştirmek maksadıyla Dünya Bankası ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) başta olmak üzere hem uluslararası kuruluşlar hem de yerel düzeyde yapılmış çalışmalarla yoksulluğun boyutu belirlenmeye çalışılmıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda 1987 ve 2001 yılları için dünyadaki yoksulluğun boyutları ve dünyanın belli başlı bölgeleri arasındaki dağılımı Tablo 1'de verilmiştir. Tablo 1'den görüleceği üzere, günlük bir doların altında gelir elde eden yoksulların toplam dünya nüfusu içerisindeki oranı 1987 yılında % 28,3 iken 2001 yılında % 21,1'e düşmüştür.

Doğu Asya ve Pasifik, Güney Amerika ve Karayipler, Orta Doğu ve Kuzey Afrika ve Güney Asya bölgelerinde 1987 yılından 2001 yılına yoksulluk içinde yaşayan insan sayısı düşmüştür. 1987 yılında Sahra altı Afrika'da 217,2 milyon kişi yoksulluk sınırı altında yaşamakta iken 2001 yılında bu rakam 313 milyon kişiye çıkmıştır. 1987 yılında 1,183 milyar insan yoksulluk sınırı altında yaşamakta iken 2001 yılında bu rakam 1,089 milyardır. Bu rakamın 1987 yılında toplam dünya nüfusuna oranı % 28,3 iken 2001 yılında % 21,1'e gerilemiştir. Bir başka ifade ile mutlak yoksulluk altında yaşayanların oranı 7,2 puan gerilemiştir.

1987 yılında Çin hariç toplam dünya nüfusunda en fazla yoksul sayısına sahip bölge Güney Asya'dır. Bu bölgeyi sırasıyla Doğu Asya ve Pasifik ile Sahra altı Afrika bölgeleri takip etmektedir. 2001 yılına gelindiğinde ise, yoksul nüfusunun en kalabalık olduğu bölge Güney Asya ve Sahra altı Afrika'dır. Buna karşın yaşanan ekonomik krizlere rağmen, Çin hariç Doğu Asya ve Pasifik bölgesindeki yoksul nüfusunda önemli bir düşüş sağlanmış ve yoksul nüfus sıralamasında 1987'e göre bu bölge üçüncü sıraya gerilemiştir. 2001 yılında yoksul nüfusun en yoğun olduğu dördüncü bölge ise Güney Amerika ve Karayipler'dir.

**Tablo 1. Dünya'nın Değişik Bölgelerinde Yoksul Nüfus ve Yoksulluk Oranları
(1987- 2001 Arası)**

Bölgeler	Yoksul İnsan Sayısı (Milyon Kişi)a			
	1987	1990	2000	2001
Doğu Asya ve Pasifik (DAP)	417,5	470	261	271
Çin Hariç DAP	114,1	110	57	60
Avrupa/Orta Asya	1,1	6	20	17
Güney Amerika/Karayipler	63,7	48	56	50
Orta Doğu/Kuzey Afrika	9,3	5	8 7	
Güney Asya	474,4	467	432	431
Sahra altı Afrika	217,2	241	323	313
Toplam	1.183,2	1.237	1.100	1.089
Çin Hariç	879,8	877	896	877
	Yoksulluk Oranı b			
	1987	1990	2000	2001
Doğu Asya ve Pasifik	26,6	29,4	14,5	14,9
Çin Hariç	23,9	24,1	10,6	10,8
Avrupa/Orta Asya	0,2	1,4	4,2	3,6
Güney Amerika/Karayipler	15,3	11,0	10,8	9,5
Orta Doğu /Kuzey Afrika	4,3	2,1	2,8	2,4
Güney Asya	44,9	41,5	31,9	31,3
Sahra altı Afrika	46,6	47,4	49,0	46,4
Toplam	28,3	28,3	21,6	21,1
Çin Hariç	28,50	27,2	23,3	22,5

Kaynak: World Bank, 2000:23 (1987 yılı için), World Bank, 2005: 21 (1990, 2000 ve 2001 yılları için)
a. Günde bir dolardan az gelire geçinen insan sayısı (milyon)
b. Günde bir dolardan az gelire geçinenlerin toplam nüfusa oranı (yüzde)

2011 yılının en mutlu ve en mutsuz ülkelerinin listesi Forbes dergisinde yayımlandı. Merkezi Dubai'de bulunan Legatum Enstitüsü uzmanları tarafından dünya nüfusun yüzde 93'ünü oluşturan 110 ülkeyi ekonomi, girişimcilik, yönetim, eğitim, sağlık, güvenlik, bireysel özgürlükler ve sosyal ilişkiler ağı sekiz farklı kategori açısından değerlendirilen listeye göre¹⁰; kişi başı gayrisafi milli hâsılası (GSMH) 54 bin doları bulan Norveç, 2009 ve 2010 yıllarında olduğu gibi bir kez daha dünyanın en mutlu ülkesi oldu. Nüfusun %95'inin yaşam standartlarından memnun olan Norveç'i Danimarka izliyor.

¹⁰ <http://www.forbes.com/2011/01/19/norway-denmark-finland-business-washington-world-happiest-countries.html> adresinden 15.12.2011 tarihinde faydalanılmıştır.

<u>Listeye göre en mutlu 10 ülke</u>	<u>Dünyanın en mutsuz ülkeleri</u>
1. Norveç	1. Orta Afrika Cumhuriyeti
2. Danimarka	2. Zimbabve
3. Avusturya	3. Etiyopya
4. Yeni Zelanda	4. Pakistan
5. İsveç	5. Yemen
6. Kanada	6. Sudan
7. Finlandiya	7. Nijerya
8. İsviçre	8. Mozambik
9. Hollanda	9. Kenya
10. ABD	10. Zambiya

Dünyanın en mutlu 20 ülkesinin 14'ü Avrupa kıtasında 3'ü Asya'da yer alıyor. İngiltere'nin 13. sırada, Almanya'nın 15. sırada ve Fransa'nın 18. sırada yer aldığı listeye Singapur 16. sıradan, Hong Kong 19 sıradan ve Tayvan da 20 sıradan girdi. Türkiye ise, bu sıralamada 14 bin dolarlık kişi başı GSMH tutarı ile 75. sırada yer aldı. Nüfusun yüzde 60'ının kendini güvende hissettiği Türkiye'de nüfusun sadece 8,4'ü diğer insanları güvenilir buluyor.

Dünyanın en mutsuz ülkesi ise, 1 yaş altı çocukların yüzde 10'unun yaşamını yitirdiği ve yoksulluğun hüküm sürdüğü Orta Afrika Cumhuriyeti'dir. Bu ülkeyi sivil hakların göz ardı edildiği Zimbabve izliyor. Nüfusun sadece yüzde 30'unun okuma yazma bildiği ve işsizlik oranının yüzde 20'ye çıktığı Pakistan, listede üçüncü sırada yer almaktadır.

Dünya perspektifinde yoksulluğa genel olarak baktığımızda elde ettiğimiz sonuçları bilgi açısından bir kenara bırakalım ve Türkiye'deki yoksulluk oranlarına ve çözüm politikalarına ayrıntılı olarak değinelim. "Gelir dağılımı ve yoksullukla mücadele temelde bir gelir transferi problemidir. Dolayısıyla, gelir transferi yaparak yoksullukla mücadele edilebilmesi ve politikanın etkin kılınabilmesi için kimler yoksul sorusunun yanıtını bulmak gerekmektedir. Bu sorunun yanıtının verilebilmesi esas olarak, hane halkı özelliklerine göre yoksulluğun nasıl değiştiğinin belirlenmesi ile mümkündür" (Şeker, 2008:49). Bu bağlamda özellikle 1980 sonrasında gelir dağılımı dikkat çekici bir noktadadır. Zira Türkiye'de 1980 yılı öncesi ve sonrasında

değerlendirildiğinde gelir dağılımının 1980’li yıllarda giderek daha eşitsiz bir hal alması söz konusudur.

1961 ve 1982 Anayasalarının “sosyal adalet” ve “sosyal devlet” ilkeleri benimsenmiş, kalkınma planlarında adil bir gelir dağılımının sağlanması yönünde devlet çeşitli adımlar atmıştır. Bireysel gelir dağılımı eşitsizliğini ortaya çıkarmak üzere hane halkı gelirini temel alan gelir dağılımı anketleri kullanılmıştır. Türkiye’de 1968, 1973, 1986, 1987, 1994, 2002, 2003, 2004 ve 2005 yıllarında yapılan çalışmalar gerek kapsam gerek yöntem açısından farklılıklarda içermektedirler. Çünkü gelir dağılımı çalışmalarını, anketler dışında gelir vergisi beyanlarına dayanarak yapmak da mümkündür (1963 yılında yapılan çalışma bu türden bir örnektir). 1963–2005 yılları arasında yapılan bireysel gelir dağılımı çalışmalarından elde edilen veriler Tablo 2’de verilmiştir.

Tablo 2: Türkiye’de Kişisel Gelir Dağılımı, 1963-2005

Hanehalkı Yüzdeleri	1963 (a)	1968 (b)	1973 (c)	1978 (d)	1983 (e)	1986 (f)	1987 (g)	1994 (h)	2002 (i)	2003 (j)	2004 (k)	2005 (l)
En düşük %20	4,5	3,0	3,5	2,9	2,7	3,9	5,2	4,9	5,3	6,0	6,0	6,1
İkinci %20	8,5	7,0	8,0	7,4	7,0	8,4	9,6	8,6	9,8	10,3	10,7	11,1
Üçüncü %20	11,5	10,0	12,5	13,0	12,6	12,6	14,1	12,6	14,0	14,5	15,2	15,8
Dördüncü %20	18,5	20,0	19,5	22,1	21,9	19,2	21,2	19,0	20,8	20,9	21,9	22,6
En yüksek %20	57,0	60,0	56,5	54,7	55,8	55,9	49,9	54,9	50,1	48,3	46,2	44,4
Gini katsayısı	0,55	0,56	0,51	0,51	0,52	0,50	0,43	0,49	0,44	0,42	0,40	0,38

Kaynak: DPT, 2007:19

Gelir dağılımı eşitsizliği Gini katsayılarına göre yorumlandığında 1963’ten (0,55) 1968’e (0,56) kısmi bir kötüleşme olmuştur. Daha sonraki yıllarda ise sürekli bir iyileşme göstererek Gini katsayısı 1987’de 0,43’e kadar düşmüştür. Ancak 1994 yılına gelindiğinde gelir dağılımında ciddi bir bozulma meydana gelmiştir. 1987’de 0,43 olarak hesaplanan Gini katsayısı 1994’de 0,49 değerini almaktadır. 2002 yılı için hesaplanan Gini katsayısında ise tekrar 1987 yılı seviyesine bir geri dönüş yaşanmıştır. 2003 ve 2004 yıllarında sırasıyla 0,42 ve 0,40’a gerileyen Gini katsayısı, 2005 yılında 0,38’e düşerek son kırk yılın en iyi seviyesine ulaşmıştır (DPT, 2007:19).

Türkiye İstatistik Kurumu'nun (TÜİK) 2009 yılı gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması'ndan elde edilen veriler şöyledir¹¹:

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlere göre oluşturulan yüzde 20'lik gruplarda, en yüksek gelire sahip son gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 47,6 iken, en düşük gelire sahip ilk gruptakilerin toplam gelirden aldığı pay % 5,6'dır. Buna göre, son yüzde 20'lik grubun toplam gelirden aldığı pay, ilk yüzde 20'lik gruba göre (P80/P20 göstergesi) 8,5 kattır. P80/P20 göstergesi kentsel yerler için 7,9, kırsal yerler için ise 7,2'dir.

Tablo 3: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirlere Göre Sıralı Yüzde 20'lik Gruplar, 2008–2009

Yüzde 20'lik fert grupları	Türkiye		Kent		Kır	
	2008	2009	2008	2009	2008	2009
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
İlk yüzde 20 ^(*)	5,8	5,6	6,1	6,0	6,5	6,1
İkinci yüzde 20	10,4	10,3	10,7	10,7	10,8	10,9
Üçüncü yüzde 20	15,2	15,1	15,3	15,0	15,6	15,9
Dördüncü yüzde 20	21,9	21,5	21,9	21,1	22,5	23,1
Son yüzde 20 ^(*)	46,7	47,6	46,0	47,3	44,5	44,0
Gini katsayısı	0,405	0,415	0,395	0,405	0,378	0,380
Son yüzde 20/İlk yüzde 20(P80/P20)	8,1	8,5	7,5	7,9	6,8	7,2

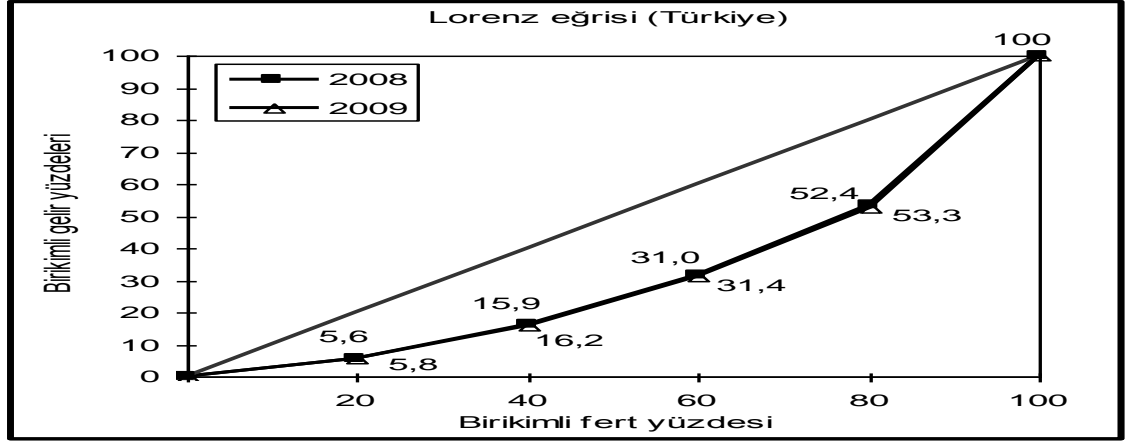
Not: Gelir referans dönemleri bir önceki takvim yılıdır.

(*) Fertler eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre küçükten büyüğe doğru sıralanarak 5 gruba ayrıldığında; "İlk yüzde 20'lik grup" geliri en düşük olan grubu, "Son yüzde 20'lik grup" ise geliri en yüksek olan grubu tanımlamaktadır.

Gelir dağılımı eşitsizlik ölçütlerinden Gini katsayısı bir önceki yıla göre 0,01 puan artış ile 0,415 olarak tahmin edilmiştir. Katsayı, kentsel yerleşim yerleri için 0,405, kırsal yerleşim yerleri için ise 0,380 olarak tahmin edilmiştir. Gelirin nüfusa dağılımındaki eşitsizliğin grafik gösterimi olan Lorenz eğrisi de bir önceki yıla göre gelir dağılımında önemli bir değişim olmadığını eğrilerdeki çakışma ile göstermektedir.

¹¹ <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8448> adresinden 11.10.2011 tarihinde alınmıştır.

Şekil 3: Eşdeğer Hanehalkı Kullanılabilir Gelirlerin Lorenz Eğrisi

Türkiye’de hanehalkı başına düşen ortalama yıllık kullanılabilir gelir 21.293 TL iken, ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelir ise 9.396 TL’dir. İstanbul Bölgesi 12.795 TL ile ortalama yıllık eşdeğer hanehalkı kullanılabilir geliri en yüksek olan bölge durumundadır. Bunu, 11.501 TL ortalama gelir ile Batı Anadolu Bölgesi izlemektedir. En düşük ortalamaya sahip bölge ise 4.655 TL ile Güneydoğu Anadolu Bölgesi’dir.

Maaş-ücret gelirleri % 42,9’luk oranla toplam gelir içerisinde en fazla paya sahiptir. Bunu % 20,4 ile müteşebbis gelirleri izlemektedir. Müteşebbis gelirlerinin % 73,7’si tarım-dışı sektörden oluşmaktadır.

2008 yılı sonuçlarıyla karşılaştırıldığında, bir önceki yıla göre maaş-ücret gelirlerinin payında 1 puanlık bir artış, müteşebbis gelirlerinin payında ise 2 puanlık bir azalış olmuştur.

Sosyal transferler içinde emekli ve dul-yetim aylıklarının oranı % 93,6’dır. Sosyal transferlerin % 93,6’sını emekli ve dul-yetim aylıkları oluşturmaktadır. Emekli ve dul-yetim aylıkları toplam gelir içinde % 18,3’lük paya sahip iken, diğer sosyal transferlerin payı % 1,3’tür. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre oluşturulan yüzde 20’lik gruplardan ilk yüzde 20’lik grupta sosyal transferlerin payı % 3,6, son yüzde 20’lik grupta % 45,2 olarak tahmin edilmiştir. Emekli ve dul-yetim

aylıkları hariç diğer sosyal transferlerin oranı aynı gruplarda sırasıyla % 24 ve % 21,2'dir.

Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirlerine göre nüfusun % 17,1'i yoksulluk sınırının altındadır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir gelirleri kullanılarak çeşitli görelî yoksulluk sınırları (eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 40, % 50, % 60 veya % 70'ine göre) hesaplanmaktadır. Eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin % 50'si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırına göre nüfusun % 17,1'i, yoksulluk riski altındadır. Kentsel ve kırsal yerler için ayrı ayrı hesaplanan yoksulluk sınırlarına göre, kentsel yerlerde bu oran % 15,4 iken, kırsal yerlerde % 16,1'dir.

Nüfusun yaşam koşulları göstergeleri;

- ❖ % 60,8'i kendilerine ait konutta oturmaktadır.
- ❖ % 42,2'sinin konutunda "sızdıran çatı, nemli duvarlar, çürümüş pencere çerçevesi vb." sorunlar söz konusudur.
- ❖ % 42,9'unun oturduğu konutta "izolasyondan dolayı ısınma sorunu" yaşanmaktadır.
- ❖ % 59,3'ünün hanesinin taksit ödemeleri ve borçları (konut alımı ve konut masrafları dışında) bulunmakta, bu borç ödemeleri, % 29,3'ünün hanesine çok yük getirmektedir.
- ❖ % 87,4'ü "evden uzakta bir haftalık tatili", % 62,5'i "beklenmedik harcamalarını" ve % 82,1'i "yıpranmış ve eskimiş mobilyalarını yenileme ihtiyacını" ekonomik nedenlerle karşılayamamaktadır.

Ülkemizde bazı işçi ve memur konfederasyonlarının periyodik olarak yayınladıkları araştırmaların sonuçlarından TÜRK-İŞ ve DİSK'in 2011 Kasım ayı yoksulluğun ulaştığı boyutları inceleyelim.

Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu Araştırma Enstitüsü'nün (DİSK-AR) TÜİK Hanehalkı Harcama Kalıbı, TÜİK madde fiyat ortalamaları ve 4 kişilik bir ailenin sağlıklı bir biçimde alması gereken kalori miktarı üzerinden hesaplanan beslenme kalıbı dikkate alınarak hazırlanan araştırmanın sonuçlarına göre; Kasım ayında 4 kişilik bir ailenin açlık ve yoksulluk sınırı Tablo 4'te ve Tablo 5'te verilmiştir. 4 Kişilik ailenin sağlıklı beslenmek için yapması gereken minimum

aylık gıda harcaması açlık sınırı, bu verinin hanehalkı tüketim harcamasına dağıtılması ile elde edilen veri ise bize yoksulluk sınırını vermektedir. Buna göre açlık sınırı 992, yoksulluk sınırı ise 3136 TL olarak belirlenmiştir.

Tablo 4: Zorunlu Gıda Harcamaları

Aile Fertleri	TL
Yetişkin Kadın	8,50
Yetişkin Erkek	8,76
15-19 Yaş Erkek Çocuk	9,32
4-6 Yaş Kız Çocuğu	6,48
Toplam	33,06
AÇLIK SINIRI	992 (33,06 TL x 30gün)

Tablo 5: 4 Kişilik Bir Ailenin Harcama Kalemleri

	<i>Harcama Tutarı(TL)</i>	<i>Harcama Yüzdesi(%)</i>
1. Gıda ve içecekler	992	31,63
2. Giyim ve ayakkabı	196	6,25
2. Konut, su, elektrik, gaz ve diğer yakıtlar	887	28,29
3. Mobilya, ev aletleri ve ev bakım hizmetleri	180	5,73
4. Sağlık	70	2,23
5. Ulaştırma	306	9,76
6. Haberleşme	135	4,30
7. Eğlence ve kültür	69	2,20
8.Eğitim hizmetleri	61	1,96
9.Lokanta, yemek hizmetleri ve oteller	130	4,14
10.Çeşitli mal ve hizmetler	111	3,53
YOKSULLUK SINIRI	3136	100

Kaynak: DİSK-AR, 2011:1

Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu'nun (TÜRK-İŞ) hazırladığı Kasım 2011 ayı "açlık ve yoksulluk sınırı" sonuçlarına göre; dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarı yani açlık sınırı 926,58 TL'dir. Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı olan yoksulluk sınırı ise 3.018,18 TL oldu.

Tablo 6: Dört Kişilik Ailenin Aylık Gıda Harcaması(Açlık Sınırı) (TL/Ay)

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ocak	520,00	548,14	617,94	694,01	735,56	811,83	870,37
Şubat	523,21	555,07	628,75	714,92	740,04	842,98	889,54
Mart	525,55	569,30	629,48	696,78	744,65	845,11	870,61
Nisan	527,71	561,76	631,24	717,07	738,33	852,50	869,87
Mayıs	527,53	558,33	626,37	720,32	744,12	826,19	881,51
Haziran	526,78	571,57	623,36	710,82	733,36	817,99	878,18
Temmuz	530,05	573,33	622,25	717,90	738,25	821,66	873,08
Ağustos	520,03	574,03	627,65	729,83	740,90	815,99	881,79
Eylül	526,90	583,90	655,65	726,47	749,81	846,63	902,41
Ekim	525,91	593,60	657,26	741,91	756,68	860,18	913,29
Kasım	529,79	605,22	697,16	738,07	777,53	861,86	926,58
Aralık	542,95	615,23	688,05	739,67	794,63	867,80	
Ortalama	527,20	575,79	642,10	720,66	749,49	839,23	886,99

Kaynak: TÜRK-İŞ¹²**Tablo 7: Dört Kişilik Ailenin Aylık Zorunlu Harcaması (Yoksulluk Sınırı)
(TL/Ay)**

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ocak	1.693,81	1.785,47	2.012,83	2.260,62	2.395,95	2.644,38	2.835,08
Şubat	1.704,27	1.808,05	2.048,05	2.328,73	2.410,57	2.745,88	2.897,54
Mart	1.711,89	1.854,40	2.050,42	2.269,44	2.425,55	2.752,80	2.835,85
Nisan	1.718,93	1.829,84	2.056,15	2.335,73	2.404,97	2.776,86	2.833,44
Mayıs	1.718,34	1.818,66	2.040,28	2.346,31	2.423,85	2.691,18	2.871,38
Haziran	1.715,90	1.861,79	2.030,49	2.315,37	2.388,78	2.664,46	2.860,53
Temmuz	1.726,55	1.867,52	2.026,87	2.338,74	2.404,73	2.676,42	2.843,92
Ağustos	1.693,91	1.869,80	2.044,47	2.377,30	2.413,35	2.657,95	2.872,29
Eylül	1.716,29	1.901,95	2.135,65	2.366,34	2.442,39	2.757,75	2.939,45
Ekim	1.713,06	1.933,55	2.140,92	2.416,66	2.464,75	2.801,88	2.974,90
Kasım	1.725,70	1.971,40	2.270,89	2.404,14	2.532,68	2.807,36	3.018,18
Aralık	1.768,57	2.004,01	2.241,22	2.409,35	2.588,36	2.826,70	
Ortalama	1.717,27	1.875,54	2.091,52	2.347,39	2.441,33	2.733,64	2.889,32

Kaynak: TÜRK-İŞ

Çalışma Bakanlığının İstatistik Dairesi tarafından 01.07.2011–31.12.2011 tarihleri arasında geçerli olan asgari ücret tutarı Tablo 8’de özetlenmiştir. Buradan hareketle net asgari ücret; 16 yaşını doldurmamış işçiler için 571,97 TL, 16 yaşını doldurmuş işçiler için 658,95 TL olarak belirlenmiştir.

¹² <http://www.turkis.org.tr/source.cms.docsturkis.org.tr.cedocsfilegidaharcama.pdf> adresinden 14.12.2011 tarihinde alınmıştır.

Tablo 8: Asgari Ücretin Net Hesabı Ve İşverene Maliyeti

		SSK KAZANÇ ALT SINIRI (TL/AY)		837,00
16 YAŞINI DOLDURMUŞ İŞÇİLER İÇİN		16 YAŞINI DOLDURMAMIŞ İŞÇİLER İÇİN		
ASGARİ ÜCRETİN NETİNİN HESABI (TL/AY)		ASGARİ ÜCRETİN NETİNİN HESABI (TL/AY)		
ASGARİ ÜCRET	837,00		ASGARİ ÜCRET	715,50
SSK PRİMİ % 14	117,18		SSK PRİMİ % 14	100,17
İŞSİZLİK SİG.FONU % 1	8,37		İŞSİZLİK SİG.FONU % 1	7,15
GELİR VERGİSİ %15	46,98	(**)	GELİR VERGİSİ %15	31,49
ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ	59,74		ASGARİ GEÇİM İNDİRİMİ	59,74
DAMGA VERGİSİ % 06,6	5,52		DAMGA VERGİSİ % 06,6	4,72
KESİNTİLER TOPLAMI	178,05		KESİNTİLER TOPLAMI	143,53
NET ASGARİ ÜCRET	658,95	(***)	NET ASGARİ ÜCRET	571,97
İŞVERENE MALİYETİ (TL/AY)		İŞVERENE MALİYETİ (TL/AY)		
ASGARİ ÜCRET	837,00		ASGARİ ÜCRET	715,50
			SSK PRİMİ % 19.5 (İşveren Payı)	139,52
SSK PRİMİ %19.5 (İşveren Payı)	163,21		İŞSİZLİK SİG.FONU (İşçi Payı Farkı) (Alt Sınır-Asg.Ücr.) x (% 1) (1)	1,21
			İŞVEREN İŞSİZLİK SİG.FONU % 2	14,31
İŞVEREN İŞSİZLİK SİGORTAFONU % 2	16,74		İŞSİZLİK SİG.FONU (İşveren Payı Farkı) (Alt Sınır-Asg.Ücr.) x (% 2) (2)	2,43
			SSK ALT SINIR PRİM FARKI (Alt Sınır-Asg.Ücr.) x (% 14 +% 19.5) (3)	40,70
İŞVERENE TOPLAM MALİYET	1.016,95		SSK+İŞSİZ.SİG.PRİMİ FARK TOPLAMI (1)+(2)+(3)	44,34
			İŞVERENE TOPLAM MALİYET	913,67
KAPICILAR İÇİN ASGARİ ÜCRETİN HESABI VE İŞVERENE MALİYETİ (TL/AY)				
(Not : Kaptıcılar, 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanununun 23. maddesi gereğince Gelir Vergisinden, 488 sayılı Damga Vergisi Kanununun (2) Sayılı Tablonun IV. bölümünün (34) numaralı fıkrası gereğince Damga Vergisinden muaf tutulmaktadır.)				
NET ASGARİ ÜCRETİN HESABI		İŞVERENE MALİYETİ		
ASGARİ ÜCRET	837,00		ASGARİ ÜCRET	837,00
SSK PRİMİ % 14	117,18		SSK İŞVEREN PRİMİ % 19,5	163,21
İŞSİZLİK SİG.FONU % 1	8,37		İŞSİZLİK SİG.FONU % 2	16,74
KESİNTİLER TOPLAMI	125,55		İŞVERENE TOPLAM MALİYET	1.016,95
NET ASGARİ ÜCRET	711,45			

Kaynak:¹³

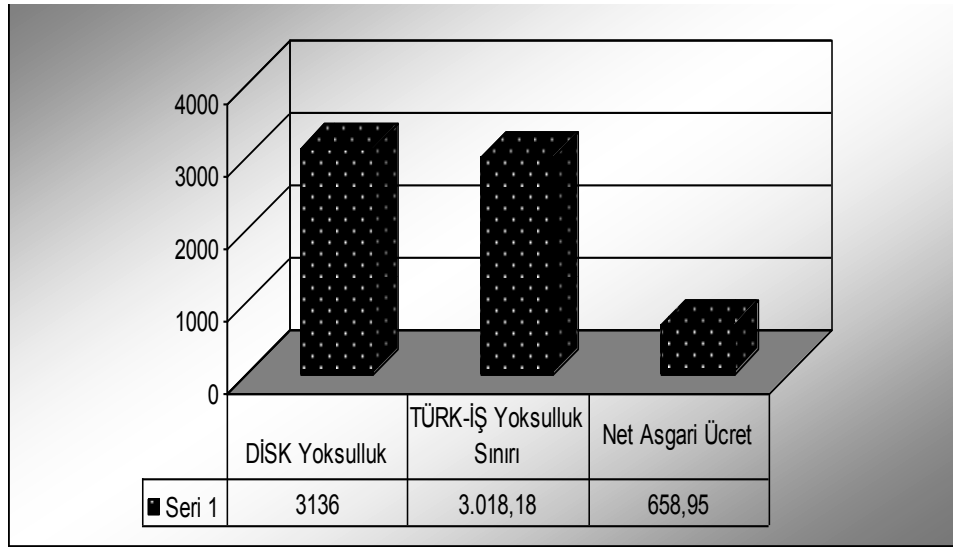
DISK-AR, TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi ve Çalışma Bakanlığının yapmış olduğu çalışmalardan hareketle asgari ücret ile gıda harcaması arasındaki ilişkiye

¹³ <http://www.csgeb.gov.tr/csgebPortal/cgm.portal?page=asgari> adresinden 11.12.2011 tarihinde alınmıştır.

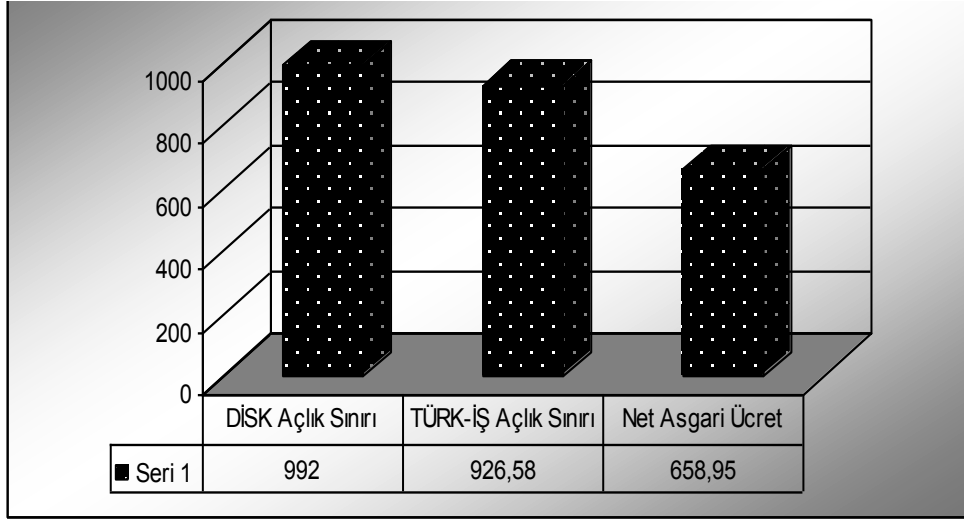

baktığımızda şöyle bir tespitte bulunabiliriz. TÜRK-İŞ Araştırma Merkezi'nin hesaplamalarına göre ülkemizde 2011 Kasım ayı 4 kişilik bir ailenin insani ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için aylık minimum 3.018,18 TL gelire ihtiyacı bulunmaktadır. DİSK ise aynı dönem için 4 kişilik bir ailenin insani ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için 3136 TL ihtiyaç olduğunu hesaplamıştır. Oysaki bu ayda içine alan yürürlükteki resmi asgari ücret sadece 658,95 TL'dir ve yoksulluk sınırı bu rakamın takriben 4,5 katıdır. Bu veriler çerçevesinde bir asgari ücretlinin insani ihtiyaçlarını karşılayabilmesinin imkan dahilinde olmadığı anlaşılmaktadır (Şekil 4).
Asgari ücret ile gıda harcaması arasındaki ilişkiye baktığımızda ise benzer bir çelişkiyle karşı karşıyayız. TÜRK-İŞ tarafından yapılan hesaplamalara göre 2011 Kasım ayı 4 kişilik bir ailenin gıda harcamalarının karşılanabilmesi için gerekli asgari tutar 926,58 TL, DİSK aynı dönem için tespit ettiği rakam 992 TL'dir. Asgari ücretin 658,95 TL olduğu düşünüldüğünde ailelerin açlık sınırında yaşadığı aşikârdır.

Şekil 4: 2011 Kasım Ayı Yoksulluk Sınırı ve Asgari Ücret İlişkisi

Şekil 5: 2011 Kasım Ayı Açlık Sınırı ve Asgari Ücret İlişkisi

1.8. TÜRKİYE’DE YOKSULLUĞU ÖNLEME POLİTİKALARI

“Yoksullukla mücadele Türkiye’nin de taraf olduğu uluslararası platformlarda ‘insanlığın ahlaki sosyal, politik ve ekonomik sorumluluğu’ şeklinde tanımlanmaktadır” (Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, 2001: 167). Dolayısıyla yoksulluk ile mücadele sadece ekonomik kuruluşların değil bunun yanı sıra, STK’ların (Sivil Toplum Kuruluşları), siyasi ve uluslararası kuruluşların tek başlarına veya birlikte hareket ederek oluşan karmaşık bir yapıdır. Bu yapı, yoksullukla iki şekilde mücadele edebilir: Dolaylı ve dolaysız olarak.

Dolaylı Yaklaşımda önemli olan temel bölüşüm ilişkilerine dokunmadan, artan ulusal gelir sonucunda her kesiminin refahının artırılmasıdır. Doğrudan yaklaşımda ise mevcut ulusal gelirin daha eşitlikçi bir şekilde bölüşülmesini öngörülmektedir. Doğrudan yaklaşım kavramı, devletin gıda, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlara ve yoksulların yaşama standardını etkileyen diğer unsurlara yönelik olarak uygulamaya koyduğu politikalar ve bu politikalar çerçevesinde yoksul kesimlere yapılan transferlere işaret etmektedir (Şenses ve Önder, 2006: 200).

Her ne kadar dolaysız yaklaşım, sosyal devlet anlayışından hareketle “her şeyi devletten bekler” tavır sergilese de Türkiye’de 1980 sonrasında STK’ların gerçek mahiyette güç kazanmaya başlamasıyla birlikte yoksullukla mücadelede farklı kaynaklar harekete ivme vermiştir. Türkiye’nin yoksullukla mücadelede dikkat çekici adımlarını 1980 sonrasında attığını daha önce ifade etmiştik. Türkiye’nin bu

yaklaşım çerçevesinde yoksulluğu önlemeye yönelik yaptığı sosyal politikaları 1980 öncesi ve sonrası olarak iki bölümde inceleyebiliriz.

1.8.1. 1980 Öncesi Yoksulluk Mücadeleleri

İkinci Dünya Savaşı sonrasında ülkeleri rüzgarıyla şekillendiren refah devleti anlayışı Türkiye’yi de etkilemiştir. Akabinde Türkiye’nin Çok Partili bir hayata başlamasıyla birlikte yoksullukla mücadelede önemli adımlar atılmaktadır. 1950 öncesinde köy ile kent arasındaki mesafeyi artıran, yoksulluğu izole hayatlara mahkum eden Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, Menderes döneminde ortandan kaldırılmıştır. Böylece şehirleşme oranı 1927 – 1950 yılları arasında %24,2’den %25’e çıkarken 1960 ‘ta %31, 9’a ulaşmıştır¹⁴. Fakat bu politika beraberinde 1940’larda şehrin önemli bir problemi olan konut sorununu tetikleyerek farklı bir yoksulluk sorununu ortaya çıkarmıştır. 1948 yılında kabul edilen 5218 sayılı kanunla çözüm bulunmaya çalışılmıştır. Lakin kentte gece kondu sayısının hızla artmaya başlaması, belediye seçimleri sırasında arazi tapuların oy karşılığında gecekondu sahibine tahsis edilmesi gibi olaylar gecekondu sorununu çözümsüzlüğe kavuşturmuştur. Türk tipi mesken olarak bilinen ve genellikle fabrikaların yakınlarında yığılan gecekondu yapıları son yıllarda Toplu Konut İdaresi altında TOKİ adıyla hizmet veren uygulamayla hem hak sahiplerinin haklarını koruyarak hem dem şehirlerin kalkınma uygun olarak hizmet vermektedir. Türk tipi meskenler yani gecekonduların yoksullukla doğrudan ilişkili olduğu aşikardır. Lakin yoksulluğu bizzat yaşayan kişilerin yoksulluk algılama ve tanımları yaşanan yoksulluk gerçekten çok farklıdır. Zira Sıtkı Yıldız’ın 2008 yılında yapmış olduğu çalışmaya göre (2008:526):

Gecekondularda yaşayan kadınların yalnızca %22.9’u kendilerini “yoksul” veya “çok yoksul” olarak nitelemişlerdir. Buna karşın %77 oranında bir kesim ekonomik durumlarını “normal”, “iyi” veya “çok iyi” biçiminde tanımlamışlardır. Yoksulluk her ne kadar da uluslar arası tanımlamaları bulunan bir kavram olsa da, üzerinde mutabık kalınmış ortak bir tanımlı mevcut değildir. Sonuç olarak yoksulluk sosyolojik olarak görece bir kavramdır diyebiliriz. Araştırmamıza katılan kadınlardan üçte ikisi kendilerini “yoksul” olarak görmemektedir. Oysa yaşam ortamları ve aylık gelirleri (ailelerin aylık gelir ortalaması 518 YTL) dışarıdan bakıldığında yoksulluk belirtileri açıkça görülmektedir. Hayattan

¹⁴ DİE, 1991:8 ‘dan yararlanılmıştır.

beklentiler, şükretme ve kanaatkârlık kültürü bu kesimlerin yoksulluk algılamasını etkilemiş gözükmektedir.”

1946 yılında 10 Yıllık Milli Sağlık Planı ile nüfusu 20.000'in altında olan her yerleşim yerine bir sağlık merkezi düşecek şekilde bir uygulama gerçekleşmiştir. 1940-1950 yılları arasında 154'ten 201'e çıkan hastane sayısı ve 11.883'ten 18.837'ye çıkan yatak sayısı, 1960'ta 566 hastane sayısı, 45.807 yatak sayısını bulmaktadır¹⁵ . 1992 yılında 3816 sayılı kanunla sağlık giderlerini ödeme gücü olmayan vatandaşlara yeşil kart verilerek sağlık masraflarının devlet tarafından karşılanması olan Yeşil Kart uygulaması yürürlüğe konulmuştur.

1.8.2. 1980 Sonrası Yoksulluk Mücadeleleri

1961 ve 1982 Anayasa'sıyla birlikte devletin yoksullukla mücadelesindeki yönelimi “sosyal devlet” anlayışıyla değişmiştir. 1961 Anayasa'sının 2. maddesinde Türkiye Cumhuriyetinin insan haklarına ve başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, milli, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olduğu belirtilmektedir. 1982 Anayasa'sında ise sosyal devlet anlayışı Anayasa'nın 2.maddesinde (Türkiye Cumhuriyetinin toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devletidir.) ve 60. maddesinde (Herkes sosyal güvenlik hakkına sahiptir. Devlet bu güvenliği sağlayacak tedbirleri alır ve teşkilatı kurar.) kendini bariz bir şekilde göstermektedir.

Aktan ve Özkıvrak (2009:4), sosyal devleti şu şekilde tanımlar: “Genel olarak literatürde yer alan tanımlar, sosyal devleti, ya amaçları ya da araçlarına dayalı olarak açıklamakta ve kapsanan araç ve amaçlardaki farklılık genel kabul gören tam bir sosyal devlet tanımına ulaşmayı engellemektedir. Bununla birlikte gerek amaçları, gerekse araçlara dayalı olarak yapılan mevcut tanımları, sosyal devlet hususunda oldukça açıklayıcı bilgiler verdiği de görülmektedir.”

Bu bilgiler ışığında Nazım Öztürk ve Yasin Öztürk (2010:142) sosyal devleti şu şekilde tanımlarlar:

---

¹⁵ DİE, 1991:6'dan yararlanılmıştır.

Sosyal devlet, bireylere belirli bir sosyal güvenlik hakkı ve asgari gelir düzeyi öngören, sağlık ve refah hizmetlerinden serbestçe yararlanma ve belirli bir yaşa kadar eğitim olanağını sunan, tüm ekonomik ve sosyal riskleri önleyici devlet anlayışıdır. Anayasal bir ilke olan sosyal devlet, toplum refahını üst düzeye çıkarmak amacıyla devletin, ekonomik ve toplumsal hayata aktif ve planlı müdahalesini öngören, vatandaşların piyasa ekonomisi şartlarında karşılayamadığı zorunlu ihtiyaçlarını karşıladığı ve meydana gelen ekonomik ve toplumsal adaletsizliği asgari seviyeye indirgemeyi amaçlayan devlet modeli olarak tanımlanmaktadır.

TÜSİAD 1995 yılında çıkarmış olduğu yayında (73-74), sosyal devleti, müdahaleci düzenleyici ve geliri yeniden dağıtıcı devlet olarak görür. Müdahalecidir, çünkü piyasa başarısızlıkları üzerine harekete geçmekte önlemler almakta, düzenlemeler yapmaktadır. Düzenleyicidir çünkü iş piyasasındaki düşük ücretlerin, işçileri sefalete düşürmemesi için askeri bir ücret belirlemekte, sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerini üstlenmektedir. Geliri yeniden dağıtıcıdır çünkü vergi ve diğer politikalar ve transfer harcamalarıyla gelirin paylaşımına müdahale bulunmadığında, sınıflar arasındaki gelir dengesizliklerinin, dolayısıyla huzursuzlukların çıkacağı farkındadır.

1986 yılında 3294 sayılı yasa ile kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Tevfik Fonu (SYDTF), zaruri ihtiyaçlara muhtaç durumda bulunan vatandaşlar için her ne suretle olursa olsun, Türkiye'ye kabul edilmiş veya gelmiş kişilere yardım etmek, sosyal adaleti sağlamak amacıyla gelir dağılımının adil bir şekilde dağıtılmasını, sosyal yardımlaşmayı ve dayanışmayı teşvik etmektir. Bu bağlamda sosyo-ekonomik gelişmeye bağlı olarak her il ve ilçede bulunan sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakıfları kendi sorumluluğundaki nüfusun, ekonomik ve sosyal yoksulluk içinde bulunan kişi ve ailelerin gereksinimlerinin (gıda, giyim, barınma, sağlık, yakacak vb...) karşılanması için her ay belirli bir oranda yardımda bulunmaktadır.

Ülkemizde sosyal yardım alanında faaliyette bulunan kuruluşlardan SYDTF'ü, faaliyetlerini 931 il ve ilçede kurulu bulunan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları (SYDV) aracılığı ile yürütmektedir. SYDV aile yardımları, barınma yardımları, gıda yardımları, aşevi, eğitim, yakacak, ücretsiz kitap yardımı, taşınmalı eğitim sisteminde öğle yemeği yardımı (1997 yılında başlamıştır. Fakat 2003–2004 yılında fondan para aktarılmak suretiyle Milli Eğitim Bakanlığı'na

devredilmiştir.), yüksek öğrenim bursları (1998 yılında başlatılmıştır. 2003–2004 yılından itibaren Kredi ve Yurtlar kurumuna devredilmiştir.), sağlık yardımlarında bulunmaktadır¹⁶. SYDV bu faaliyetlerinin yanı sıra SYDTF bünyesine 28 Kasım 2001 tarih ve 24597 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe giren Sosyal Riski Azaltma Projesi’ni (SRAP)¹⁷ dahil etmiştir. SRAP, üst üste yaşanan ekonomik krizler sonrası oluşan yoksullukla mücadelede etkin politikaların geliştirilmesi ve bu politikaları uygulayan kamu kurumlarının kurumsal kapasitelerinin güçlendirilmesi hedeflenmektedir. SRAP; Hızlı Yardım, Şartlı Nakit Transferi (ŞNT), Yerel Girişimler ve Kurumsal Gelişim bileşenlerinden oluşmaktadır. SRAP’ın Şartlı Nakit Transferi bileşeni kapsamında, yoksulluk nedeniyle çocuklarını okula gönderemeyen veya okuldan almak zorunda kalan, okul öncesi çocuklarını düzenli sağlık kontrollerine götüremeyen ailelerin ya da düzenli sağlık kontrollerini yaptırılmayan anne adaylarının ekonomik yönden desteklenmesi ve Türkiye’de düzenli bir nakit sosyal yardım sisteminin yerleştirilmesi amaçlanmaktadır. Yerel Girişimler Bileşeni kapsamında ise, vatandaşlarımızı ekonomik olarak aktif hale getirerek kendi geçimlerini temin edebilmeleri amaçlanmaktadır.

İl Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, İlçe Sosyal Hizmetler Müdürlükleri, Çocuk Yuvaları, Yetiştirme Yurtları, Huzurevleri, Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri, Toplum Merkezleri, Çocuk ve Gençlik Merkezleri, Yaşlı Hizmet Merkezleri, Aile Danışma Merkezleri gibi kuruluşları Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu bünyesinde bulundurmaktadır. Söz konusu kurum, toplumda sosyal-ekonomik yoksulluk içinde bulunan çocuk, genç, yetişkin, özürlü ve yaşlılara yönelik sosyal hizmetler ve yardımları planlamak, uygulamak, rehberlik ederek yönlendirmek, teşvik ve koordine etmek, denetlemek ile görevlidir.

Görüldüğü üzere Türkiye’de yoksullukla mücadele, sosyal yardımlar nazarında vuku bulan ayni ve nakdi yardımlarla gerçekleştirilmektedir. Bu beraberinde hem içsel hem de dışsal sorunları ortaya çıkarmaktadır. Yardımların, devlet tarafından tek elden yapılması, vatandaş tarafından her şeyin devletten beklenilmesi anlayışını, devletten bir şeyler bekleyen anlayış doğrultusunda sosyal yardımlara başvuran kişi sayısının sürekli artmasına neden olmaktadır. Hatta bu

¹⁶ SYDGM (Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü),2009’dan faydalanılmıştır.

¹⁷ DPT, 2007:30’dan faydalanılmıştır.

anlayış silsilesi bazı insanların bu yardımları iş haline getirdiklerini söylersek yanlış olmaz sanırım (Gül, 2002:116-118). Bu hususta resmi bir kuruluş olan SYDV'nin ifade edilen sorunları dışında bazı sorunlarla da karşı karşıya olduğunu söyleyebiliriz (Seyyar, 2006):

- ❖ Yardım talebiyle vakfa müracaat edenlerin sayısının gün geçtikçe artması,
- ❖ Kalifiye elaman yetersizliği,
- ❖ Yoksulluğun tespitinde gecikme ve yanılmaların olması,
- ❖ Hayırseverlerin vakfa yeterli ilgiyi göstermemeleri,
- ❖ Uzun vadeli ön görümlerin eksikliği.

Türkiye'nin yoksulluk mücadelede uyguladığı sosyal politikalar bu kadar sınırlı olmamakla birlikte STK'ların da aktif rol aldığı yoksulluk politikaları mevcuttur. STK'lar özellikle kadın yoksulluğu üzerine giderek yoksullukla mücadele pek çok çeşitli projeler yürütmektedir. STK'ların yürüttükleri projelerden bazılarını ve mikrokredileri ikinci bölümde daha ayrıntılı olarak bahsedeceğiz.

2. BÖLÜM

YOKSULLUĞUN ÇÖZÜMÜ OLARAK MİKROKREDİ

2.1. MİKROKREDİ SİSTEMİ VE GRAMEEN BANK

Mikrokredinin Türkiye’de uygulanmasında aktif rol oynayan STK kuruluşu TİSVA’ya (2004:9) göre, “mikrokredi, düşük kredilerle ticari bankalar tarafından uygulanan normlara uygun olmayan fakir insanları kapsayan veya sadece fakir insanlara yönelik olan, herhangi bir kefalet veya ipotek işlemi gerektirmeyen bir borç verme yöntemidir”.

Mikrokredi, ekonomik olarak aktif, iş yapma fikri olan fakat gelir getirici bir faaliyet için gerekli olan başlangıç sermayesine ihtiyacı olan özellikle kadın yoksullara belirli bir miktarda kredi verilmesi projesidir. Teminatsız ve kefilsiz sadece güvene dayalı olarak yoksul kadınlara verilen kredinin amacı, kadınları kendi işlerinin sahibi yaparak onları yoksulluktan kurtarmayı hedeflemektedir.

Balık vererek değil, balık tutmasını öğreterek yoksullukla etkili bir mücadelenin gerçekleşeceği felsefesi üzerine kurulan mikrokredi uygulaması, ilk defa Bangladeş’te ekonomi profesörü olan Muhammed Yunus tarafından gerçekleştirilmiştir. Yunus, Bangladeş’te 1974 yılında yaşanan kıtlık döneminde, fakir köylü halkının kendi kendine yetebilmesi için yeni stratejiler geliştirilmesi gerektiğine karar verir. Buna yönelik saha araştırmaları yapan Yunus, yoksulların çok küçük sermaye ile çok büyük işler başarabileceğini saptamıştır. Özellikle Üçüncü Dünya ülkelerindeki yoksullar, çok küçük meblağların bile çok yüksek oranlı faizlerle tabi olduğu borçlarla hayatlarına devam ettiklerini görmüştür. Ancak ne yazık ki, Üçüncü Dünya ülkelerindeki yoksulların kredi ihtiyaçlarına cevap verecek hiçbir resmi finansal kurumun olmadığını anlayan Yunus, Grameen Bank uygulamasını hayata geçirmeyi amaçlamıştır. 1970’lerin sonunda pilot uygulamayla başlayan oluşum, hibede bulunan yardımseverlerin desteği ile 1983’te Grameen Bank olarak resmileşmiştir (Yunus, 2003).

Bu finansman türünün öncüsü olan Grameen Bank'ta krediler bireye değil bir gruba verilir. Bunun nedeni, yoksul bir insanın tek başına kendisini her türlü tehlikeye açık görmesi, bir gruba ait olma duygusunun ona koruma hissi vermesidir. Ayrıca Banka açısından da grup desteği ve baskısı, kredi müşterisini daha güvenilir bir hale getirir. Müşterilerden aynı aileye üye olmayan, ancak benzer düşünen, benzer sosyo-ekonomik statüye sahip bireylerden 5'er kişilik bir grup oluşturulması koşulu getirilir. Daha sonra oluşturulan bu grup belirli bir eğitimden geçirilerek, kurumun kuralları öğretilir ve sınava tabi tutulurlar. Grup kendisini hazır hissettiğinde kredi için başvuruda bulunur. Öncelikle grubun 2 üyesine kredi verilir. Bunlar altı hafta süresince geri ödemelerini düzenli bir şekilde yaparlarsa 2 üye daha kredi alır. En son kredi ise grup başkanına verilir. Grup üyelerinden birinin ödemeyi aksatması halinde grubun geri kalan hiçbir üyesi kredi alamamaktadır. Bundan dolayı üyelerin birisi krediyi geri ödeme konusunda bir sorunla karşılaştığında, diğerleri bu ödemeyi güvence altına almak için bir çözüm üretmek durumundadırlar. Acil ihtiyaçlar durumunda borçluları korumak için Grameen Bank tarafından, her kredinin %5'inden oluşan ve üyelerin her hafta 2 Taka¹⁸ yatırdıkları bir *Grup Fonu* oluşturulmuştur. Bu sistemde geri ödeme mekanizması ise şu şekilde işlemektedir: Krediler 1 yıl süreliğine verilmekte, geri ödemeler eşit haftalık taksitler halinde yapılmakta ve yıllık %20 faiz oranı uygulanmaktadır. Bu sistemde kredi alan ve veren arasında hiçbir hukuki sözleşme olmadığı gibi, herhangi bir teminat gösterilmemekte, kredi ilişkisi bütünüyle güven ilişkisine dayandırılmaktadır. Bu doğrultuda alınan kredilerin %98'i geri dönmektedir (Yunus, 1999: 123-129).

Mikrokredinin hedef kitlesi sadece kadınlar değildir, aynı zamanda işsiz gençler, yaşlılar, özürllüer ve gaziler, küçük ölçekli çiftçiler, çocuklarını Çocuk Esirgeme Kurumuna vermek mecburiyetinde kalan aileler, topraksız köylüler, orman köylülerde mikrokredi kapsamına dâhildir. Fakat kredinin özellikle kadınlar üzerinden verilmesinin nedeni Yunus'un kitabında (Yunus, 1999: 25-43) şöyle özetlenir. Okuma-yazma bilmeyen, bankacılık işlemlerinden anlamayan, geleneksel yapının ekonomi dışında bıraktığı yoksul ülkenin yoksul kadınlarına söz konusu kredinin verilmesinin nedeni; kadınların erkeklerden daha çabuk yardım sürecine uyum sağlayabilmeleridir. Çünkü kadınlar ileriye görebilmekte, yoksulluktan

---

¹⁸ Taka, Bangladeş para birimidir.

kurtulmak ve çocuklarını daha iyi bir yaşama hazırlamak için daha çok çaba harcamak durumundadırlar.

2.2. MİKROKREDİNİN BAŞARI İLKELERİ

Mikrokredinin başarı ilkelerini üzerine kurulu olduğu sektörün finansal yapısı üzerinden değerlendirebiliriz. Türkiye Grameen Mikrokredi Programı¹⁹ (TGMP) resmi adresinden alınan verilerden hareketle şöyle bir çıkarımda bulunabilir;

- ❖ Kredi insanlık hakkıdır ve kredi talebinde bulunan her kişinin sahip olduğu maddi varlıklarına bakılmaksızın kredi verilir,
- ❖ Yoksul insanların açığa çıkarılmamış potansiyellerini ortaya çıkarmayı amaçlar,
- ❖ Kredi ödemelerin haftalık ve zamanında yapılması,
- ❖ Kredi alanların başarılı olması halinde yeniden kredilendirilmelerinin teşvik edilmesi,
- ❖ Kredisini ödeme gücüğü içine girmiş fakirlerin kredilerinin yeniden yapılandırılması ve üretkenliklerini daimileştirmesidir.

2.3. MİKROKREDİNİN BAŞARISI ÖNÜNDEKİ ENGELLER

2003 Ağustos itibariyle dünya çapında 1.188 şubede 8 bin çalışanı ile 2,835.751 milyon girişimciye hizmet verir hale gelen (TİSVA, 2004:14–16), yoksulların içinde bulunduğu durumdan kurtulması için bir araç olan mikrokredi uygulaması, amacına ulaşmada çeşitli sorunları bünyesinde ihtivada etmektedir. Bunlardan en yaygın olanı mikrokredinin yanlış uygulanmasıdır. Yani mikrokredinin hedef kitlesine (özellikle yoksul kadınlara) ulaşamaması ve kadınların ellerindeki krediyi ya kocalarının ihtiyaçlarını karşılamakta kullanması ya da kredinin kocaları tarafından finanse edilmesi söz konusudur. Buna bağlı olarak da kredi, kadınlara iktisadi anlamda faydalı olamamaktadır.

Mikrokredinin başarıya ulaşmasında bir başka engelde, mikrokredi benzeri isimlerle projenin tefecilere hizmet etmesi ve Grameen benzeri fakat sömürücü nitelik taşıyan bankaların var olmasında mikrokredinin başarısını engellemektedir.

---

¹⁹ <http://www.tgmp.net/eskisayfa/sektor.html> adresinden 15.12.2011 tarihinde yararlanılmıştır.

Mikrokredinin başarısı önündeki engelleri; kaynak sorunu, kredi geri dönüş organizasyonu, beklenen kazanca dair korkular/girişim yetersizliği, risk-risk yönetimi/takip, sosyal güvenlik, işin yürütülmesine dair korkular, mesleki eğitim yetersizliği, kuruluş giderleri, vergiler, kriz vb. konjonktürel dalga olarak belirleyen Ayyıldız (2010:148), Tablo 9’da ifade edilen yöntemlerde sorunlara çözüm yolları sunmuştur.

Tablo 9: Mikro Girişimde Engelleyiciler ve Sorunlar

Mikro Girişimde Engelleyiciler ve Sorunlar	Ticaret Bankalarının Katkısı	Devletin Çözümüne Katkısı
Kaynak Sorunu	Uygun Müşteriye Tahsis	Meslek Sahibi İşsizlere İlişkin Veri Akışının Sağlanması
Kredi Geri Dönüş Organizasyonu	Mikro mevduatların Devreye Alınması	TCMB Karşılıklarının Düşük Tutulması
Beklenen Kazanca Dair Korkular/Girişim Yetersizliği	Analiz ve Know-How Desteği	Know-How ve Pazarlama Desteği
Risk Risk Yönetimi/Takip	Risk Sermayesi / Nispi	Garantörlük
Sosyal Güvenlik	BES vb Özel Emeklilik Fonları	Sigorta Primlerinin Düşük Tutulması
İşin Yürütülmesine Dair Korkular	Muhasebe ve Nakit Akışı Bilgi ve Teknik Desteği	Üniversite ve Mikro Girişimci İletişimin Sağlanması
Mesleki Eğitim Yetersizliği	Müşteri Edinme Anlaşmaları Karşılığında Eğitim Sponsorluğu	İş-Kur Tarafından Sağlanacak Mesleki Eğitimler
Kuruluş Giderleri	-----	Muafiyetler
Vergiler	-----	Muafiyetler
Kriz vb. Konjonktürel Dalga	Kriz Doktorluğu/Bilgi Desteği	Pazarlama Desteği ve Haksız Rekabete Karşı Koruma

2.4. MİKROKREDİ UYGULAMALARINDA BAŞARILI OLAN ÜLKELER

1974’te Muhammed Yunus tarafından Bangladeş’ de genç bir kadına bambu sepeti yapması için 6 Amerikan doları kredi verilerek başlatılan mikrokredi, bugün haftalık veya aylık düzenli ödemelerle Afrika, Bosna-Hersek ve diğer bazı Doğu Avrupa Ülkeleri, Endonezya, Ermenistan, Gürcistan, Kırgızistan, Pakistan, Hindistan, Orta ve Latin Amerika Ülkeleri ile ABD, Çin ve Türkiye de dahil olmak üzere “175 ülkede aileleriyle birlikte 600 milyon kişiye” (TGMP, 2008;5) gelir sağlayan proje başarıyla uygulanmaktadır. 2005 yılının Mart ayında Birleşmiş

Milletler (UN)²⁰ tarafından alınan kararlar, 2005 yılını “Uluslararası Mikrokredi Yılı” ilan edilmesine neden olan, 24 Mart 2008 yılında “Dünyayı değiştiren 10 fikirden birisi olarak” haftalık Time dergisinin kapağında yayınlanan, 2006 Nobel Barış Ödüllü Muhammed Yunus’un²¹ mikrokredi fikrinin dünyadaki başarılı bazı örneklerini inceleyelim.

2.4.1. Bangladeş

Mikrokredi projesinin Muhammed Yunus tarafından ilk olarak çıktığı ve uygulandığı ülke olan Bangladeş’teki yoksulluğun boyutlarını DPT (2007:26) şu şekilde özetlemiştir:

Dünyada Hindistan ve Çin’den sonra yoksulluk olgusunda 3. sırada bulunan Bangladeş’te 65 milyon kişi uluslararası yoksulluk sınırı altında yaşamakta ve muhtemel ekonomik büyüme ile gelecek iyileşmeyi bekleyemeyecek kadar acil durumda bulunmaktadır. 1980’lerde yoksullar için Bangladeş’in en büyük sivil toplum kuruluşu olan ve özel bir banka statüsü kazanan Grameen Bank tarafından topraksız kişilere özel bir uygulama başlatılmıştır. Bugün Bangladeş’in mikrokredi uygulaması dünyadaki en kapsamlı uygulamadır. Hükümet bu programı kullanarak 2015 yılına kadar ülkedeki yoksulluğu yarıya indirmeyi hedeflemektedir. Bu programın en büyük uluslararası finansal desteği Dünya Bankasından gelmekte olup, 5.5 milyon kişi Dünya Bankasının yoksullukla mücadele mikrokredi programından borç almıştır.

Mikrokredi kullanıcılarının % 80’ini kadınlar oluşturmakta olan Bangladeş’te en büyük mikrokrediyi veren Grameen Bank’ın yanında birçok sivil toplum kuruluşu da projelere mikrofinansman sağlamaktadır. Dünya Bankası, 1996 da ilk yoksullukla mücadele programı kapsamında 105 milyon dolar vererek, 2000 yılına kadar 2.2. milyon kişiye kredi sağlamıştır. Bu kişiler kredileri genellikle temiz suya ulaşmak, sağlıklı koşullarda yaşayabilmek, çocuklarını okula gönderebilmek ve ev halkının gelir getirme kapasitesini yükseltmek için kullanmışlardır. 2001 de başlayan ikinci programda ise, 151 milyon dolar kentte ve kırdaki yaşayan kişilerin krediye ulaşmaları ve sürdürülebilir projeler yapabilmeleri için destek vermiştir.

²⁰ BM’nin Yüzyıl Kalkınma Hedefleri doğrultusunda mikrokredinin önemini vurgulamak amacıyla söz konusu uygulama hayata geçirilmiştir.

²¹ 2006 Nobel Barış Ödülü’nün Muhammed Yunus’a verilmesinin gerekçesi; ekonomik ve sosyal kalkınmayı en tabandan başlatması, uluslararası sahada farklı kültürlerde de uygulanabilir olması, kadınların ekonomik sahada aktifleştirmesi, toplumları yoksulluktan kurtararak barışın kalıcı hale gelmesine katkı sağlaması olarak gösterilmiştir.

2.4.2. Hindistan

Çin'den sonra dünyanın en kalabalık ikinci ülkesi olan ve nüfusu hızla artan Hindistan'da 1991'den itibaren ekonomi alanında birçok adımlar atılmıştır. Bu bakımdan dünyanın en hızlı büyüyen ülkesi Hindistan'da uygulanan mikrokredi projesini DPT (2007;28–29) şöyle özetler:

Hindistan'da son yıllarda hızlanan ekonomik büyüme sonucu yoksulluk azalmakla birlikte, ölçüm sorunları yüzünden büyümenin yoksulluğun azaltılması üzerindeki gerçek etkisi tartışmalıdır. 2000'li yılların başlarında, Hindistan'da 260 milyon kişi yoksulluğu belirleyen sınırdaki tüketim sepetine ulaşmak için gerekli geliri elde edememektedir. Yoksul grubun % 75'i ise kırsal kesimde yaşamaktadır. İstatistiklere göre, Hindistan'daki yoksul sayısı tüm dünyadaki yoksulların % 22'sini oluşturmaktadır. Bu sayılara göre Hindistan'da yoksulluk planlamanın her zaman en önemli boyutu olmuştur. Hindistan'da yoksullukla mücadele programlarının başarısı kırsal kesimlerde 1993-1994 döneminde % 37 olan yoksulluğun, 1999-2000 döneminde % 27'ye düşmesi ile tanımlanmaktadır. Yoksulluk açısından ülke içinde eyaletler arasında da büyük farklılıklar vardır; Güney ve özellikle Kerala eyaleti eğitim ve sağlık bakımından belirgin olarak daha iyi durumdadır. Kerala bölgesi ülkedeki yoksulluğun azaltılması konusundaki en başarılı örneklerden biridir. Yaygın düşük gelir düzeylerine rağmen Kerala'da ortalama ömür beklentisi Washington D.C.'dekinden daha yüksektir.

Hindistan'da Kerala uygulamasının dışında kırsal yoksulluğun azaltılması için; kırsal alanda ücretli iş ve istihdamı artırıcı programlar, işle beraber sağlanan gıda desteği, kırsal kesimdeki evsizlere barınma sağlanması, ulusal sosyal güvenlik sistemini geliştirme, toprak reformları, kendi işinin sahibi olmak isteyenleri parasal olarak ve mikrokredi sistemi uygulaması gibi uygulamalar sürekli geliştirilmektedir.

2.4.3. Çin

Dünyanın en kalabalık ülkesi olan Çin nüfusunun, resmi rakamlara göre 80 milyonu, gayri resmi rakamlara göre 120 milyon kişisi yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Yunus'un kitabından hareketle (1999:230), Çin Dış İşleri yetkilileri, bakanlığın belirlediği iki eyalette Grameen sisteminin uygulaması için bizzat yerinde incelemek üzere Bangladeş'i ziyaret etmişlerdir. Her bakanlığın yoksulluğu giderici bir strateji iki eyalette uygulama zorunluluğu olan Çin'de Grameen benzeri projeler Çin Kırsal Kalkınma Enstitüsü aracılığıyla dört bölgede uygulanmaktadır.

Mikrofinansta, Asya örneklerinin yanı sıra, Latin Amerika ve Afrika'da da başarılı, geniş kitlelere yayılan mikrofinans kuruluşları (MFK)'nın uygulamalarına rastlanmaktadır. Latin Amerika'da mevcut mikrofinans ağları içerisinde Opportunity International ve ACCION International, Grameen Bank'tan birkaç yıl önce faaliyete geçmeleriyle, Compartamos ise 2004 yılının en kârlı mikrofinans kuruluşu olarak derecelendirilmesiyle dikkati çekmektedirler. Uygulamalarıyla örnek gösterilebilecek mikrofinans kuruluşları arasında ise şunlar sayılabilir (DPT, 2007;27):

1. *Ahon Sa Hirap Inc. (ASHI)- (Filipinler),*
2. *Mibanco (Peru);*
3. *Uganda'da FINCA (Foundation for International Community Assistance), FOCCAS (Foundation for Credit and Community Assistance) ve PRIDE (Promotion of Rural Initiatives and Development Enterprises) ve*
4. *Zambuko Trust (Zimbabve).*

2.5. TÜRKİYE'DE SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ MİKROKREDİ UYGULAMALARI VE GELİŞİMİ

Dünyanın çeşitli bölgelerinde uygulanan mikrokrediler, ülkemizde bazı sivil toplum örgütleri tarafından, özellikle kadınlar için çeşitli projeler uygulanmaktadır. Bu tip mikrokredi projelerinden bazıları KAGİDER, KEDV, KA.DER gibi STK'lar tarafından uygulanmaktadır. Bu bölümde söz konusu kuruluşların projelerinden kısaca bahsederek araştırmamızın asıl konusu olan Türkiye İsrافی Önleme Vakfı'nın (TİSVA) yürüttüğü çalışmalar üzerinde duracağız.

Bu bölümde farklı STK kuruluşlarının ekonomik ve sosyal açıdan kadınlara yönelik olarak gerçekleştirdikleri sosyal politikaları inceleyeceğiz. Başlıca ele alacağımız STK'lar ise KAGİDER, KEDV, KA.DER'dir.

2.5.1. Kadın Girişimciler Derneği (KAGİDER)²²

Kadın Girişimciler Derneği, üyeleri kadın girişimcilerden oluşan Türkiye düzeyinde örgütlenmiş bir dernektir. 2002 yılında 38 kadın girişimci tarafından kurulan bu derneğin bugün farklı sektörlerde aktif olarak çalışan ve değer üreten 200 kadın girişimci üyesi ile büyümeye ve güçlenmeye devam etmektedir. Üyelerine eğitim, danışmanlık, kredi güvencesi ve iletişim ağı sağlama hizmetleri veren kuruluş, Türkiye'de kadın girişimciliğin geliştirilmesi için elverişli koşulların

²² www.kagider.org adresinden 19.12.2011 tarihinde yararlanılmıştır.

oluşmasına katkıda bulunmaktadır. KAGİDER'in yer aldığı projelerden bazıları şunlardır:

1. Kadın Girişimciler İş Geliştirme Merkezi
2. UNDP ve GAP-GİDEM ile Kadın Girişimciliği Programı

2.5.2. Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği²³

1997 yılında kurulan KA.DER, kadınların politikaya katılımını engelleyen ekonomik, sosyal, kültürel ve yasal engellerin ortadan kaldırılması, karar mekanizmalarında eşit temsilini sağlamak için geçici özel önlem politikalarının yasalarda ve siyasi parti tüzüklerinde yer alması, Siyasi partilerde, aday olmaya teşvik edilmesi ve görünür kılınması, aktif hale gelen kadınlarla, kadın sorunları ve politikaları konusunda iş ve güç birliğinin gelişmesi amacıyla, lobi, savunma, kampanya, örgütlenme ve eğitim çalışmaları yapmaktadır.

2.5.3. Kadın Emegini Destekleme Vakfı (KEDV)²⁴

Kadın Emegini Değerlendirme Vakfı (KEDV), 1986 yılında kadınların ekonomik durumlarını ve yaşam kalitelerini iyileştirmek amacıyla kurulmuştur. KEDV, dar gelirli bölgelerde kadınlara ve çocuklara yönelik kâr amacı gütmeyen çalışmalar yapmaktadır. Her yıl yaklaşık 3000 çocuk ve kadına eğitim ve diğer kapasite geliştirme olanakları sunan KEDV, kadınları pratik gereksinimleri temelinde örgütleyerek stratejik hedeflere ulaşmalarını sağlayacak işler kurmaları için özendirme, kamu kuruluşlarıyla işbirliği yaparak kadınlara gerekli kaynakların aktarılmasını sağlamak, yaşamın her alanında kadınlar açısından katılımcı süreçler yaratmak gibi faaliyetleri bulunmaktadır.

KEDV'in 2002 yılında iktisadi işletmesi olarak kurulan MAYA, küçük çaplı bir iş yapmakta olan dar gelirli kadınlara, ekonomik hayata aktif olarak katılabilmeleri için küçük miktarlarda borç para vermeyi amaçlamaktadır. Merkezi İstanbul'da olan MAYA, Türkiye'nin ilk mikro kredi kurumudur. İlk faaliyeti 1999 depreminden en çok etkilenen illerimizden biri olan Kocaeli'nde başlamış,

²³ www.ka-der.org.tr adresinden 19.12.2011 tarihinde yararlanılmıştır.

²⁴ www.kedv.org.tr adresinden 19.12.2011 tarihinde yararlanılmıştır.

Kocaeli'nde ilk kredileri Ağustos 2002'de, İstanbul'da Haziran 2003'te, Düzce'de Ağustos 2004'te, Sakarya'da da Kasım 2005'te vermiştir. 31 Aralık 2008 itibariyle toplam 1585 aktif üyesi vardır. Bugüne kadar toplam 8497 adet kredi verilmiştir. Verilen kredilerin toplamı 7 milyon TL'yi geçmiştir.

2.6. TÜRKİYE GRAMEEN MİKROKREDİ PROGRAMI (TGMP)

Türkiye Grameen Mikrokredi Programı (TGMP), Grameen Trust'ün (GT)²⁵ desteğiyle, TİSVA²⁶ tarafından Türkiye'de ilk defa Diyarbakır'da başlatılmıştır. 11 Haziran 2003 tarihinde Grameen Trust adına Prof. Dr. Muhammed Yunus ve TİSVA adına Prof. Dr. Aziz Akgül Grameen Mikrokredi modelinin Türkiye'de uygulanması için bir protokol imzalanmıştır. Kırsal ve kentsel bölgelerdeki yoksul kadınlara kredi sağlayarak, onların gelir getirici faaliyetlerde bulunmalarını sağlama amacı taşıyan uygulama, Diyarbakır Sur şubesinde TGMP çerçevesinde, Başbakan tarafından 6 üyeye kredi verilerek başlatılmıştır ve bugün hemen hemen tüm yurda yayılmıştır (TGMP:2010).

2.6.1. TGMP'nin Ana Prensipleri

1. TGMP, özellikle yoksul kadınlara yönelik bir finansal organizasyon olup, yoksulların sermaye sorununa katkı sağlamaktadır.
2. TGMP çerçevesinde mikrokredi verilebilmesi için 5'er kişilik grupların oluşturulması gerekmektedir.
3. TGMP'den kredi alanların şubelere gelmeleri yerine, mikrokredi görevlileri, yoksul kadınların ayaklarına kadar giderek onlara mikrokrediyi adım adım ve basit bir biçimde anlatır, kredi verir ve kredi tahsilatını yapar. Kredinin tahsilatında mahalle ve köylerde grup toplantıları yapılır. Haftalık taksitler bu toplantı sırasında tahsil edilir. TGMP'de mikrokredi çalışanları, yoksulların evine kadar gider. Onların bize gelmesine gerek yoktur. Bu hizmet, kredi alan kişi kredi aldığı sürece devan eder.
4. Taksitler Haftalık olup, 46 haftada verilen kredi tahsil edilir.

---

²⁵ GT, Bangladeş ve diğer ülkelerdeki Grameen Bank Yap-İşlet-Devret Programlarının teknik ve finansal desteğini üstlenen kuruluştur.

²⁶ TİSVA, 2002-2007 dönemi Diyarbakır Milletvekili olan Profesör Aziz Akgül tarafından kurulmuş olan bir vakıftır.

5. Verilecek kredi miktarı, kredi alacak olanın yapacağı işler, girişimcilik ruhu ve performansına bağlıdır. Verilecek kredi ilk kredinin ilk ödemesinden sonra, yeni kredi alınımında yoksul kişinin geçmiş performansı değerlendirilir (TGMP,2010:4).

2.6.2. TGMP'nin Temel Hedefleri

- ❖ Cumhuriyetin 100'ncü yılı olan 2023 yılından önce, yoksulluğun olmadığı ve müzeye kaldırıldığı bir Türkiye.
- ❖ Gelir dağılımındaki adaletsizliği dikkate alarak toplumsal uzlaşmayı temin edecek şekilde, ahlaki ve hukuki olmak kaydıyla, zenginlerin daha zengin yapılması yanında, yoksullarında zenginleştirilmesi.
- ❖ Bir ülkedeki yoksulluk, maddi ve beşeri sermayenin olmamasından kaynaklanır. Bu sebeple yoksulluğu önlemek için, en iyi yol bu ikisi ile işe başlamaktır. Böylece, istihdamı sağlayarak verimliliği artırmak.
- ❖ Yoksulluk; esas olarak zeka noksanlığı veya tembellik gibi şahsi bir problem olmayıp, ancak yapısal bir sorun olan sermaye yetersizliğinden kaynaklanmaktadır. İş yapma fikri olup sermayesi olmayan yoksullara başlangıç sermayesi vermek mikrokredinin temel hedefidir (TİSVA,2004: 18-19).

2.6.3. TGMP'nin Verdiği Mikrokredi Çeşitleri²⁷

TGMP çerçevesinde girişimcilere 5 ayrı alanda kredi verilmektedir. Temel kredi, girişimci kredisi, mücadeleci vatandaş kredisi, hayvancılık kredisi, mikrosera kredisi olarak bilinen kredilerin amacı daha fazla yoksul vatandaşları içinde bulunduğu durumdan kurtarmaktır. Söz konusu kredilerin dışında TGMP çerçevesinde verilen sözleşmeli kredi ve gönüllü tasarruf olarak bilinen iki uygulamada bulunmaktadır.

2.6.3.1. Temel Kredi

Temel kredi TGMP tarafından daha önce işinde başarılı olmuş yoksullara 3 ay ile 3 yıl arasındaki zaman dilimleriyle verilir. Tüm üyelerin rahatlıkla alabileceği

---

²⁷ TGMP, 2010:6-7 faaliyet raporundan faydalanılmıştır.

kredi girişimciler tarafından genellikle bir yıllığına almayı tercih ederler. Krediyi alan bir girişimci 6 ay sonra başka bir kredi de çekebilir.

2.6.3.2. Girişimci Kredisi

2008 yılının aralık ayından itibaren işlerini büyütmek isteyen girişimcilere verilen bir kredidir.

2.6.3.3. Müdahaleci Vatandaş Kredisi

Toplumun en savunmasız ve dışlanmış grubu olarak nitelendirilen ve dilenerek yaşamlarını sürdürmeye çalışan, sokakta yaşayan evsizler gibi müdahaleye muhtaç olan bireyler için ödenen kredidir. Toplumun yoksul insanlardan daha fakir olanlara ulaşmak için 2006 yılında kurulan program hem dilencilere ikinci bir şans vermek hem de kendi paralarını kendilerinin kazanmasını teşvik etmek amacıyla. Diğer kredi türlerinden farklı olarak geri ödemeler için bir zaman sınırlaması yoktur.

2.6.3.4. Hayvancılık Kredisi

2008 yılında aktif olarak kredi alan üyelere yönelik ek bir kredi olarak başlatılmıştır. Daha önce almış olduğu krediyi hayvancılık sektöründe kullanmış girişimcilere öncelik verilmiştir.

2.6.3.5. Mikrosera Kredisi

Girişimlere meyve ve sebze yetiştiriciliği yapmada kullanması için 2008 yılında başlatılmıştır. Bu krediden yararlanan üyelere bazıları evlerinin çatısına yerleştirdiği sistemlerle talaş, kum, perlit gibi toprak dışındaki çeşitli maddeler içerisinde topraksız tarım yapmaktadır.

2.6.3.6. Sözleşmeli Kredi

Sözleşmeli kredi TGMP'nin girişimciye doğrudan verdiği bir kredi olmayıp, girişimcinin aldığı krediyi geri öderken yaşayabileceği sıkıntılara alternatif bir çözüm yoludur. Söz konusu sistemde, kredisini geri ödeme zorluğu çeken girişimcilerin kredi geri ödeme süresini uzatarak ona işlerini kolaylaştırma imkanı

tanır. Böylece hem girişimci sıkıntıdan kurtulur hem de kredinin zamanında ödenilerek verilen kredilerin geri dönüşlerin %100 olması sağlanır.

2.6.3.7. Gönüllü Tasarruf

Kendileri için bikrim yapmak isteyen girişimciler için TGMP'nin uyguladığı bir programdır. Üyeleri haftada yalnızca 1'er TL vererek oluşturdukları tasarrufu istedikleri zaman (sağlık, eğitim gibi acil ihtiyaçları karşılayabilmek için veya kredi taksitleri bittikten sonra) çekebilme hakkı vardır.

2.6.4. TGMP'ye Göre Grup Nedir, Nasıl Oluşur?

“Türkiye Grameen Mikrokredi projesi (TGMP); gerek kentte gerekse kırsal alanda yaşayan toprağı ve mal arlığı olmayan veya çok az olan kişilere, öncelikle kadınlara yapılanma doğrultusunda kredi imkanları sağlanmaktadır. Bu yapılanmanın ilk ve en önemli ögesi gruptur” (TİSVA, 2005:11).

- ❖ Kırsalda 10 dönümden az, kentte muadili varlığı olan kadınlardır.
- ❖ Girişimciler, güvenilir olduğu düşünülen dört kişi ile birlikte kredi almak için TGMP'ye başvurabilirler.
- ❖ Grup, birbirlerini anlayan, destekleyen, saygı gösteren ve mümkünse aynı ekonomik statüye sahip olan insanlardan oluşur.
- ❖ Üyeler birinci dereceden akraba olmadıkları gibi aynı köy veya mahallede yaşamaları gerekir. Aynı aileden olan kişiler farklı gruplarda yer alabilir.
- ❖ Her grubun kendi üyeleri tarafından seçilen bir başkanı ve sekreteri vardır. Her yılın Nisan ayında seçimler yenilenir.²⁸
- ❖ Evli ise kocalarından değilse babalarından yazılı izin almak zorundadırlar. Bu aile içinde çıkabilecek herhangi bir gerginliği engellemek için alınmış bir önlemdir.

2.6.4.1. Grup Niçin Gereklidir?

- ❖ Organizasyon,
- ❖ Liderliğin oluşması,
- ❖ Kredi önerisinin oluşturulması,

²⁸ Tisva, 2005:12-13'den faydalanılmıştır.

- ❖ Karşılıklı teminat için alternatif,
- ❖ Denetim,
- ❖ Grup baskısı ve örnek destek (TİSVA, 2005: 11-12).

2.6.4.2. Gruplar Mikrokrediden Nasıl Faydalanır?

Mikrokrediden faydalanmak isteyen girişimcilerin öncelikle yapmaları gereken beş kişilik bir kadın grubu oluşturmaktır. Grubun, birinci dereceden akraba olmayan, aynı mahalle veya köy içinde maddi sıkıntılar çeken, birbirlerine karşı saygı ve güven duyan girişimci ruhlu kadınlardan oluşması gibi çeşitli şartları taşıması gerekmektedir.

Grubunu belirleyen girişimcilerden biri şubeye gelerek veya telefonla arayarak mikrokredi alma beyanında bulunur. Krediye başvuran her grup daha önce yedi gün olan fakat grupların yoğunluğu nedeniyle beş gün olarak değiştirilen eğitim seminerlerine katılırlar. Grupların evlerinde yapılan eğitimin ilk gününde grup üyelerinin kişisel bilgileri üyelik başvuru bilgileri gibi resmi prosedürler gerçekleşir. Girişimci kadınların eşleri veya babalarının da eğitim seminerine katılması tercih edilir. Böylece aile içinde çıkabilecek problemlerin önüne geçilmek hedeflenilir. Mikrokredi nedir, kredi nasıl alınır, kredinin miktarı nedir ve hangi periyotlarla ödenir gibi soruların cevap bulduğu eğitimlerin sonunda grup üyelerinden sadece üç kişiye 100 ile 1000'er TL arasında değişen temel kredi ödenir. Grameen Bank uygulamasından bazı farklılıkları ihtiva eder. Grameen Bank uygulamasında daha öncede belirttiğimiz gibi kredi önce iki kişiye verilir, altı hafta ödemeleri düzenli olarak ödemeleri beklenir daha sonra grubun iki üyesine daha verilir ve en son olarakta grup başkanına kredi tahsis edilir. Oysa TİSVA'nın yürüttüğü mikrokredi uygulamasında kredi alan üç kişinin ilk haftaki ödemelerini düzenli yapmasına bağlı olarak diğer iki mükellefe kredi sağlanır. Buradaki amaç, grup üyelerini sisteme alıştırmak, kredi kullanan girişimcilerin güvenilirliğini test etmek ve ihtiyacı olan kişiye krediyi en kısa sürede vererek onu kısa sürede aktif hale getirmektir. Kredi alan grupların ortak iş yapma zorunluluğu olmadığı gibi eşit meblağlarda kredi alma yükümlülüğü yoktur. Böyle bir tutum karşısında beş kişilik grupların olma zorunluluğunu Bozkurt şöyle açıklar: “Grup kişiye güven verir. Ayrıca kişiler

arasında yardımlaşma ve dayanışmayı sağlar. Böylece maddi sıkıntılar çeken bir üyenin ihtiyaçları grup üyeleri tarafından sağlanır”.

2.6.4.3. Grupların Görev ve Sorumlulukları

1. Her grubun kendi içlerinden seçtikleri grup başkanı ve sekreteri olmak zorundadır. Bu kişiler mikrokredi ofisi arasında sürekli bağlantıyı sağlayacaktır.

2. Grubun bütün üyeleri haftalık grup toplantılarına katılmak zorundadır. Haftalık grup toplantıları hem kredilerin geri ödeme oranlarını artırırken hem de kredi alan kişinin işe devam edip etmediği mikrokredi ofis temsilcileri tarafından bizzat kontrol edilmektedir.

3. Haftalık grup toplantılarında her üye kendi tasarrufu olan hesabına yatırmak üzere aldığı krediye bağlı olarak değişen gönüllü tasarruf²⁹ tutarını ödemelidir. Bu ücretler kişi kredisini bitirdiği takdirde çekebildiği gibi ihtiyacı olduğu bir durumda da alabilmektedir.

<u>Kredi</u>	<u>Haftalık Tasarruf</u>
❖ 0-1000 TL	1 TL
❖ 1001- 1500TL	1,5 TL
❖ 1501- 2000 TL	2 TL
❖ 2001-2500 TL	2,5 TL
❖ 2501-3000 TL	3 TL
❖ 3001-3500 TL	3,5TL

4. Haftalık depozite ücretlerini ve taksitlerini haftalık toplantılarda mikrokredi ofis temsilcisine vermek zorundadır.

5. Bir grup üyesi 46 haftada toplam 4 grup toplantısına gelememe hakkını kullanabilir. Lakin böyle bir durum gerçekleştiğinde üye bunu mikrokredi ofisine bildirmek zorunda olduğu gibi ismine çıkartılmış olan kredi kartını ve ödeyeceği haftalık meblağı ofis yöneticilerine veya grup üyelerine teslim etmeleri gerekmektedir.

---

²⁹ Girişimci, gönüllü tasarrufuna daha fazla para yatırabilir, fakat bu şube müdürünün onayına bağlıdır.

2.6.4.4. Grupların Aldığı Mikrokrediyi Nasıl Ödendiği

Mikrokrediye başvuran bir gruba öngörülen temel kredi tutarı 100–1000 TL arasında değişir. Ancak kredi alan kadının girişimcilik ruhu ve potansiyeli dikkate alınarak, mikrokredi her yıl 1000 TL'ye kadar arttırılabilir. Kredi alan kişinin krediyi aldığı andan itibaren gelir getirici bir faaliyette bulunması zorunludur. Bu bağlamda kredi alan kişi bir hafta sonra alınan kredinin hizmet maliyetiyle birlikte haftalık taksitlerini ödemeye başlar. 46 haftaya³⁰ bölünen krediler tahsil için grubun mahalle veya köyüne gelen mikrokredi çalışanına tahsil edilir. Böylece uzak mesafelerde yaşanılacak maddi ve manevi sıkıntılar minimize edilir. TGMP'den alınan kredi miktarlarına göre haftalık taksit ödemeleri şöyledir:

- ❖ 100 TL mikrokredi için haftalık taksit, hizmet maliyetiyle birlikte 2,5 TL'dir.
- ❖ 200 TL mikrokredi için haftalık taksit, hizmet maliyetiyle birlikte 5 TL'dir.
- ❖ 300 TL mikrokredi için haftalık taksit, hizmet maliyetiyle birlikte 7,5 TL'dir.
- ❖ 400 TL mikrokredi için haftalık taksit, hizmet maliyetiyle birlikte 10 TL'dir.
- ❖ 500 TL mikrokredi için haftalık taksit, hizmet maliyetiyle birlikte 12,5 TL'dir.
- ❖ 600 TL mikrokredi için haftalık taksit, hizmet maliyetiyle birlikte 15 TL'dir.
- ❖ 700 TL mikrokredi için haftalık taksit, hizmet maliyetiyle birlikte 17,5 TL'dir.
- ❖ 1000 TL mikrokredi için haftalık taksit, hizmet maliyetiyle birlikte 25 TL'dir.

Kredisini ödeyen bir girişimci gruptan bağımsız olarak temel kredi veya girişimci kredisi alabilme hakkı vardır. Fakat temel kredi için kredi kullanan iki kişinin şahitliğine, girişimci kredisi için ise kredi kullanan 13 kişinin şahitliğine ve mikrokredide yetkili iki kişinin toplamda 15 kişinin imzalı şahitliğine ihtiyaç duyulur. TGMP girişimde bulunan kadınlara kredi vermenin yanında Valiliklerle birlikte işbirliği yaparak çeşitli hizmetlerde sunmaktadır. Bu uygulamaları Kırıkkale Mikrokredi Şubesi, Kırıkkale Valisi'nin katkılarıyla somutlaştıracak olursak:

---

³⁰ Kişinin aldığı kredi tutarının %15'i kadar hizmet bedeli maliyeti eklenilerek oluşan meblağ 46 haftada grup toplantılarında ödenir.

❖ Dükân açan bir girişimcinin altı ay boyunca vergiden muaf tutulması ve dükkan için gerekli malların mikrokredi şubesinin aracılığı ve kefilliğiyle toptancılardan indirimli alınması,

❖ Belediyeden alınan özel izinlerle girişimcilerin ürünlerini pazarlayacakları tezgâhlar için her hangi bir meblağ ödeme yükümlülüğünün olmaması,

❖ Aldığı krediyi dikiş-nakış sektöründe kullanmak isteyen ve bunun için makinesi olmayan girişimciye Brother marka dikiş makinelerinin % 40 indirimli olması,

❖ 2011 Aralık sonu itibariyle TGMP, TİSVA, Güneş Sigorta ve Büyükkaya Brokerlik'in ortak çalışması sonucu Mikro Sigorta uygulanmaya başlamıştır. Bu uygulamayla mikrokredi alan her üye haftalık 0.25 Kuruşa, yıllık sadece 12 TL'ye bireysel sigortalıdır. Söz konusu sigorta ile mikrokredi kullanıcılarının beklenmedik bir kaza sonucunda kişinin hayatını kaybetmesi durumunda varislerine veya bakmakla yükümlü olduğu kişilere, geçici veya daimi sakat kalması hallerinde ise kendisine 10.000 TL ödenmektedir. Kaza sayılan haller ise şunlardır³¹:

- Normal kaza halleri (araç çarpması, düşme gibi ani beklenmedik kazalar)
- Terör sebebiyle meydana gelen kaza ve ölümler
- Deprem sebebiyle meydana gelen kaza ve ölümler
- Tabii afetler sebebiyle meydana gelen kaza ve ölümler
- Gaz zehirlenmesi (Baca, tüpgaz kaçağı, kombi, polis gazı vs.)
- Yanıklara maruz kalma ve yanma
- Ani bir hareket sebebiyle adeste ve sinirlerin incinmesi, burkulması, kopması
- Yılan, haşeret sokması sonucundaki zehirlenmeler
- Isırılma sonucu kuduz olma, vefat ve sakatlık
- Ayrıca cenaze masrafları da dahildir.

Uygulamanın yeni olmasından dolayı mikro sigorta henüz kredi kullanan kadınları kapsasa da Bozkurt'tan edinilen bilgiye göre kısa süre içinde kredi kullanan kişinin eşi ve çocukları da istediği takdirde farklı bir ücrete tabi olarak mikro sigortalı olacaktır.

---

³¹ <http://tgmp.net/sayfa.aspx?aKat=25> adresinden 28.01.2012 tarihinde alınmıştır.

Ayrıca 17.02.2012 tarihinde Ankara Mikro kredi Genel Müdürü ile yapılan görüşmede girişimci kadınların üretmiş oldukları ürünleri yurt içinde satış yapabilmeleri için PTT ile 2012 yılının başında anlaşmaların yapıldığı bilgisi elde edilmiştir. Söz konusu çalışma henüz 10 üye üzerinden uygulama aşamasında olsa da, uygulama 8 Mart'ta aktif bir şekilde kredi kullanan kadın girişimcilerin hizmetine sunulacağı beyan edilmiştir.

2.6.5. Grup Üyelerinin Benimsemesi Gereken “10 Öneri”

TGMP'nin Valilikler ile müştereken uyguladığı kredilerin geri dönüş oranı bütün illerde “Teminat, kefalet, icra ve mahkeme süreci uygulanmamasına rağmen sadece güvene dayalı olarak %100'dür (TGMP,2008:7).” Güven temelleri üzerine inşa edilen uygulama TGMP tarafından alınan 10 Kuralla, girişimcilerin tutumları belirlenmiştir (TGMP,2008: arka kapak):

1. Türkiye Grameen Mikro kredi Programı'nın dört prensibini takip edecek ve ilerleteceğiz. “Disiplin, Birlik, Cesaret, Çok Çalışmak.”
2. Verimli çalışarak, “ailemizin refah seviyesini yükselteceğiz.”
3. Aile nüfusunu bakabileceğimiz sayıda tutacağız ve harcamalarımızı en aza indireceğiz. “kendimizin ve ülkemizin sağlığına dikkat edeceğiz.”
4. Çocuklarımızı eğiteceğiz ve “Onların eğitimi için gerekli parayı kazanacağız.”
5. Kaynaklarımızı israf etmeden, mümkünse yıl boyunca topraksız tarım yapacağız. “sebze yetiştirip yiyeceğiz ve ihtiyaç fazlasını satacağiz.”
6. Her zaman birbirimizin yardımına koşacağız, herhangi birimiz sıkında da ise, “Hepimiz ona yardım edeceğiz.”
7. Herhangi bir mikro kredi merkezinde, “aksaklık ve disiplinsizlik varsa, onu düzelteceğiz.”
8. Hiç kimseye haksızlık etmeyeceğiz ve “Hiç kimsenin bize haksızlık etmesine izin vermeyeceğiz.”

9. Çocuklarımızı ve “Çevremizi her zaman temiz tutacağız” Harap olmuş evlerde yaşamayacağız ve “En kısa zamanda yaşanılabilir bir ev sahibi olmaya çalışacağız.”

10. Sürekli olarak işimizi geliştirmenin yollarını araştıracağız. “Korku ve endişelerimizi yok edeceğiz.”

2.6.6. Hedef Kitleye Ulaşma Oranı

Türkiye’de TGMP’den kredi almak isteyen girişimciler³²;

- ❖ Maddi sıkıntılar çeken kadınlardır ve kadınlar aldıkları mikrokrediyi gelir getirici bir işte kullanmaları gerekir,
- ❖ 100 TL ile 700 TL arasında değişen (söz konusu miktar her yıl kredi anın performansına bağlı olarak her yıl artar) kredi süresi genellikle bir yıldır ve haftalık ödemeler yapmaları gerekir,

Tablo 10: TGMP’nin 2007-2012 Yılları Arasına Ait İstatistikleri

Bilgiler	YILLAR					
	2012	2011	2010	2009	2008	2007
Şube Sayısı	74	75	65	56	16	9
Merkez Sayısı	3.612	3.507	2.906	2.032	1.254	422
Üye Sayısı	54.132	50.817	43.306	29.077	16.556	7.397
Kredi Kullanan Üye	45.188	42.817	40.467	28.314	15.369	6.925
Dağıtılan Kredi Miktarı (TL)	124.492.963	113.817.552	74.122.612	41.175.378	20.008.555	9.580.336

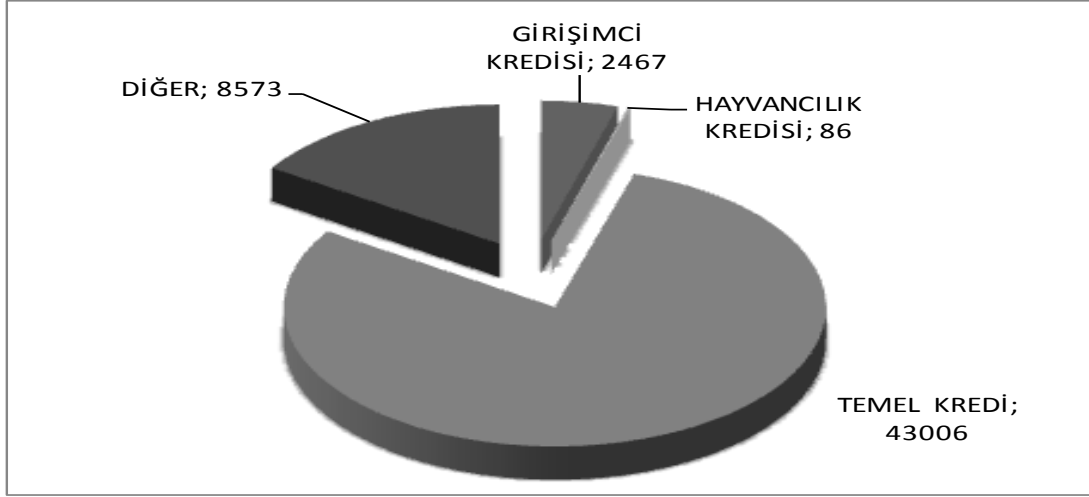
Kaynak: TGMP,2010:8;TGMP, 2011; TGMP, 2012

TGMP’nin 2012’deki Raporuna göre; Adıyaman, Afyon, Artvin, Aydın, Balıkesir, Batman, Çankırı, Kayseri, Rize, Hakkâri, Hatay, Kırıkkale, Kırşehir, Mardin, Muş, Trabzon, Tokat, Yozgat ve Zonguldak’ında içinde olduğu 74 farklı yer ve ilçelerde proje uygulanmaktadır. 2012 Ocak verilerine göre ülke çapında 3.612 merkez, bu merkezlerin hizmet verdiği 14.727 grup ve 54.132 üye bulunmaktadır. Kredi alan üye sayısı 45.188, üyelere dağıtılan toplam meblağ 124.492.963 TL’dir. Girişimcilere dağıtılan kredilerin geriye ödenen miktarı ise 96.671.840 TL olarak

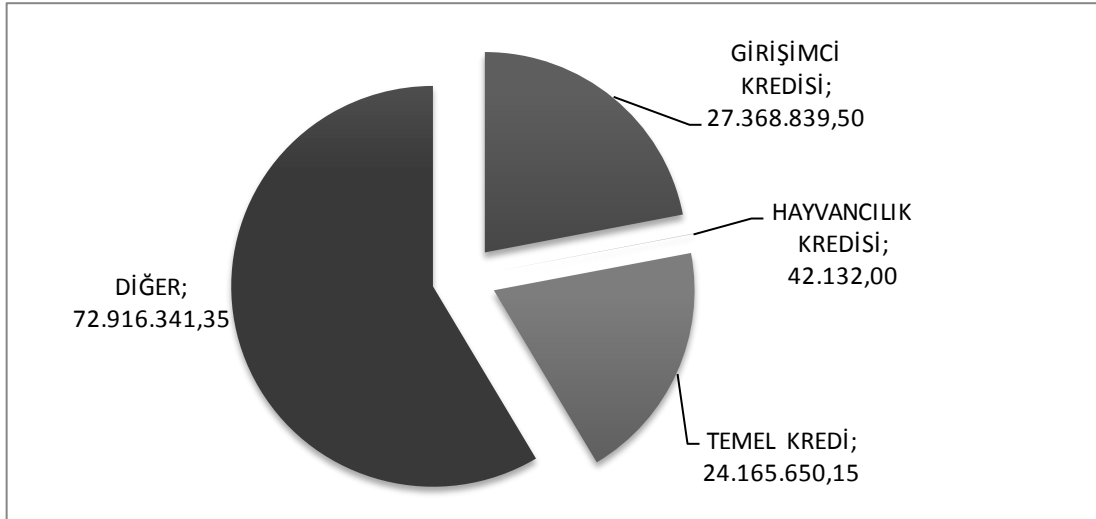
³² TGMP, 2010:7-8 faaliyet raporundan faydalanılmıştır.

hesaplanmıştır ki buda kredilerin haftalık ve aylık belirli bir periyota göre ödendiği düşünüldüğünde %100'lük bir geri dönüşümün olduğu sonucunu ortaya çıkarır. 2012 verilerine göre kredi kullanan kişilerin ve bakiyelerin kredi çeşitlerine göre dağılımı şu şekildedir:

Şekil 6: Üye Sayısı ve Kredi Çeşitleri

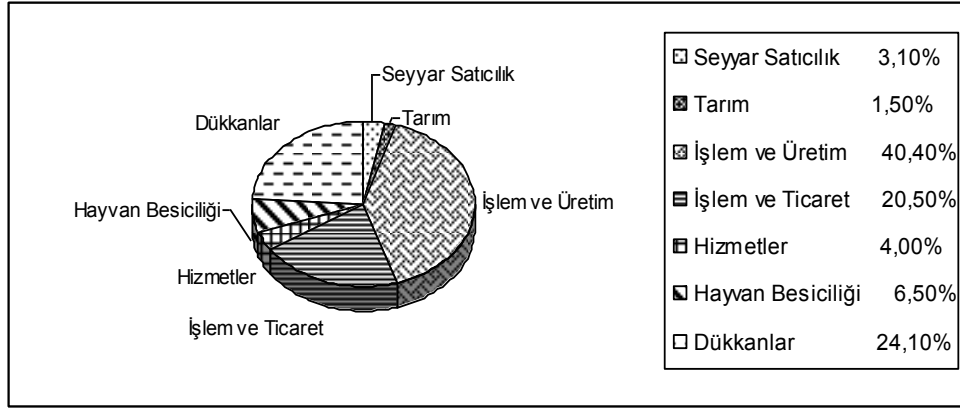
Şekil 7: Kredi Bakiyesi ve Kredi Çeşitleri

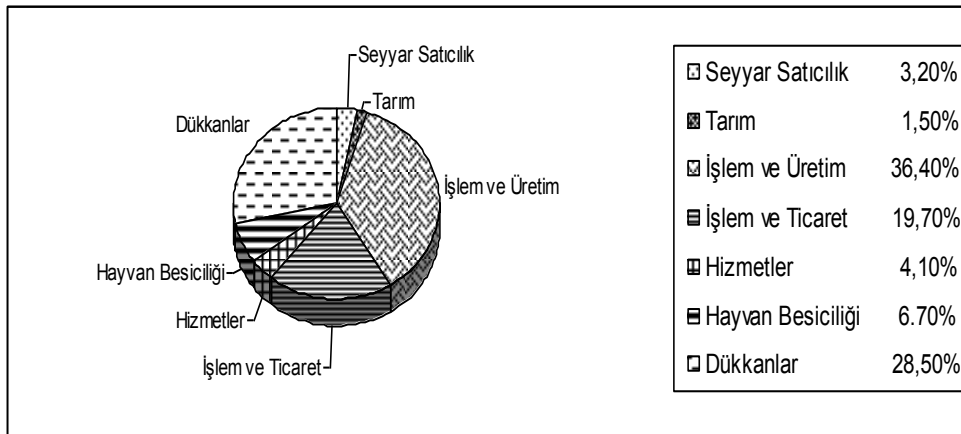
TGMP çerçevesinde asgari 700 TL verilen mikrokredilerle işlem ve üretim, tarım, hayvan besiciliği, hizmetler, iş ve ticaret, seyyar satıcılık ve dükkânlar olmak üzere yedi farklı kategoride kullanılmaktadır. Sektörel yüzdeleri ve yapılan işlerin

içeriği, girişimde bulunan kişi sayısı ve ayrılan meblağ Şekil 8, Şekil 9’da ve Tablo 11’de detaylı olarak verilmiştir.

Şekil 8: Dağıtılan Kredinin Sektörel Bazlı Dağılımı

Şekil 9: Dağıtılan Kredinin Parasal Bazlı Dağılımı

Tablo 11: TGMP Yedi Temel Mikrokredi Faaliyet Alanı

İşlem ve Üretim	Tarım	Hayvan Besiciliği	Hizmetler	İş ve Ticaret	Seyyar Satıcılığı	Dükkanlar
15	5	6	9	14	13	23
TOPLAM:85						
Sıra No	Amaç					
A	İŞLEM VE ÜRETİM					
1	El İşi Yapımı					
2	Çocuk Giysi Alım Satımı					
3	Çeyizlik Eşya Yapım Satımı					
4	Ekmek Yapımı					
5	Yağ Yapımı					
6	Peynir Yapımı					
7	Tatlı Yapımı					
8	Tost Yapımı					
9	Ayakkabı yapımı					
10	Et ve Et Ürünleri					
11	Trikotaj Yapımı					
12	Yoğurt Yapımı					
13	Pekmez Yapımı					
14	Süs Eşyası Yapımı					
15	Yapma Çiçek Üretimi					
B	TARIM					
1	Sebze Yetiştiriciliği ve Topraksız Tarıma Dayalı Mikroseracılık					
2	Çiçek ve Gül Yetiştiriciliği					
3	Pamuk Ekimi					
4	Buğday Ekimi					
5	Tarla Ekimi					
C	HAYVAN BESİCİLİĞİ					
1	İnek Sütü Satılması					
2	İnek Yetiştiriciliği					
3	Keçi Yetiştiriciliği					
4	Koyun Yetiştiriciliği					
5	Tavuk Yetiştiriciliği					
6	Ördek Yetiştiriciliği					
D	HİZMETLER					
1	Ayakkabı Boyama					
2	Tüp Alım ve Satımı					
3	Bisiklet Kiralama					
4	Lokantada Bulunan Masa Örtülerini Yıkamak İçin Çamaşır Makinesi Alımı					
5	Motosiklet Kiralama					
6	Fotoğraf Çekimi					
7	Saat Tamirciliği					
8	Ticaret Taksi İşletmeciliği					
9	Eşya Taşımak İçin At Araması Alımı					
E	İŞ VE TİCARET					
1	Kıyafet Satımı					
2	Aşçılık Malzemesi					
3	Odun Alım Satımı					
4	Hayvan Yemi Satımı					

devam...

Sıra No	Amaç
E	İŞ VE TİCARET
5	Halı ve Kilim Yapımı
6	Pul Biber Alım Satımı
7	Boya Malzemeleri Alım Satımı
8	Kozmetik Malzemeleri Alım Satımı
9	Hurda Alım Satımı
10	Dondurma Yapımı ve Satımı
11	Gelinlik Satımı
12	Temizlik Malzemesi Satımı
13	Nevresim Satımı
14	Salça Alım Satımı
F	SEYYAR SATICILIK
1	Sebze Satımı
2	Giysi Satımı
3	Ekmek Satımı
4	Seyyar Şeker Satımı
5	Seyyar Çerez Satımı
6	Balık Alım ve Satımı
7	Seyyar İç Çamaşırı Satımı
8	Perde Satımı
9	Battaniye Satımı
10	Seyyar İçecek Satımı
11	Kemer Satımı
12	Seyyar Baharat Satımı
G	DÜKKANLAR
1	Bakkal Dükkanı
2	Cep Telefonu Dükkanı
3	Çay Ocağı
4	Elektrikçi Dükkanı
5	Camcı Dükkanı
6	Sobacı Dükkanı
7	Kasap Dükkanı
8	Mermer Dükkanı
9	Kozmetik Dükkanı
10	Kaset ve CD Dükkanı
11	Demir Dükkanı
12	Çiçekçi Dükkanı
13	Deri Dükkanı
14	Kırtasiye Dükkanı
15	Kitap Evi
16	Lokanta
17	Büfe
18	Ayakkabı Satışı
19	Terzi Dükkanı
20	İnternet Kafe
21	Kuaför Dükkanı
22	Sağlık Kabini
23	Kaynak Dükkanı

Kaynak: TGMP, 2008:11-12

3. BÖLÜM

KIRIKKALE’DE MİKROKREDİ UYGULAMASINA İLİŞKİN SAHA ÇALIŞMASI

3.1. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Bu çalışmada hem nitel hem de nicel yöntemler kullanılmıştır. Nitel yöntem olarak teorik bölüm oluşturulurken literatür taraması yapılmıştır. Bu bağlamda araştırmanın kuramsal çerçevesini oluştururken dokümaner malzeme olarak ifade edilen kitaplar, bilimsel dergiler, makaleler ve internet kaynaklarından faydalanılmıştır. Ayrıca farklı araştırmacıların konu hakkındaki görüşlerinden de kuramsal çerçevede yararlanılmıştır. Nicel yöntem olarak da mülakat sorularından oluşan veri toplam tekniği kullanılmıştır.

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Kırıkkale’de yaşayan mikrokredi kullanan görece yoksul kadınların yaşam standartlarının değişimini sosyolojik olarak analiz etmektir.

3.1.2. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, Kırıkkale’deki kadın yoksulluğun azaltılmasında Türkiye Grameen Mikrokredi Programı (TGMP) aracılığıyla kadınlara verilen kredinin etkilerinin değerlendirmesidir. Kırıkkale’de yaşayan farklı eğitim ve gelir seviyelerine sahip olan kadınların yaşamlarını idame ettirebilmeleri, kendi işletme ortamlarını yaratmaları veya geliştirebilmeleri için aldıkları kredilerin onların sosyo-kültürel hayatlarında nasıl bir etki yarattığı araştırmanın inceleme konusudur.

3.1.3. Araştırmanın Önemi

1974 yılında Bangladeşli iktisatçı Prof. Dr. Muhammet Yunus’un yoksullukla mücadelede alternatif bir çözüm sunan mikrokredi fikri; Grameen Bank öncülüğünde sermayesi olmayan yoksul kadınlara uygun şartlarda; teminatsız, kefilsiz ve tamamen güvene dayalı kredi uygulamasıdır. Bugün 175 ülkede, aileleriyle birlikte yaklaşık 600 milyon kişinin istifade ettiğini bu uygulama,

Türkiye’de ilk kez 2003 yılında Başbakanlık, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı (TİSVA), Diyarbakır Valiliği ve Grameen Trust işbirliğiyle Diyarbakır’da 11 Haziran 2003 tarihinde 6 kişiye 500'er lira verilerek başlatılmış ve bugün 35 bin 500 kişiye ulaşmıştır.

Kırıkkale Valiliği İl Özel İdaresi tarafından 5302 sayılı Kanunun 6/a maddesi gereğince İl Özel İdarelerin yapmakla görevli ve sorumlu oldukları “yoksullara mikrokredi verilmesi” hizmetinin, Kırıkkale Valisi’nin himayesinde Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ile ortaklaşa hazırlanan mikrokredi projesi 30.04.2010 tarihinde kabul edilmiştir. 5 Temmuz 2010 tarihinde TGMP Kırıkkale Mikrokredi Şubesi’nin resmi olarak açılmasıyla birlikte Kırıkkaleli kadın girişimciler uygulamadan faydalanmaya başlamıştır. Kırıkkale Mikrokredi Şubesi Genel Müdürü’nden elde edilen verilere göre; proje 10 kadın girişimciye 700’er TL verilerek başlamış ve bugünlerde 440 kadına ve 88 gruba hizmet vermektedir.

Projenin iki temel önemi söz konusudur. Birincisi, kadınların ellerindeki parayı hane halkının refahı için harcaması olasılığının daha yüksek olması sebebiyle bu uygulamanın Kırıkkale ilindeki yoksulluk oranını düşürmede etkili bir uygulama olduğu varsayılmaktadır. İkincisi ise, Kırıkkale’nin kırsal ile kentsel yapıları arasında sıkışan geniş kesimler için mikrokredi sisteminin yalnızca ekonomik değil toplumsal sorunlarının da çözümünde aktif bir rol üstlenmesidir. Böylece; mikrokredinin üretim, gelir ve tüketimi artırıcı etkilerinin yanı sıra, işsizlik ve uyum problemlerinden kaynaklanan toplumsal sorunların azaltılmasında katkısı oldukça önemlidir.

3.1.4. Araştırmanın Varsayımları

Araştırmada aşağıdaki varsayımlardan hareket edilmiştir.

1. Mülakat sorularına verilen cevapların, ofisten yararlanan insanların düşüncelerini doğru yansıttığı varsayılmaktadır.
2. Mülakat tekniğinin kullanıldığı formun, araştırmanın amacına uygun olduğu kabulüne dayanmaktadır.
3. Araştırma tekniği olarak mülakatın kendisinin geçerli ve güvenli olduğu varsayımına dayanmaktadır.

3.1.5. Araştırmanın Hipotezleri

Araştırmanın yukarıda ifade ettiğimiz konusu, amacı bağlamında araştırmamızın hipotezleri şöyle belirlenmiştir:

1. Yoksulluğun azaltılmasında herhangi bir geliri olmayan kadınlara verilen mikrokrediler arasında anlamlı bir ilişki vardır.

2. Mikrokredi kullanan kadınlar ve onların eğitimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.

3. Mikrokredi kullanan kadınların kendilerine olan güvenleri ve geleceğe bakış açıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.

4. Proje destek yardımlarıyla kendi işlerine kavuşan kadınlar, asgari geçim standardını aşan bir gelir elde edebilmektedirler. Bu durum kişilerin yoksulluk sarmalını kırmalarını sağlamakta, yoksulluğun kuşaklar boyu sürmesine engel olmaktadır.

5. Proje kapsamında verilen krediler yoksulluk azaltılmasında önemli bir görev üstlenmektedir.

6. Türkiye'deki tüm il ve ilçelerde organize olmuş Türkiye Grameen Mikrokredi Programı, yoksullukla mücadele konusunda çok önemli bir görev üstlenmektedirler.

7. Yoksullukla mücadele konusunda, araştırmayı yaptığımız bölgedeki TGMP Kırıkkale Mikrokredi Ofisi, yoksullukla mücadelede başarılıdır.

3.1.6. Araştırmanın Sınırlıkları

1. Araştırmamızın saha çalışması kadın yoksulluğu konusunda mikrokredi kullanan kadınlarla sınırlıdır.

2. Bulgular Kırıkkale'de yaşayan ve mikro kredi kullanan kadınlarla sınırlıdır.

3. Araştırmada kullanılan mülakat tekniğinin veri toplamadakendine özgü sınırlılığı vardır.

3.1.7. Araştırmanın Evren ve Örneklemi

Araştırmanın evreni 2010 Temmuz tarihinden itibaren kredi kullanan toplam 440 kadındır. Örneklem ise, 2011-2012 yıllarında Kırıkkale’de mikrokrediden faydalanan farklı yaş, eğitim, geliri düzeyi ve meslek grubundan 440 yoksul kadın arasından rastgele seçilen 44 kadındır. Araştırmanın örnekleme, evrenin %10’u olarak belirlenmiştir. Ekonomik, sosyal, eğitim ve sektörel açıdan farklılıklara sahip 44 kadınla (a) demografik, (b) mikrokredi ve sosyo-kültürel alanda meydana gelen değişiklikler, (c) toplantılar ve (d) grup olgusu olmak üzere dört kategoride nicel veriler elde edilmiştir. Rastgele örneklem yöntemi kullanıldığı için sonuçlarımızın güvenilir olduğunu ve Kırıkkale ilini temsil yeteneğinin olduğu varsayılmaktadır.

3.1.8. Araştırmanın Araç ve Teknikleri

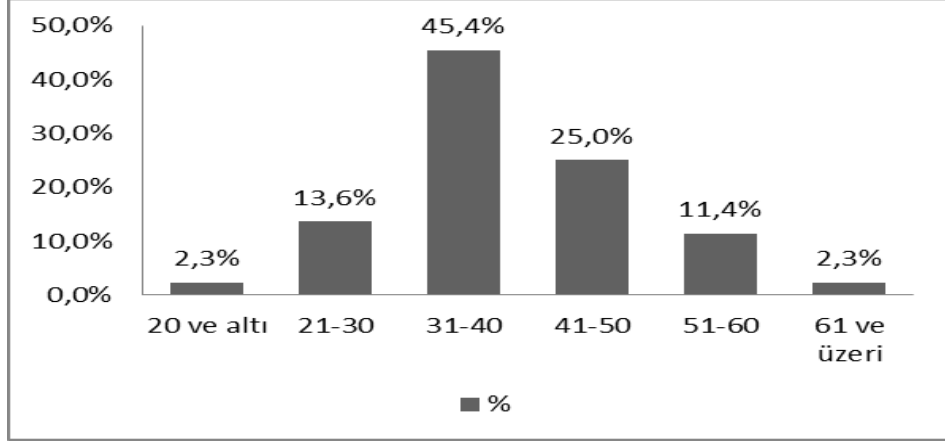
Bu araştırma 27 Ocak- 07 Şubat 2012 tarihleri arasında Kırıkkale il merkezinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın verileri, 51 sorudan müteşekkil 44 kadına uygulanan mülakat formu ile 12 sorudan müteşekkil Kırıkkale Mikrokredi Şube Müdürü ile yapılan mülakat çalışmalarından oluşturmaktadır. Mülakat formları ekte yer almaktadır

3.2. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırma bulguları temelde demografik bilgiler ve mülakatlar sonucu elde edilen nitel veriler olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde katılımcıların yaş, eğitim, meslek, göç ve sigortalılık durumları gibi demografik bilgileri sunulmuştur. İkinci bölümde ise; mikrokredi kullanma nedenleri, sektörel dağılımı, toplantılar ile problemler ve beklentiler ele alınmıştır. İkinci bölüm mülakatlardan elde edilen verilerin sunumu ve yorumlanması biçimindedir. Bu bölümde katılımcıların gerçek isimleri yerine K-1’den K-21’e kadar takma isimler verilmiştir.

3.2.1. Demografik Özellikler

Şekil 10: Mülakata Katılanların Yaşları

Şekil 10’da Kırıkkale’de mülakata katılan mikrokredi kullanıcılarının yaş dağılımı yer almaktadır. En büyük yaş aralığı grubunu 31-40 yaş (%45,4) oluştururken bunu sırasıyla; 41-50 (%25), 21-30 (%13,6), 51-60 (%2,3) - 20 ve altı (%2,3) izlemektedir. Mülakata katılan kadınların büyük çoğunluğu (%86,3) 50 ve daha küçük yaşta. Katılımcıların yaş ortalaması ise 39,2’dir.

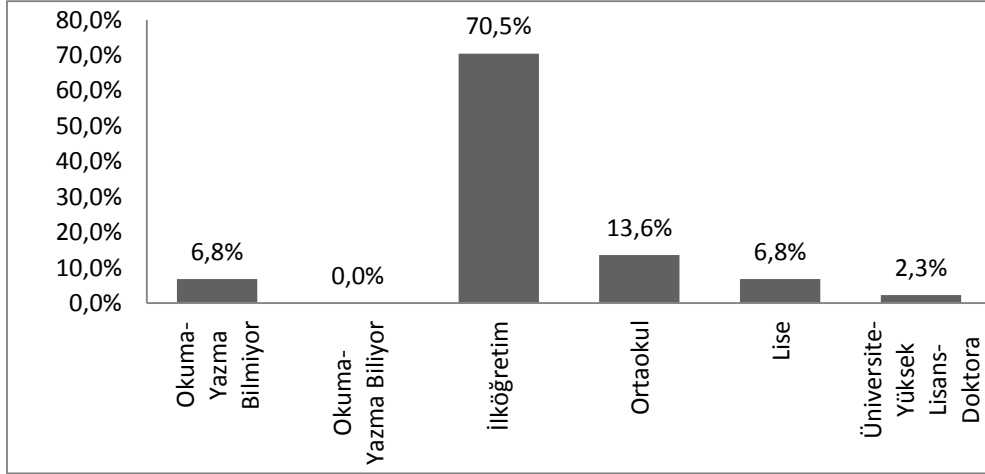
Tablo 12: Katılımcıların Kırıkkale’ye Göç Nedenleri

Göç Nedeni	Frekans	Yüzde (%)
Eş Tayini	3	10,3
Evlilik	10	34,5
Eşine İş Bulma	14	48,3
Emeklilik Sonrası İkamet	2	6,9
Toplam	29	100

Mülakata katılan kadınların %34,1’i Kırıkkale’ye hiçbir yerden göç etmediğini belirtmiştir. Göç edenlerin %17,2’i şehir dışından, %82,8’i Kırıkkale köy ve ilçelerinden göç etmiştir. Tablo 12’de Kırıkkale’de mülakata katılan mikrokredi kullanıcılarının Kırıkkale’ye göç nedenleri yer almaktadır. Kırıkkale’ye göç ederek gelenlerin göç sebeplerine baktığımızda; en yüksek oranda (%48,3) eşine iş bulma amacıyla göç ettikleri anlaşılmaktadır. Kırıkkale’ye göç nedeni olarak daha sonra

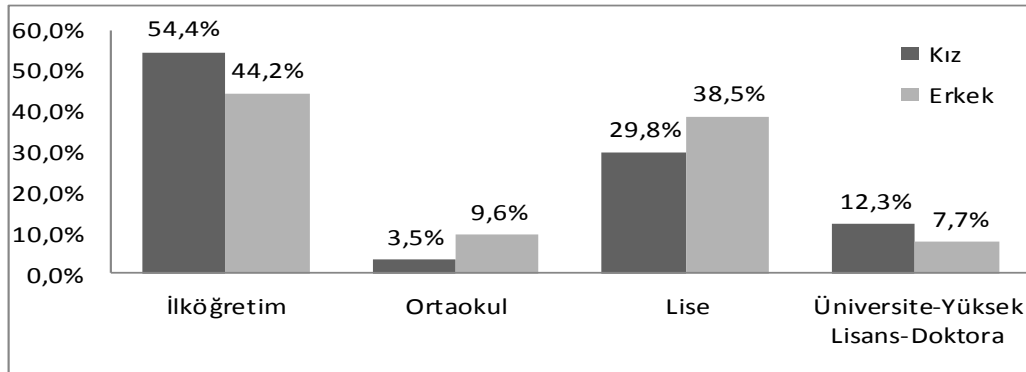
%34,5 oranında evlilik gelmektedir. Eş tayini, ve emeklilik sonrası yerleşme nedenleriyle göç edenlerin toplam oranı ise %17,3'dir.

Şekil 11: Mülakata Katılan Kadınların Eğitim Durumları

Şekil 11'de mülakata katılan mikro kredi kullanan kadınların eğitim seviyelerine ilişkin veriler bulunmaktadır. Buna istinaden mikro kredi kullanan kadınların %70,5'i ilköğretim, %13,6'sı ortaokul, lise mezunu ve okuma-yazma bilmeyenlerin oranları %6,8, %2,3 lisans ve lisansüstü mezundur. Verileri oransal olarak ters taraftan okuduğumuzda ise mikro krediden en fazla yararlananlar sırasıyla ilköğretim, ortaokul, lise ve okuma yazma bilmeyenler aynı düzeyde en az yararlanan lisans ve lisansüstü mezunlardır. Sadece okuma-yazma bilen kesimin ise mikro krediden hiç yararlanmadığını görmekteyiz.

Şekil 12: Katılımcıların Çocuklarının Öğrenim Düzeyleri

Şekil 12’de mikrokredi kullanan kadınların çocuklarına ait eğitim durumları sunulmuştur. 44 kadınla yapılan mülakat verilerine göre kadınların, 61’i kız olmak üzere toplamda 119 çocuğu bulunmaktadır. Eğitim hayatına dahil olmayan yaş grubu olarak belirlenen 0–6 yaş dilimine kızların %6,5’i (4 kişi), erkeklerin %10,3’ü (6 kişi) dahil olmaktadır. Kız çocukların %54,4’ü ilkökul, %3,5’i ortaokul, %29,8’i lise, %12,3’ü lisans veya yüksek lisans eğitimi almıştır. Erkek çocukların %44,2’si ilkökul, %9,6’sı ortaokul, %38,5’i lise, %7,7’si ise üniversite eğitimi almıştır. Burada dikkat edilmesi gereken husus çocukların öğrenim düzeylerinin yoğunlaştığı alanlar ilkökul ve lisedir. Bu veriye göre katılımcıların çocuklarının da eğitim seviyesi düşük görülebilir. Fakat katılımcıların Şekil 10’daki yaş dağılımları ve yaş ortalamaları (39,2 yaş) düşünüldüğünde katılımcıların çocuklarının büyük bir kısmının eğitim hayatı hala devam etmektedir. Şekil 12’deki dikkat çekici bir başka hususta farklı öğrenim düzeylerinde genellikle kız çocukları erkek çocuklarına göre daha büyük oranlarda yer almaktadır.

Tablo 13: Mülakata Katılanların Sosyal Güvenceleri

Sosyal Güvence	F	Yüzde (%)
SSK	17	38,6
Bağ-Kur	13	29,5
Yeşil Kart	9	20,5
Yok	5	11,4
Toplam	44	100

Tablo 14: Sosyal Yardımlaşma Kurumundan Yardım Alan Mikrokredi Kullanıcılarının Yardımdan Faydalanma Süreleri

Yıl	f
3 ve Altı	9
4-6	4
7-9	-
10-12	1

Mülakata katılan kadınların sosyal güvenceleri olup olmadıklarına ilişkin sorular neticesinde elde edilen veriler Tablo 13’de sunulmuştur. Katılımcı kadınlardan elde edilen verilere göre, kadınların doğrudan veya dolaylı olarak büyük çoğunluğu (%68,1) sosyal güvence kurumuna bağlı bulunmaktadır. Hiçbir sosyal

güvence kurumuna bağlı olmayanların oranı %11,4'dür. Katılımcıların %20,5'i yeşil kart kullanırken Tablo 14'te sosyal yardımlaşma kurumundan yılda bir defa olmak üzere kömür, erzak ve 50 TL ile 100 TL arasında değişen yardımları alan kişilerin aldıkları yıllara göre frekansları verilmiştir.

Tablo 15: Aile Bireylerinin Meslekleri

Meslekler	Frekans	Yüzde (%)
Devlet Memuru	7	15,9
İşçi	4	9,1
Esnaf	11	25
Özel Sektör	4	9,1
Serbest Meslek	15	34,1
İşsiz	3	6,8
Toplam	44	100

Tablo 16: Mikrokredi Kullanmadan Önce Herhangi Bir İşte Çalışma Durumları

Herhangi bir işte çalışma durumu	f	Yüzde (%)
Evet	20	45,5
Hayır	24	54,5
Toplam	44	100

Mülakata katılan kadınların önemli bir kısmının evli (%90,9), %9,1'lik bir oran ise bekârdır³³. Buradan hareketle mikrokredi kullanan kadınların ailelerinde çalışanların mesleki durumları Tablo 15'te verilmiştir. Buna göre mikrokredi kullanan kadınların ailelerinde en fazla serbest meslek (%34,1) statüsünde çalışan olduğunu görmekteyiz. Bunu esnaf (%25), devlet memurları (%15,9), işçi ve özel sektör (%9,1) izlemektedir. Mikrokredi kullanan ailelerde en az orana sahip olan kesim işsizlerdir. Tablo 16'da ise kredi kullanan kadınların herhangi bir işte çalışıp çalışmadıkları verilmiştir. Buna göre, mikrokredi kullanan kadınların % 54,5'i daha önce hiçbir işte çalışmazken, %45,5'i sekreterlik, kuaförlük, fabrika işçiliği, el işi

³³ Araştırmada eşinden ayrılmışlar ve eşi vefat etmişlerde bekar olarak değerlendirilmiştir.

yapım - satımı, dükkân işletmeciliği, kozmetik ve temizlik ürünleri satımı gibi çeşitli sektörlerde çalışmıştır.

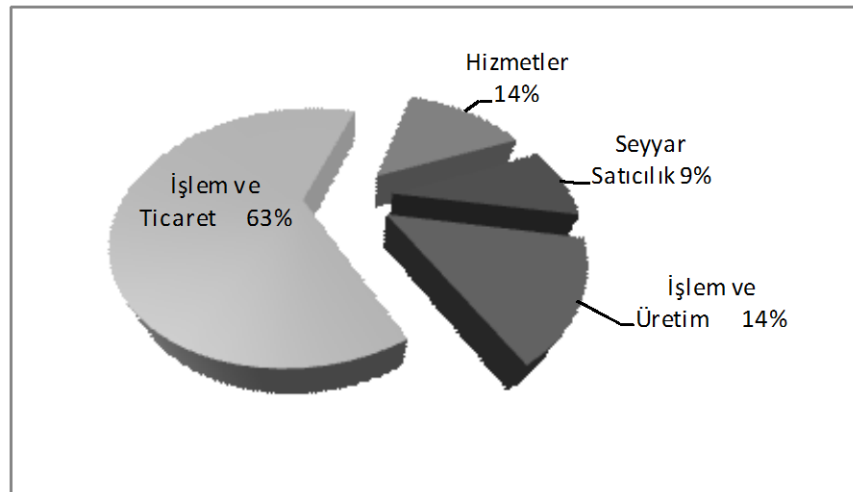
3.2.2. Mikrokredinin Sektörel Dağılımı ve Mikrokrediyi Alma Nedenleri

Mülakata katılan kadınların sektörel dağılımları Tablo 17’de yer alırken Kırıkkale’de mikrokredi kullanan kadınların yaptıkları işlerin sektörel dağılımları ise Şekil 13’te yer almaktadır.

Tablo 17: Mülakata Katılan Kadınların Sektörel Dağılımları

SEKTÖRLER	F	Yüzde (%)
Hizmet	5	14,4
Ticaret	19	43,2
Üretim	14	31,8
Seyyar Satıcılık	6	13,6
Toplam	44	100

Şekil 13: Kırıkkale’de Mikrokredi Kullanan Kadınların Sektörel Dağılımı

Mülakata katılan kadınların aldıkları kredileri kimden-nereden duydukları Tablo 18’de belirtilmiştir. Buradan hareketle kredi kullanan kadınların büyük çoğunluğunun (%77,3) Kırıkkale’de kadınlara mikrokredi verildiğini kredi kullanan

akraba ve komşularından, %13,6'sı mikrokredi yöneticilerinin bizzat bilgilendirmeleri sonucunda, %9,1'i ise farklı illerde mikrokredi kullanan kadınlardaki değişmeyi öğrendikten sonra Kırıkkale'de yaptıkları araştırmalar neticesinde mikrokrediyile tanışmışlardır.

Tablo 18: Mikrokrediyi Kimden/Nerden Duydunuz

Kimden- nereden	f	Yüzde (%)
Yöneticilerden	6	13,6
Televizyondan	4	9,1
Kredi kullanan akrabalarım	16	36,4
Kredi kullanan komşularım	18	40,9
Toplam	44	100

Tablo 19: Mikrokredi Alan Kadınların Krediyi Kullanış Amaçları

Mikrokredi Kullanış Amacı	F	Yüzde(%)
İşini Geliştirme (Malzeme Alımı)	19	43,2
Yeni Bir Sektör Belirleme	8	18,2
Sistemi Destekleme	1	2,3
Bütçeye Katkı Sağlamak	16	36,3
Toplam	44	100

Mülakata katılan kadınların aldıkları kredileri hangi amaçlar doğrultusunda kullandıkları Tablo 19'da belirtilmiştir. Buradan hareketle girişimcilerin kredi en çok işini geliştirme (%43,2) maksadıyla malzeme olarak değerlendirmiştir. Bu amacı, %36,3 oranıyla bütçeye katkı sağlamak, %18,2 oranıyla yeni bir sektör belirleme izlemektedir. Her ne kadar oranı düşük olsa da %2,3'lük bir dilimde mikrokredi sistemini desteklemek, geliştirmek amacıyla kredi kullanıldığı görülmektedir. Verileri mülakata katılan bireylerin sözleriyle de destekleyecek olursak:

35 yaşında iş ve ticaret alanında çalışan "K-1": "Ben daha önce el işi yapıyordum ama malzemesini alamıyordum. Bu yüzden mikrokrediyeye başvururdum. Oradan aldığım 500 TL kredi ile önce el işi malzemesi aldım. Birkaç ay sonra üzerine takviyede yaparak el işi dükkânımı açtım. Üstelik şimdi kendi Bağ-Kur'umu da yatırıyorum."

48 yaşında seyyar satıcılık alanında çalışan "K-2": "Evime maddi olarak destek sağlamak, çocuklarımın ihtiyaçlarını karşılamak tabii ki. Gerçekten

bir emekli maaşıyla çocuk okutmak, ev geçindirmek çok zor artık, bu nedenle kredi aldım.”

28 yaşında iş üretim alanında çalışan “K-3”: “*Dikiş-nakış eğitimi aldım. Kendi paramı kendim kazanmak istedim. Kendi kendime yetmeyi, yetkin olmayı, bir şeyler yapmayı, bir şeyler yapmayı ifade etmek istedim. Bu nedenle mikrokrediye başvurdum.”*

33 yaşında iş ve ticaret alanında çalışan “K-4”: “*Kırıkkale’de kadınlara has bir şey yoktu. Kadınlar çok geri kaldığı için onları desteklemek amaçlı ve varsa bir program onu yükseltelim diye. Kadınların çalışmaya, çalışmak için uyandırılmaya ihtiyaçları var. Biraz feministçe olacak ama sistemi dolayısıyla da kadınları desteklemek için aldım. Bu tür projeler duyulduğu zaman başarılı olur. Başarılı olsun diye aldım.”*

Tablo 20: Eşleri Mikrokredi Kullanan Kişilerin Tutumları

Tutumlar	f	Yüzde (%)
Sen Bilirsin	37	84,1
Şüpheli	3	6,8
Karşı	4	9,1
Toplam	44	100

Tablo 20’de mikrokredi kullanan kadınların eşlerinin kredi kullanmadan önce, kredi kullanmalarına ilişkin tutumları yer almaktadır. Buna göre, %84,1 oranla erkeklerin eşlerini kredi almaları ve çalışmaları hususunda desteklediği, %6,8’nin yetersiz bilgiye sahip olduklarından dolayı mikrokredi sisteminden ve eşlerinin çalışamayacağı konularında şüphe ettiklerini, %9,1’nin ise çevre baskısı nedeniyle eşlerinin çalışmalarına karşı olduğunu ifade etmiştir. Eşlerinin şüpheyle bakmasını mülakata katılan kadınlar şöyle açıklıyor:

34 yaşında iş ve ticarete çalışan “K-5”, “ Eşimin tepkisi krediyi ödeyemezsin, nasıl ödeyeceksin şeklindeydi. Ben de hırs yaptım, ödeyeceğim dedim ve satışımı yaparak ödedim. Eşim benim kararlı olduğumu görünce izin verdi.”

“K-2”, “ Önce tabii ki çekindi. Ne olur ne olmaz, sahtekardır, kandırırlar diye önce çekindi sonra ikna ettim tabii ki.”

Burada üzerinde önemle durulması gereken nokta şudur ki; eşlerin her ne kadar %9,1’i eşlerin çalışmasına karşı çıksa da kadınlar mikro krediyi almadan önce eşlerini ikna etmeleridir. Zira her mikro kredi kullanıcısının kredi başvuru formunda eşinin izin imzası olmak zorundadır.

Tablo 21: Krediyi Kullanma Süreleri ve Ortalama Gelirleri

Aylar	Hizmet			İş Ticaret			İş Üretim			Seyyar Satıcılık		
	f	Kış (TL)	Yaz (TL)	f	Kış (TL)	Yaz (TL)	f	Kış (TL)	Yaz (TL)	f	Kış (TL)	Yaz (TL)
0-6	3	–	800	5	287	687	9	183	277	1	–	1000
7-12	2	150	700	9	277	570	5	102	450	2	275	405
13-18	–	–	–	5	1004	3560	–	–	–	3	433	1066
Toplam	5	150	1500	19	1568	4817	14	285	727	6	708	2471

09.07.2010 ile 07.02.2012 tarihleri arasında 440 girişimci kadına 427 temel ve 13 girişimci kredisi olarak toplamda 492.482,95 TL kredi verilmiştir. Verilen kredilerinin kullanma sürelerine göre sektörel ortalama gelirler Tablo 21’de sunulmuştur. Verileri kış ve yaz olarak değerlendirdiğimizde kış ayında en az gelir elde edilen sektörün hizmet sektörü, en fazla gelir elde edilen sektör ise iş ve ticaret sektörüdür. Yaz ayında ise iş üretim sektöründe en az gelir elde edilirken en fazla gelir iş ticaret sektörü onu takip eden sektör ise seyyar satıcılıktır.

Tablo 22: Kredi Kullanım Sonrası Yaz ve Kış Aylarına Göre Gelir Dağılımı

Gelir Grubu	KİŞ		YAZ	
	F	Yüzde (%)	f	Yüzde (%)
0-500	37	84,1	20	45,5
501-1000	4	9,1	14	31,8
1001-1500	3	6,8	4	9,1
1501-2000	–	0	3	6,8
2001 ve üzeri	–	0	3	6,8
Toplam	44	100	44	100

Tablo 22’de kredi kullanım sonrası aylara göre gelir dağılımı verilmiştir. Kış aylarında 0–500 TL gelire sahip kadınların oranı %84,1 iken bu oran yaz döneminde %45,5’e düşmüştür. Kış aylarında 501-1000 TL gelire sahip oran %9,1 iken yaz döneminde %31,8’e yükselerek en fazla artışın yaşandığı gelir aralığı olmuştur. Burada değinilmesi gereken husus kış aylarında gelirlerin 0 TL ila 4500TL, yaz aylarında 300 TL ile 13,500 TL arasında bir salınım yaptığı gerçeğidir ki bu olgu sonuç bölümünde değerlendirilecektir. Katılımcıların ortalama gelirleri ise kış aylarında 311,70 TL, yaz aylarında ise 887,15 TL’dir.

Araştırmamızda ayrıca kredi kullanımı sonrasında elde edilen gelirin ev gelirine etkisi olup olmadığı ve kazançlarıyla birikim yapıp yapamadıkları sorulmuştur (mikrokredi bölümünün 15. ve 16. sorularında). Elde edilen veriler doğrultusunda kazançlarıyla birikim yapamadıklarını fakat ev giderlerine %50’si ile %100 arasında katkı sağladıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 23: Krediyi Kullandıktan Önce ve Sonra Doktora Gitme Sıklığı

Doktora Gitme Sıklığı	f	Yüzde (%)
Arttı	3	6,8
Azaldı	3	6,8
Değişmedi	38	86,4
Toplam	44	100

Tablo 23’de kredi kullanan kadınların krediyi kullandıktan önce ve sonra doktora gitme sıklığı verilmiştir. Verilerden hareketle mikrokredi kullanan kadınların %86,4’e sahip olan dilimde doktora gitme sıklığının değişmediğini ifade ettiği görülmektedir. Söz konusu oranın bu kadar yüksek çıkmasında pek tabii ki Tablo 13’te de yer verilmiş olan kadınların %88,6’sının herhangi bir sosyal güvenceye dâhil olmaları büyük bir rol almaktadır.

Söz konusu tabloda oransal olarak az bir paya sahip olsa da doktora gitme sıklığında azalması (%6,8) da söz konusudur. Bu durum katılımcılar tarafından şöyle izah edilir:

55 yaşında iş üretim alanında çalışan “K-6”: “ Ben iki yıl boyunca depresyon ilacı kullandım. Sürekli doktora gidiyordum. Ama şimdi kafamı başka şeylerle yordüğüm için doktora artık daha az gidiyorum.

42 yaşında seyyar satıcılık yapan “K-7”: “ Ben kalp hastasıyım ve kısa zaman önce ciddi bir ameliyat geçirdim. Doktorlara göre benim hemen hastaneye yatmam gerekiyordu. Ama ben çalışıyorum, çalıştıkça hastalığımı unutuyorum, iyi oluyorum. Şimdi doktorum durumuma çok şaşırıyor.”

Tablo 24: Krediyi Kullandıktan Önce ve Sonra Gıda Tüketimindeki Değişme

Gıda Tüketimindeki Değişme	f	Yüzde (%)
Arttı	20	45,5
Değişmedi	24	54,5
Toplam	44	100

Mikrokredi kullanan kadınların gıda tüketimindeki değişme Tablo 24’de sunulmuştur. Veriler dâhilinde kredi kullanan kadınların %45,5’inin gıda tüketiminde bariz bir artışın görüldüğü aşikârdır. Katılımcılar gıda tüketimindeki değişmeyi şu şekilde açıklarlar:

34 yaşında seyyar satıcılık yapan “K-8”: “İyi kazandığımız sürece her şeyimizi alıyoruz. Bir de dışarıda çalıştığımız için mecburen boğazımıza bakmak zorundayız.”

K-6”: “Çalışırsan elinde para olur. İstedğin şeyi alabilirsin. Önceden sosyal aktiviten yoktu ama şimdi bir lokantaya rahatlıkla gidebilirsin. Maddi durumun iyi olunca kendine değişiklik de yapabiliyorsun.”

Tablo 25: Kredi Kullanan Kadınların Eşlerinin Tutumlarındaki Değişme

Eşlerin Tutumu	f	Yüzde (%)
Değişti	14	31,8
Değişmedi	30	68,2
Toplam	44	100

Kredi kullanan kadınların eşlerinin tutumlarına (Tablo 25) baktığımızda büyük oranla (%68,2) eşlerinin davranışlarının değişmediğini ve kredi kullanmadan önce ve sonrasında aile içinde eşit kararlar alındığını ifade etmişlerdir. Katılımcıların %31,8'i ise eşlerinin kendilerine karşı davranışlarının değiştiğini bildirmiştir.

“K-5”: “Çevremdekiler yapamazsın, nasıl satacaksın, sen içine kapanıksın dediler. Şimdi baktular yapıyorum evime gelip ürün istiyorlar. Eşim de aynı şekilde düşünüyordu, şimdi baktı yapabiliyorum benden daha çok çabalıyor. Bana karşı güveni arttı.”

36 yaşında iş ve üretim alanında çalışan “K-9”: “Kıskançlığını düşünmezsek eğer daha çok üstüme düştü. Önceden kredi çekmek istemiyordu ama şimdi kazandığımı görünce krediyi ödeyip yeniden çekelim diye düşünüyor.”

45 yaşında iş ve ticaret alanında çalışan “K-10”: “ Evde oturan bir bayanla benim aramda gözle görünür bir ölçüde açık bir saygınlık var. Eşim kendi işlerinde zarar ettiği ve şuanda evde oturduğu için sanki kendini aşağılanmış hissetti. Bir de çevrenin sen oturuyorsun karın çalışıyor laflarını duyunca önceleri biraz beni ezme çalıştı ama şimdi daha iyi.”

Mikrokredi kullanan kadınlara sorulan (22. soru) “Mikrokrediden önce ve sonraki halinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? İleriyi nasıl görüyorsunuz?” sorusuna %90,9'u kendilerinin ve hayatlarının değiştiğini şöyle ifade etmişlerdir:

“K-1”: “Şuanda kendimi güvende hissediyorum. Ev hanımları bir iş yapmazlarsa kendilerini çaresiz hissediyorlar. İnsan çalıştığı zaman kendine güveniyor, şimdi sigortamı da yatırıyorum, mutluyum ve huzurluyum.”

“K-8”: “Ben açık sözlüyümdür. Ama ben bu işe girdikten sonra kendime bir güven geldi, kendimi daha iyi hissediyorum.”

“K-2”: “Kendimi bakış açım değişti, kendime saygım değişti, kendi ayaklarımın üzerinde durduğum için kendime güven geldi. Toplum içine girdiğimde çok rahat konuşabiliyorum. Kendi ihtiyacını karşılamak gibi bir şey yok, rahatlık,.. Karşınızdaki insanın bile size bakış açısı farklı. Bu da

sizi olumlu yönde etkiliyor. Mikro krediyi 15 yıl önce kullansaydım hayata bakış açım daha farklı olurdu yaşımından dolayı. Şuanda maddi sıkıntım yok ama 15 yıl önce hedeflerim çok daha büyük olurdu, dükkan açardım.”

47 yaşında iş ve ticaret yapan “K-11”: “Mikro krediden önce durumum pek iç açıcı değildi ama krediyi çektim çekeli baya sıkıntılarım azaldı. Çok nadirde olsa sıkıntım yok gibi bir şey. Ayaklarımın üzerinde durabilirim diye kendime güvencem var.”

“K-5”: “Eskiden insanlarla rahat konuşamıyordum, kelimeleri seçemiyordum, çekiniyordum. Tabi ki eşim biraz disiplinli baskıdan bu yüzdendi. Şimdi daha iyiyim.”

32 yaşında iş ve ticaret yapan “K-12”: “Mikro kredinin az olduğu için beğenmeyenler oldu. Ama ben çok bir atölyenin, işyerinin sahibiyim ve ben bunu 700 TL’den çok düşük başladım ve ilerletebildim. İnsanlar verilen parayı küçümsememeleri gerekiyor. Önemli olan insanın içindeki iş aşkı, yapabilirim düşüncesi, limitin önemi yok.”

3.2.3. Mikro kredi Grupları

Her grubun, grup bilincine ulaşabilmesi için taşınması gereken ve her grup üyesinin de birbirlerinden bekledikleri çeşitli özellikler vardır. “K-7” bunu şu şekilde ifade ediyor: “Grup üyelerine güvenimiz olması gerekiyor. Grup üyeleri cesur olması gerekiyor, iş yapıyor nitelikte olması gerekiyor, birbirimizi kırmamamız gerekiyor, birbirimizi yönlendirmememiz gerekiyor... Yani birbirimize bağlı olmamız gerekiyor.” Dolayısıyla verdiği sözün sorumluluğunu taşıyabilecek, çalışmaya azimli, grup içi iletişimini saygı çerçevesinde gerçekleştirebilen, 10 dönüm araziden daha az veya hiç mal varlığı olmayan yetişkin bir kadın, grup üyelerinin de onayı ile bir gruba dâhil olabilir.

Aktif bir şekilde çalışan bir gruptan üç şekilde üye çıkartılabilir. Birincisi kredi kullanan kişinin kendi tasarrufu (hastalık, aile üyelerinin birinin kaybı sonucunda kişinin çalışmaması) ile gruptan ayrılabilir. Bu durumda kişi ödemesi gereken kredi tutarının tamamını ödemek zorundadır. Şayet grup üyesi kredi borcunu ödemedi adres değişikliği yaparsa grubun diğer 4 üyesi söz konusu meblağı

ödemek zorundadır. Kırıkkale nezdinde borcu ödemedi ayrılan grup üyesine rastlamak çok istisnaidir. Araştırmaya katılan kadınlara sorulan sorularla da bu durum teyit edilmiştir. Zira 44 kadından sadece bir tanesinin adres değişikliği sonucunda kredisini ödemeyen mükellefin kredisini kendisinin ödediğini şu sözlerle beyan etmiştir:

56 yaşında seyyar satıcılık yapan “K-13”: “Ben birine kefil oldum işte. Yalvardı gruba al diye. Gruba soktuk, parayı aldı ertesi gün kaçtı İstanbul’a. O insanı ben getirdim. Öbür arkadaşlarımın hiç suçu yok. Ben de vermezsem hepimizden kesilecek ama onların günahı ne? Onlar onu hiç tanımaz. Tabii ki onun kredisini de sattığım mallarla ben ödüyorum.”

İkincisi durum, grup üyelerinin oybirliği ile grup içindeki herhangi bir üyenin disiplini bozduğu gerekçesiyle gruptan çıkartabilirler. Bu durumda söz konusu kişinin mikro kredi ofisine olan borcu gruptan çıkartılmadan önce belirlenerek ödenmesi sağlanmalıdır. Aksi takdirde grup üyeleri paranın tahsil edilmesi hususunda sorumlu olacaktır. Mülakat sorularının üçüncü bölümünde var olan uygulamayı ifşa edecek sorular katılımcılara yöneltilmiştir. % 97,7’sinin gruplarında hiç istemedikleri biri veya birilerinin olmadığını ifade etmişlerdir. Bunun nedenini 34 yaşında seyyar satıcılık yapan “K-14” şöyle açıklar: “Grubun, sorumluluk bilincine sahip insanlardan oluşması için grubu oluştururken hep birlikte karar vererek oluşturuyoruz. Dolayısıyla grubumuzda istemediğimiz biri olamaz.”

Üçüncü durum ise üyenin üyeliğinden zorunlu olarak istifaya etmedir. Grup üyelerinden birinin ailesinin sahip olduğu toprak miktarı üyelik boyunca 10 dönümü aşarsa, üye grup üyeliğinden kredisini ödeyerek istifaya etmeye zorlanacaktır.

Mülakat sorularının üçüncü bölümünde yer alan (5. soru) “Grupta birisi haftalık kredisini ödeyemeyecek durumda olursa ne yapıyorsunuz?” sorusuna katılımcılardan elde edilen bilgiler doğrultusunda, her grup içinde en az bir defa böyle bir durumla karşılaşıldığını ve üyelerin sorunu kendi aralarında topladıkları paralarla ödedikleri bilgisine ulaşılmıştır. Ayrıca yaşanan ve yaşanılacak hadisenin alışkanlık haline gelmediği müddetçe yapılan yarımlaşmanın diğer üyeler içinde geçerli olacağını ifade etmişlerdir.

Kredi ödemeleri ile ilgili ilk soruya müteakip farklı bir perspektiften sorulan (6.soru) “Diyelim ki siz iki hafta kredinizi ödeyemediniz, nasıl hissedersiniz? Grup size nasıl davranır?” soruda katılımcıların tamamının grup üyeleri tarafından böyle bir sıkıntının giderileceği ve üyelerin tepkisinin değişmeyeceği cevabı alınmıştır ve şu görüşlerde veriyi desteklemiştir.

“K-12”: “Grubun 2 hafta gibi bir sürede bana para ödeme sıkıntısı çektireceklerini zannetmiyorum. Arkadaşların bana destek olacağını düşünüyorum. Ama yinede kendimi çok kötü hissederim.”

43 yaşında iş ve ticaret alanında çalışan “K-15”: “Kendimi çok kötü, ezik hissederim. Hem karşıdakileri mahcup ettiğim için hem de bunun (mikrokredi sisteminin) belli kuralları var. O kurallara uyamadığım için arkamdaki destek biteceği için üzülürüm.”

34 yaşında hizmet sektöründe çalışan “K-16”: “Böyle bir durumda insan huzursuz olur. Hem arkadaşlarımızı zor duruma düşürdüğümüz için hem de onların güvenini boşa çıkardığımız için kendimizi mahcup hissederiz. Bu yüzden de kredimizi haftadan haftaya ödememiz gerekiyor.”

Mikrokredi kullanıcılarının grup üyeleriyle toplantılar dışında aynı mahallede almalarından dolayı komşuluk ilişkisi çerçevesinde sık sık bir araya geldiklerini fakat ürünlerin pazarlanması hususunda sadece %22,7’lik oranla birbirlerine yardımcı olduklarını ifade etmişlerdir.

“K-7”: “Birbirimize yardımcı oluyoruz. Mesela birkaç arkadaşımız el işi yapıyor ama pazarlara çıkartamıyor. Biz alıyoruz pazarda satıyoruz veya birbirimizin ürünlerini satmada müşteri buluyoruz.”

26 yaşında iş ve üretim alanında çalışan “K-17”: “Benim dükkânım olduğu için daha fazla yardımcı olmaya çalışıyorum. Evde el işi yapan arkadaşların ürününü dükkânda satarak yardımcı olamaya çalışıyorum. Elimden geldiği kadar onların da kazanmasını sağlıyorum.”

3.2.4. Toplantılar ve Ritüelleri

Her grup ihtiyacı olduğu krediyi almadan önce ve aldıktan sonra belirli periyotlarla düzenlenen toplantılara icabet etmek zorundadır. Krediyi almadan önce düzenlenen toplantılar daha öncede ifade edildiği üzere eğitim seminerleri altında düzenlenmektedir. Yedi ila on gün arasında günlük düzenlenen eğitim seminerlerinde kredi alacak olan üyelere mikrokredinin ne olduğu, dünyada ve Türkiye’de öncülerinin kim olduğu, dünyada ve Türkiye’de kredi kullanan üyelerin başarıları, kredi alan kişinin krediyi nasıl değerlendirmesi gerektiği, haftalık toplantıların amacı, toplantı ritüelleri, alınan kredinin hangi aralıklarla ödeneceği gibi birçok konu kredi kullanacak üyelere anlatılmaktadır.

Bu bağlamda eğitim seminerlerinde anlatılan konuların etkili olup olmadığı mülakata katılan kadınlara sorulmuştur (4-Neler anlatılıyor, işe yarıyor mu?). Mülakata katılan kadınların %15,9’u daha önce aktif olarak çalıştığı için (herhangi bir dükkânı işletmek gibi) eğitim seminerlerinde anlatılanların kendilerini olumlu ya da olumsuz yönde etkilemediğini, %84,1’i ise anlatılanların çalışırken faydalı olduğunu şu sözlerle belirtmiştir:

24 yaşında iş ve üretim alanında çalışan “K-18”: “Hindistan, Pakistan gibi yerlerdeki kadınlar bu işi yapabiliyorlarsa biz de haydi haydi fazlasıyla yaparım bu işi diye cesaretlendiriyor.”

37 yaşında iş ve ticaret yapan “K-19” seminerler bize cesaret güven verdi, çünkü aldığımız eğitimde kredi kullanan kadınların kendilerine güven kazandıklarını ve evlerine maddi yönden katkıda bulduklarını söylediklerinde hepimiz sevindik. Bizde kredi alacağız, aldığımız krediyi değerlendirsek bizde başarabiliriz diye kendimize güvenimiz geldi.

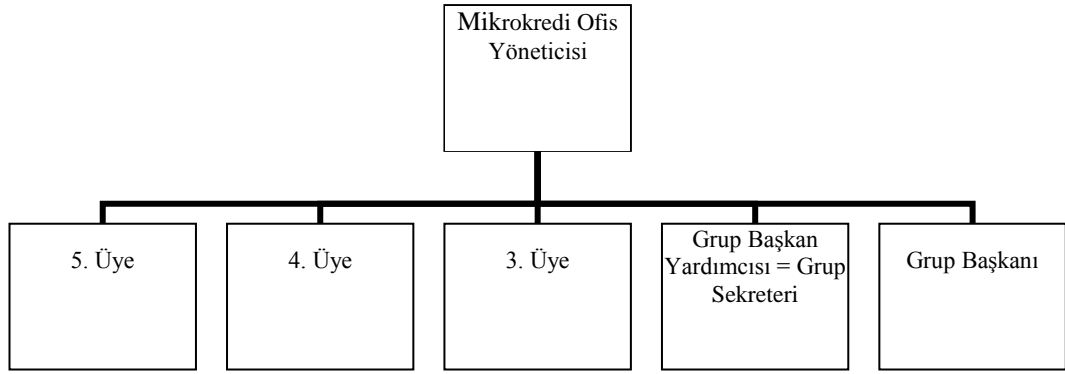
Haftalık toplantılar, kredinin tahsil edileceği mahallenin yoğunluğuna göre grup veya merkez toplantıları şeklinde gerçekleştirilebilir. Grup toplantıları takriben 15dk sürerken merkez toplantıları en fazla yarım saat süren zaman dilimlerinde gerçekleştirilmektedir. Üyelerin toplantı yerlerine yakın olmaları hasebiyle gidiş-

gelişlerin ve toplantıda kaybedilen zamanın onları olumsuz yönde etkilemediği belirtilmiştir.

Her grup toplantısı eğitim seminerlerinin ilk gününden itibaren bir ritüel içinde gerçekleşmektedir. Söz konusu ritüel özü itibariyle şu şekilde sistematize edilebilir. Her toplantı Şekil 14’te belirtilen şekilde gerçekleşir. Yani grup üyeleri (sağ taraflarına grup başkanını almak kaydı ile) ofis yöneticisinin karşısına oturma zorundadır.

Şekil 14: Grup Toplantı Şeması

Toplantıyı grup başkanı, ofis yöneticisinden “1 toplantıyı başlatabilir miyim?” sorusuna müteakip verilen cevaba göre toplantıyı başlatır. Toplantı başladıktan sonra tıpkı öncesinde olduğu gibi konuşulmaz ve beşinci üyeden başlayarak kişisel ödeme kartları ve ödeyecekleri kredi meblağları grup başkanına doğru ilerler. Grup başkanında biriken kartlar ve paralar başkan tarafından ofis yöneticisine teslim edilir. Ofis yöneticisi her bir kartı yanında getirdiği post makinesinden geçirerek kredi tahsilatını yapar ve kartları fişleriyle birlikte üyelere dağıtması için grup başkanına teslim eder. Tahsilat işi bittikten sonra ofis yöneticisi grup üyelerine herhangi bir sorusu olup olmadığı sorulur varsa sorular cevaplandırılır. Var olan sorular cevaplandıktan sonra grup başkanı, ofis yöneticisine “2 toplantıyı başlatabilir miyim?” sorusunu müteakip verilen cevaba göre toplantıyı bitirir. Grup başkanı toplantının bittiğini ifade ettiğinde ofis yöneticisi de dahil olmak üzere ayağa kalkar, sağ ellerini havada yumruk yapar ve “*Disiplin, Birlik, Cesaret, Çok Çalışmak ve Başarıyı Ailemize Getirmek.*” sloganı

atılarak toplantı bitirilir (Söz konusu slogan genelde bir kez atılmasına rağmen istenilen şevk ve arzuda olmadığı takdirde duygu yakalanana kadar atılmaya devam edilir).

Yukarıda ifade edilen ritüelin üyeler üzerindeki etkisini yansıtmak için mülakatta “Toplantının sonunda attığınız slogan sizi nasıl etkiliyor? Sizce olması gereken bir şey midir?” (5. soru) sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Tablo 26’deki verilere göre mülakata katılanların %18,2’si atılan sloganların kendisi üzerinde nasıl bir etki yaptığını hiç düşünmediği için çekimser kalmıştır. %4,5’lik bir oran “çocukça” bir eylem olduğunu düşünerek olmasa da olur şeklinde ifade etmiştir. Çok büyük bir oranla (%77,3) katılımcılar yapılan eylemin kesinlikle olması gerektiğini savunmuşlardır.

Tablo 26: Toplantılarda Atılan Sloganlar Hakkındaki Görüşler

	f	Yüzde (%)
Kesinlikle olması gerekir	34	77,3
Olmasa da olur	2	4,5
Hiç düşünmedim	8	18,2
Toplam	44	100

3.2.5. Problemler ve Beklentiler

Mülakat sonucunda elde edilen verilerden hareketle kredi alan kişinin aldığı krediyi kullanımı, geri ödemelerde yaşanan sıkıntılar, kredinin tasarrufu ile birikim yapılıp yapılamadığı ve mikrokredi sisteminin eksik yönleri ve beklentiler araştırmamızın bu bölümünde sunulmuştur.

Tablo 27: Alınan Kredinin Kullanımı

Kredinin Kullanımı	Krediyi İlk Kullanan		Krediyi Birden Fazla Kullanan	
	f	Yüzde (%)	f	Yüzde (%)
Tamamını kullandım	6	25	14	70
Taksitleri ödemek için bir kısmını ayırdım	14	58,3	6	30
Ev ihtiyaçları için bir kısmını ayırdım	4	16,7	–	–
Toplam	24	100	20	100

Tablo 27’de, krediyi kaç defa kullandıklarına göre alınan kredinin ne kadarıyla ne iş yapıldığı sunulmuştur. Mülakata katılan ve krediyi ilk kullanan 24 kişi toplamda 12,300 TL almıştır ve bunun %36,99’unu (4,550TL) taksitleri ödemek ve ev ihtiyaçlarını ödemek için ayırmıştır. Krediyi birden fazla kullanan 20 kişi toplamda 8,300 TL almıştır ve bunun %23,49’unu (1,950TL) taksitleri ödemek ve ev ihtiyaçlarını ödemek için ayırmıştır.

İlk kredisini kullanan 24 kişiden sadece %25’i kredinin tamamını çalıştığı sektöre ayırırken krediyi birden fazla kullanan 20 kişinin %70’i aldığı krediyi çalıştığı sektörde kullanmıştır. Krediyi taksitlerinin ve ev ihtiyaçlarının bir kısmını ödemek için kullananların ilk kullanıcıların genelde salça, pekmez, erişte, ekmek yapımı gibi daha çok yaz ile sonbahar arasında gelir elde edilen veya elışı ürünlerinin yapıp satımı gibi (komşu ve akraba arasında satış) alanlarda çalıştıkları görülmektedir. Aylık olarak ortalama bir geliri yakalayamayan bu kesim aynı zamanda Tablo 21 ve 22’deki sektörel yaz kış ortama geliri de düşürmektedir. Zira bu kesimin kış ayı itibari ile gelirleri 0 TL ile 100-150TL arasında yaz ayı itibariyle gelirleri 350 TL ile 1000 TL arasında salınım göstermektedir. Söz konusu duruma krediyi aldıktan bir hafta sonra başlayan taksitleri de düşünürsek krediyi alan kişinin pazarlama veya dönemsel satış kaygısıyla alınan kredinin tamamını finanse edilmesi gerçeği kanıksanılmazdır.. Keza bu durumu mülakata katılan kadınlar şu şekilde ifade etmiştir:

“K-2”: “Kredinin bir kısmını haliyle ayırıyorsun. Çünkü satışı hemen olur olmaz, ödemeler hemen haftaya gerektiği için tabii ki bir kısmını kenara bırakman gerekiyor. Aldığım 700 TL’nin en fazla 100 TL’sini taksitler için bir kenara bıraktım... Geri ödemelerin hemen başlamasından dolayı birçok kişiler şikayetçi. Ben de ödemelerin hemen başlamasından şikâyetçiyim. Şimdi şöyle krediyi aldık bir altı ay sonra ödemeler başlarsa insan biraz daha ayaklarının üstünde durabilir, o sermayeyi geliştirebilir. Çünkü hemen ödemek zorunda olduğu için elindeki sermaye çabuk tükeniyor. Ben haftalık ödemelerden şikayetçi değilim ben ödemelerin hemen başlamasından şikayetçiyim.”

“K-11”: “ Bazen haftalık satamadığımız zaman oluyor. O zaman zorlanıyoruz ama onu da krediden ayırdığımız parayla ödüyoruz.”

“K-15”: “Ödemelerin haftalık olması sıkıntı yaratıyor. 15 veya aylık olsa daha iyi. Çünkü benim yaptığım işler toplu işler olduğu için bana aylık veya 15 günlük ödeme daha mantıklı ama ev hanımı olsak küçük şeylerle ödeme yapsam tabii ki haftalık daha iyi olur. Ama şuanda haftalık 50 lira da ödesem bana sıkıntı verir. Çünkü benim alacaklarım 15 günlük veya aylıktır.”

“K-19”: “ İlk aldığım kredinin (700 TL) 400 TL’si ile malzeme aldım. 300 TL’siyle aldığım malzemeler satılincaya kadar sıkışırsam diye taksitleri ödemek için veya ihtiyaçları karşılamak için bir kenara ayırdım. Ödemelerde mahcup olmamak için ikinci kredimde de bir kısmını ayırdım.”

Elbette ki olguyu açıklayıcı alıntılarının sayısını artırmak mümkündür. Lakin önemle üzerinde durulması gereken husus şudur ki, insanların satış kaygısıyla haftalık kredilerini ödemek için aldıkları kredinin belirli bir miktarını gelir gerici bir işe kullanmadan kaybettiği gerçeğidir. Bu olguya sonuç bölümünde ayrıntılı olarak değinileceğinden dolayı şimdilik başka bir probleme daha nüfuz edelim.

Bir diğer problemimiz “Mikrokredi sisteminin eksiklikleri var mı varsa neler?” (23. soru) sorusuna verilen yanıtlar ölçüsünde Tablo 28’de değerlendirilmiştir.

Tablo 28: Mikrokredi Sisteminin Eksiklikleri Hakkındaki Görüşler

	f	Yüzde (%)
Sistemin Eksiklikleri Var	23	52,3
Sistemin Eksiklikleri Yok	14	31,8
Hiç düşünmedim	7	15,9
Toplam	44	100

Mikrokredi sisteminin eksikliğinin var olup olmadığına ilişkin oranlarda %31,8’i sistemin eksikliğinin almadığını düşünürken %52,3’ün sistemin ürettikleri ürünleri düzenli olarak satabilecekleri pazar yeri gibi alanların eksiliği ve verilen kredilerin meblağlarındaki yetersizliğe dem vurmıştır.

“K-2”: “Allah razı olsun mikro krediden, çok iyi işler yapıyorlar bu devirde baba oğla sermaye vermiyor ama girişimci kredisinin miktarını biraz daha artırsalar daha güzel iş yaparım, çevrem geniş olduğu için. Özellikle bu işi yapabilecek kişiler seçilerek büyük sermayeler verilmeli... Ama tabii ki bu kişileri de seçmek çok zor. Çünkü herkes iş yapamaz, herkese güvenemezsin, haliyle buranın ödemeleri için de geri dönüşüm lazım.”

“K-4”: “Dükkan sahiplerine daha fazla kredi verilebilir. Girişimci adından dolayı daha fazla şeylere destek olabilmeli ya da dükkan sahiplerine meblağı yüksek (mesela 5000TL olan) başka bir kredi verilmelidir.”

“K-10”: “Mikrokredi hanımlara veriliyor tamam. Benim de bir dükkanım var burada ürünlerimi satabiliyorum. Fakat benim grup üyelerim ev hanımı ve aldığı krediyi el işi yapıp kazanacak. Nereye satacak? Getirip bana satacak. Yapan kendi müşterim yine kendi. Onların ürününü kim alacak? Dolayısıyla en büyük ihtiyacımız pazaryeri.”

“K-13”: “Çarşıda bize bir yer açsalar, iş yapan bütün bayanların ürünlerini orda sergilesek kermes gibi herkese faydası olur. Mesela iş yapıyor elinde işi kalıyor, işini yapıyor ama pazarlayamıyor.”

“K-11”: “Mikrokredi bizim yolumuzu açtı güzel bizi yönlendirdi. Ama öbür türlü de bizim ayakta durmamız için, satış yapabilmemiz için bir pazaryerimiz olmasını istiyoruz. Haftada bir sefer olsun satışlarımızı yapabileceğimiz bir yer olsun.”

31 yaşında iş ve üretim alanında çalışan “K-20”: “Eşimiz bizim belli bir yerde olduğumuzu bilse bizi çalışmak için oraya gönderir. Ama bizim kapı kapı gezerek satış yapmamıza izin vermiyorlar. Bu yüzden Pazaryeri, kermes gibi belli bir yerimiz olursa bize bir şey söylemezler bizde daha çok kazanırız.”

34 yaşında seyyar satıcılık yapan “K-21”: “Büyük marketlerle bizim işimizi demiş olsalar bizim üyemizden şeker yapan var deseler kışın da gelirim olur. Yazın güzel gelirim oluyor kışın da yazın yarısı kadar gelirim olsun bana yeter isterim yani.”

40 yaşından iş ve ticaret alanında çalışan “K-22”: “İstanbul’da bir toplantı oldu, Kırkkale’den bir bayan gitti televizyondan izledim. Bayan diyor ki: 1000 TL ile simit sattım diyor. Ama simit satmak ile işi büyütülmez bizim amacımız bir tek kredi almak değil bunu büyütmek. Zaten verilen 1000 TL, 1000 TL ile büyütemeyiz ama hem 1000TL’yi alıp hem de 1000 TL’yi 10000 TL yapmak istiyoruz. Bizim yanımızda kadın çalışanlarımızın sayısı artsın. Bu da ortak pazarla gerçekleşir. Farklı şehirdeki insanlarla iletişime geçerse birbirimize güç veririz. Böylece mikrokredide daha iyiye gideriz.”

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yoksulluğun sınırları çekilerek tanımlamalara dahil edilemeyen, sosyal, ekonomik, kültürel olarak farklı perspektiflerde bakıldığında çeşitli görünümleri olan bir olgu olduğunu daha öncede ifade etmiştik. Bu bağlamda araştırmamızın değerlendirmesi açısından Kırıkkale örneklemini içinde mikrokredinin mutlak bir başarı sağladığını veya sağlamadığı tek bir yargıyla söylemek mümkün değildir. Bu nedenle de Kırıkkale’de uygulanan mikrokredi proje değerlendirmesini araştırmanın hipotezleri ve mikrokredi kullanan girişimci kadınların yaşadığı sorunları baz alarak söz konusu olgunun sosyolojik görüntüsünü ifşa edelim.

“Mikrokredi kullanan kadınlar ve onların eğitimleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi, TÜİK’in 2009 Yoksulluk Çalışmasından hareketle oluşturulmuştur. Zira TÜİK, “eğitim durumu yükseldikçe yoksul olma riski azalıyor” ifadesini kullanarak söz konusu verilerle de desteklemektedir. “2009 yılında okur-yazar olmayan veya bir okul bitirmeyenlerde yoksulluk oranı % 29,84 olurken, ilkokul mezunlarında bu oran % 15,34, lise ve dengi meslek okulları mezunlarında % 5,34, yüksekokul, fakülte ve üstü mezuniyete sahip fertlerde % 0,71 olmuştur. İlköğretime başlamamış olan 6 yaşından küçük çocukların yoksulluk riski ise % 24,04’tür (TÜİK,2011:1).” Var olan olguyu eğitim seviyesi düşük olan kesimin yoksulluk riskiyle karşı karşıya olduğu gerçeği ortaya çıkartır. Bu bağlamda araştırmamız doğrultusunda mülakata katılan kadınların eğitim seviyelerine ilişkin veriler Şekil 11’de bulunmaktadır. Buna istinaden mikrokredi kullanan kadınların %70,5’i ilkokul, %13,6’sı ortaokul, %6,8’i lise ve okuma- yazma bilmeyen, %2,3’ü lisans ve lisansüstü mezunudur. Verileri oransal olarak ters taraftan okuduğumuzda ise mikrokrediden en fazla yararlananlar sırasıyla ilkokul, ortaokul, lise ve okuma yazma bilmeyenler aynı düzeyde iken en az yararlanan lisans ve lisansüstü mezunlardır. Buradan hareketle mikrokredi uygulamasının yoksulluğa açık olan kesime hitap etmesi açısından başı gösterdiği aşıkardır.

“Yoksulluluğun azaltılmasında herhangi bir geliri olmayan kadınlara verilen mikrokrediler arasında anlamlı bir ilişki vardır.” hipotezi ise şu şekilde gerçeklik kazanmaktadır. Mikrokredi, sosyo-ekonomik olarak toplumun dezavantajlı kesimi

olan ve bu bakımdan da yoksulluğa mahkûm olan kadınların topluma yeniden kazandırılmalarını ve kadınlar üzerinden yoksulluğu minimize etmeyi hedeflemektedir. Bu bağlamda kredi vereceği girişimcileri hiçbir geliri olmayan veya 10 dönümden daha az miktarda toprağı olan kadınlar (yukarıdaki bölümlerde 10 dönümden daha fazla arazisi olduğu takdirde gruptan ayrılması gerekmektedir bilgisine yer verilmiştir) arasından seçilmektedir. Mikrokrediye başvuran her kadın 1000TL tutarında olan temel krediye başvurmak zorundadır. Kırıkkale nezdinde bu kriterleri göz önüne aldığımızda hiçbir geliri olmayan ve 1000TL alan bir kadının daha çok işlem ve üretim (%14), hizmet (%14) ve seyyar satıcılık (%9) alanlarında iş yapması mümkündür.³⁴ Oysa ki bu üç sektörün dağıtılan kredilerle yapılan işlere göre toplam oranı %37 iken kişisel geliri kış ile yaz ayları düşünüldüğünde 2000TL ile 13000TL arasında geliri olan (ev yemekleri, kuaför gibi dükkan işleten kadınlar) kadınların dahil olduğu işlem ve ticaret oranı %63'tür. Yine yeniden yinelersek dükkanını veya çalıştığı işi büyütebilmek, malzeme alabilmek için mikrokrediye başvuran kadınların oranı (%63) hiçbir gelir olmayan kadınların (%37) oranının bir buçuk katından daha fazladır. Bu bağlamda mikrokreditinin sadece geliri olmayan çalışma ruhunu taşıyan kadınlara verilmekte aynı zamanda da ve ezici çoğunlukla kendisine gelir getirici bir sektörde aktif olarak çalışan kadınlara da verildiği yadsınılamaz bir gerçektir.

“Proje destek yardımlarıyla kendi işlerine kavuşan kadınlar, asgari geçim standardını aşan bir gelir elde edebilmektedirler. Bu durum kişilerin yoksulluk sarmalını kırmalarını sağlamakta, yoksulluğun kuşaklar boyu sürmesine engel olmaktadır.” Söz konusu sava bugüne kadar dünyada ve Türkiye’de mikrokrediye dâhil yayınlanan haberlere bakıldığında geri ödeme oranlarının %100 olmasından dolayı yoksullukla mücadele oldukça etkin bir araç olduğu bilgisinden ulaşılabilir. Lakin bu bilgi mutlak bir gerçekliğe sahip olan bir bilgi değildir. Zira geri ödemeler her ne kadar resmi prosedürleri içine alan bir yaptırımlar zincirine tabi olmasa da geri ödemelerin %100 oluşu bireyin grup yapısı içinde muhatap olduğu grubun gayri resmi

---

³⁴ Girişimci almış olduğu kredi tutarı (1000TL) ve kişinin içinde bulunduğu ekonomik vaziyet göz önünde bulundurulduğunda dükkânı açmak için gerekli ve takriben 2000TL civarında olan vergi levhasını çıkartmak zorundadır. Oysaki aldığı kredi vergi levhasını çıkartmak için yeterli değildir. Mikrokredi sistemi her ne kadar dükkân açan bir kişiyi vergiden 6 ay muaf tutsa da kişinin sıfırdan başladığı bir sistem içinde 6 ay boyunca dükkân için gerekli malzemeleri temin ederek, dükkânın kirası ve haftalık kredilerini ödeyerek 6 ay sonra vergi levhası çıkartacak kadar birikim yapabileceği hususunda endişeleri olduğu için daha çok söz konusu üç sektörde çalışmaktadır.

yaptırımının sonucudur. Sosyolojide daha çok “toplum baskısı” olarak bilinen olgunun toplumsal yapıyı, bir araya gelerek meydana getiren gruplar üzerinde de etkili olan bir durumdur. Ödemelerin %100 olmasında “grup baskının” dışında başka bir etmende söz konusudur. Grup üyeleri grup oluştururken birbirine kefildir. Şayet birinci olgu hasbelkader işlevini yitirir veya yetersiz kalırsa devreye ikinci olgu girer ki kredisini ödemede aksaklık yaşayan veya ödemeyen kişinin kredisini grubun diğer dört üyesi krediyi ödemekle mükelleftir. Bu bağlamda geri ödemeler %100 olma özelliğini taşır.

Mülakata katılan mikrokredi kullanan kullanıcıların Tablo 18 ve 19’da da aylık ücretleri hem sektörel olarak hem de yaz-kış dönemleri olarak ortalama bir gelirin üstünde kazanç elde etmedikleri bilgisini verir. Elde edilen bilgilere ilintili olarak kredi kullanan girişimcilerin kış aylarında gelirlerin 0 TL ile 4500TL, yaz aylarında 300 TL ile 13,500 TL arasında bir salınım yapan gelirlere haizdirler. Üstelik bu gelirlerin kış aylarında hiçbir kazanç elde etmeyen insanların var olduğu %84,1’lik, yaz döneminde %45,5’lik oranla 500TL ve altında gelir elde etmektedirler. Ayrıca mülakata katılan kadınların %31,8’i (Tablo 13) sosyal yardımlaşma kurumundan yılda bir defa olmak üzere kömür, erzak ve 50 TL ile 100TL arasında değişen yardımları aldıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal yardımlaşma kurumundan yardım alan bazı kadınların adres değişikliği nedeniyle birkaç ay içinde verilen yardımları almadıklarını fakat adres beyanında bulunarak yardımları tekrar alacaklarını belirtmişlerdir. Buradan hareketle kredi kullanan kadınların asgari geçim standardını aşan bir gelir elde ettiğini söylemek mümkün değildir. Lakin kredi kullanım sonrasındaki gelir dağılımının bu kadar uç noktalarda olmasının tek müsebbibi sadece mikrokredi sisteminin kendisi değildir aynı zamanda bilavasita sistemin içinde olan ve sistemin çarkını, dişlisini, zincirini oluşturan yani sistemin kedisini olan kadınlarla da alakalıdır. Keza bugün mikrokredi sisteminin kendisi olan bu kadınlar dünyanın mevcut kaynaklarına erişiminden ve kontrol edilmesinden mahrum bırakılmış bugün ise kaynaklara erişimi kolaylaştırılırken nasıl kontrol edecekleri hususunda korkuları ve çekinceleri olan kadınlardır. Olaya bu gerçekliğiyle baktığımızda mikrokredi kullanan girişimcilerin sektörel ve dönemsel olarak asgari geçim standardını yakalanılamaması gayet tabiidir.

Araştırma sırasında elde edilen bulgulara göre kredi kullanan kişilerin %81.8’i eliş, örgü, dantel, salça, pekmez, erişte, dikiş gibi uygulamaları evin

ihtiyaçları olması ve eve destek (daha fazla masraf çıkarmamak için) olma hasebiyle zaten yaptıklarını krediyi aldıktan sonrada bildikleri işleri devam ettirdiklerini söylemiştir. Söz konusu kadınları bildikleri işleri yapmalarından daha doğal bir şey düşünülemez. Lakin yapılan bu işlerin kendisini ev hanımı olarak tanımlayan her bayanın yaptığını ve çalışan kadınlarında bazılarını yaptığını düşünürsek ve kadınların sadece komşusuna veya akrabalarına ürünlerini satarak gelirlerin asgari geçim standardına erişemediği sonucu kanıksanılması gerekir.

Her kadın hemen hemen bu ihtiyaçları kendisi karşılıyorsa kredi alan kişiler bu sektörlerde çalışmaması mı gerekiyor? Bu soruya “Evet” cevabını vermek hiç şüphesiz işin en kolayıdır. Olaya bu açıdan baktığımızda kadınların tam aksine bu sektörlerde çalışması gerekmektedir. Çünkü söz konusu ürünler her evin istisnasız ihtiyacıdır. Bu ihtiyaçlar ürünü kendisi üreten kişinin mal ettiği fiyatın biraz üstüne satıldığında, ürünü kendisi yapan kişi ödediği fiyatla emeğinin değerlendirmesini yaparak, zamandan tasarruf etmek için, kadın dayanışmasını sağlayabilmek için kredi kullanıcısı kadınların yaptığı ürünleri satın alacaktır³⁵. Fakat kredi kullanan kadınları yaptıkları ürünleri akraba ve komşusunun dışında da satabilmesi gerekmektedir ki araştırmaya katılan kişilerin en fazla muhatap olduğu problem hiç şüphesiz ki ürünleri satılacak alanların sınırlı olmasıdır. Zira kendi sınırları içinde ürünleri alanda kendileri ürünleri satanda kendileridir.

Söz konusu problem, mikrokredi ofisinin olduğu birçok il ve ilçe belirli periyotlarla açılan kermes veya pazar yeri gibi alanlarda çözüme kavuşturulmak için adımlar atılmıştır. Lakin Kırıkkale’deki kredi kullanıcılarının probleminin çözümü noktasında somut bir uygulama bulunmamaktadır. Var olan problemlerin çözülebilmesi bakımından;

1. Dönemsel kermes yerlerinden ziyade haftanın bir veya iki günü özellikle müşterilerin kolay ulaşılabilceği pazar yerlerinin ivedilikle açılması,
2. Öncelikle mahalle bazında daha sonrada mahalleler arasında aynı sektörde veya farklı sektörlerde çalışan kredi kullanıcılarının bir araya getirilerek tanışma toplantılarının düzenlenmesi gerekir. Bu uygulama aynı veya farklı

³⁵ Alışveriş merkezlerinde rafları hızla dolduran dondurulmuş, konserve haline getirilmiş, yıkanıp-ayıklanılıp- doğranmış, pişirilmiş ürünlere ve diğer sektörlerin ürünlerine de bakarak söz konusu mantalitenin gerçekliği teyit edilebilir.

sektörler arasındaki iş dayanışmayı sağlayabildiği gibi sosyal dayanışmayı artırarak kişinin kendine ve yaptığı işe olan güveni artıracaktır.

3. Kırıkkale'deki ve Türkiye'deki bütün kredi kullanıcıları tek bir internet adresi üzerinde bir araya getirilerek birbirinin varlığına vakıf olmaları sağlanmalıdır³⁶. Söz konusu uygulamada farklı illerdeki kullanıcılar arasında sektörel yardımlaşmanın artmasını ve hammadde ihtiyaçlarının daha ucuza mal edilerek farklı şehirlerdeki kadınların daha fazla kar elde etmeleri sağlanacaktır.
4. Kredi kullanan kişilerin yaptıkları ürünleri başkaları tarafından satmaları mümkün mertebe engellenmelidir. Bu durum ürünü üreten kişinin daha az kazanmasına neden olacaktır.
5. Mikrokredi ofisi kredi kullanıcılarının piyasadaki rekabet koşullarına uyum sağlayabilmesi ve ürettikleri ürünleri farklılaştırılması için danışmanlık hizmetini sunması gerekir. Burada her ofisin bulunduğu ildeki üniversitenin söz konusu alanda uzman akademisyenleriyle işbirliği içinde olunması gerekmektedir.
6. Mikrokredinin daha fazla kişiye ulaşabilmesi için mikrokredi ofisinde çalışan personel sayısının da artırılması gerekmektedir. Kırıkkale nezdinde değerlendirdiğimizde var olan iki personel, günlük iki periyotta düzenlenen grup toplantıları ve kredi tahsilatlarının yapılmasında yetersiz kalmaktadır. Ayrıca ofiste görevlendirilmek üzere seçilen personelin, söz konusu alanda gönüllü olarak çalışma isteğinin yanı sıra, toplumsal ilişkileri güçlü tutabilecek, liderlik vasfı güçlü, değişen piyasanın arz-talep ilişkisini takip ederek uygun danışmanlık hizmeti verebilecek yani alanla doğrudan alakalı farklı ihtisas alanlarında uzman kişilerden seçilmesi gerekmektedir. Böylece hem mikrokredi ofisinin finansal işleri aksatılmadan yürütülürken hem de mikrokredi kullanan kadınlara yol gösterici, liderlik edici kişilerle mikrokredinin amacına ulaşması kolaylaşacaktır.

---

³⁶ Bahsedilen öneri üzerindeki en büyük engel bilgisayar ve internet kullanımınıdır. Kırıkkale'deki kadınlar için bunun şuanda uygulanabilirliği düşük gibi görülse de ofis yöneticisi, merkez şefi, grup şefi, evinde bilgisayar ve internet olan üye ve çocuklarının desteğiyle söz konusu önerinin il bazında uygulanabilirliği test edilebilir.

Girişimci kadınların kendilerini daha fazla geliştirebilmeleri için ifade ettikleri sorunlara değinirken onların üzerinde önemle durdukları bir başka problemde geri ödemelerin krediyi aldıktan bir hafta sonra başlaması ve haftalık olmasıdır. Maalesef ki duruma kısa vaade de sunulacak bir öneri bulunmamaktadır. Çünkü her ne kadar mikrokredi şubelerinin finansal yapısını, İl Özel İdaresi Kanunu çerçevesinde sağlanan fonlar, HSBC, Citibank, Whole Planet Foundation, Açık Toplum Vakfı ve kişi veya kuruluşlardan sağlanan bağışlar oluşturuyor olsa da sistemi asıl finanse eden daha öncede ifade ettiğimiz gibi sistemin kendisi olan girişimci kadınlardır. Her ofis günlük iki periyotta saha çalışması adı altında düzenlediği grup toplantısı ve tahsilatlarında elde ettiği nakiti aynı günde kredi ihtiyacı beyan eden kadınlara tahsis etmektedir. Bu durum göz önüne alındığında haftalık ödemeler yerine on beş günlük veya aylık ödemelerde ofise kredi almak için başvuran kadınlar, kredinin tahsil edileceği haftaları beklemek zorundadır. Bu sistemin yavaşlamasına ve mikrokredinin daha az sayıda insana hitap etmesine neden olacaktır. Bu sorun kredi kullanan girişimcilerin kredisini rahat ödeyebileceği, ortalama gelir elde edebileceği mekanların açılmasıyla ve kişi veya kuruluşların yaptığı bağışların sayılarını ve oranlarını artırarak çözüm bulunabilir.

“Mikrokredi kullanan kadınların kendilerine olan güvenleri ve geleceğe bakış açıları arasında anlamlı bir ilişki vardır.” savını %90,9’nun kendilerinin ve hayatlarının değiştiğini belirterek doğrulanmaktadır. Yaptığı emeğin bir eder karşılığında değer görmesi, kazandıkları gelire kendilerin, evin ve çocukların ihtiyaçlarının karşılandığından dolayı kadınlar tarafından “ben varım ve işe yarıyorum” düşüncesini ortaya çıkarmıştır. Bu bağlamda haftalık düzenlenen grup toplantıları veya merkez toplantıları ile etkin rol üslenmektedir. Ayrıca toplantı sonlarında hep birlikte coşkulu bir şekilde atılan slogan aslında grup bilincini oluşturan önemli bir öge olduğu su götürmez bir gerçektir. Zira grup bilincinin oluştuğu grup, yığın kavramından farklı olarak aynı amaç etrafında belli değer ve normlarla şekillendirilmiş yapılarda bir araya gelmiş bir araya gelmelerinden mütevellit birbirlerinin varlığına vakıf olma noktasında etkileşim içerisine giren topluluklardır. Bu bağlamda mikrokredi kapsamında kredi kullanan kişiler belirli periyotlarla bir araya gelmelerini, toplantılar sırasında belirli değer ve normlar etrafında yapılması gereken ritüelleri gerçekleştirmeleri bakımından grup bilincini

pekiştirdiği aşıkardır. Toplantılar ve onun ritüelleri aynı zamanda kredi kullanan kişileri haftaya daha azimli başlamada şevklendirmesi, heyecanlandırması hususunda etkin rol üslenildiğini ve toplantıya katılan üyeler arasında (ofis yöneticisi de dâhil) güveni arttırarak aidiyet duygusunu güçlendirdiği bir gerçektir.

Mikrokredi kullanan kadınların kendilerine olan güvenleri ve geleceğe bakış açıları %90,9 oranında olumlu yönde değişme göstermesi, kredi kullanan kadınların eşlerinin %31,8'inin tutumlarında (Tablo 25) “destekleyici ve takdir edici” bir değişme göstermesine de neden olmuştur. Araştırmamızda eşlerin tutum ve davranışlarında meydana gelen değişme bizim için önemlidir. Zira, Ek 3'te (Grup üyelik başvuru formu ve kişisel bilgiler) yer alan formda eşlerin kredi kullanımındaki tutumlarının değeri, şahıslarına özel paraf açılmasıyla beyan edilmiştir. Araştırmamızda daha öncede belirttiğimiz üzere (sayfa 48), mikrokredi kullanıcısı evli ise kocasından değilse babadan yazılı izin almak zorundadır. Bu uygulama aile içinde çıkabilecek herhangi bir gerginliği engellemek için alınmış bir önlem olarak beyan edilse de, eş ve baba bağlamında sınırlandırılması kadınlar için oldukça küçültücüdür. Söz konusu uygulamada kadının yapacağı işte karar verme yetkisi kendisinde alınarak özellikle bir erkeğin inisiyatifine bırakılmıştır. Kaldı ki amaç aile fertlerinin birbirinden haberdar olması ise söz konusu parafın, aile fertlerinden birinin imzası şeklinde olması daha doğrudur.

“Proje kapsamında verilen krediler yoksulluk olgusunun aşılmasında önemli bir görev üstlenmektedir.”, “Türkiye’deki tüm il ve ilçelerde organize olmuş Türkiye Grameen Mikrokredi Programı, yoksullukla mücadele konusunda çok önemli bir görev üstlenmektedirler.” Hipotezleri TGMP’nin banka mantalitesinden sıyrılarak “yoksulunda kredi alma hakkı” olduğuna inanarak Türkiye’de 2003’ten bugüne 55.000 kadına³⁷, Kırıkkale’nin ise 1,5 yılda 440 kadına hizmet verdiği düşünüldüğünde sistem hiç şüphesiz ki yoksulluk üzeride önemli bir görev üstlenmektedir. Yukarıda ifade ettiğimiz doğrulanamayan hipotezler, sistemin yapısal özelliğinden kaynaklanmadığından eksik olan zaruri ihtiyaçlara çözüm kazandırıldığı takdirde mutlak bir başarı elde edilebileceği su götürmez bir gerçektir. Bunun en aşık örnek ise Kırıkkale’de krediyi ilk kullanan ve mülakata katılan kadın

³⁷ TGMP projesinin 2008 yılında 600 proje içinden seçilerek “Avrupa Birliği Ödülü” almış olması projenin başarısını bir kez daha kanıtlamıştır.

girimcimizin Citibank ve Kadın Emeğini Değerlendirme Vakfı işbirliğinde ve MAYA Mikro Ekonomik Destek İşletmesi, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı ve ARGE Danışmanlık'ın desteği ile yılda bir kez verilen ve bu yıl beşincisi düzenlenecek olan “Citibank Mikro Girişimci Ödülleri”³⁸ ikinci aşamasında yer almasıdır. Elemeler hala devam etmekle birlikte takriben Mart sonu Nisan başı gibi “finansal başarı”, “sosyal etki”, “vizyon”, “kişisel mücadele” ve “jüri özel ödülü” olmak üzere toplam dört kategorilerinde verilen ödüller sahibini bulacaktır.

Mikrokredinin başarılı örnekleri değerlendirildiğinde, evindeki bozuk pamuk şeker makinasını tamir etmek amacıyla kredi çeken katılımcımız bugün yaz aylarında Kırıkkale'nin pamuk şeker ihtiyacının %60'şını karşılamaktadır. Yine sermayesi olmadığı için çalışmayan katılımcımız, mikro krediyle tanışmasıyla birlikte almış olduğu ilk krediyle evinin bir bölümünde elbise, cüzdan gibi ürünler satmıştır. Şimdi alacağı ikinci kredi ile dükkan açmayı hedeflemektedir. Mikrokredinin başarısı ekonomik bir büyüme şeklinde karşımıza çıkmamaktadır. İlkokul mezunu ve üç kızı olan bir katılımcımız, ilk iki kızını maddi imkansızlıklar nedeniyle okutamadığını ve küçük yaşlarda (17-18 yaş) evlendirdiğini ifade etmiştir. Liseye giden küçük kızını ise mikrokrediden kazanmış olduğu parayla dershaneye gönderdiğini, evin ve diğer çocuklarının ihtiyaçlarını karşıladığını beyan etmiştir.

Sonuç itibariyle, Kırıkkale'de mikrokredi kullanımı yoluyla yoksulluğun azaltılması projesinin başarılı olduğu söylemek mümkündür. Bu başarının artarak devam etmesi, hiç şüphesiz başta TGMP Kırıkkale Şubelerinde çalışanların gayretleri olmak üzere, kredi kullanan kadınların başarıyı isteyerek çalışmalarıyla, toplumdaki tüm kesimlerin göstereceği fedakarlık ve sorumluluğa bağlı olacaktır.

---

³⁸ “Yaşları 22 ile 72 arasında değişen finalistler, jüri üyelerinin yaptığı değerlendirme sonucunda, “Finansal Başarı”, “Sosyal Etki”, “Vizyon”, “Kişisel Mücadele” ve “Jüri Özel Ödülü” kategorilerinde ödül aldılar. Birinci olanlar 2000 TL, ikinciler 1500 TL, üçüncüler 1000 TL ve mansiyon ödülüne layık görülenler 750 TL ödül alırken, Jüri Özel Ödülü'nü kazanan finalist 2000 TL ödül kazandı (KEDV:2011).”

KAYNAKÇA

AKTAN, Coşkun Can (1994) **Gerçek Liberalizm Nedir?**, 1. Basım, T Yayınları, İzmir.

AKTAN, Coşkun Can (2002a) **Yoksulluk Sorununun Nedenleri ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Hak-İş Konfederasyonu Yayını.

AKTAN, Coşkun Can (2002b) “Yoksulluk: Terminoloji, Temel Kavramlar ve Ölçüm Yöntemleri”, **Hak-İş Konfederasyonu Dergisi**, Ankara

AKTAN, Coşkun Can (2003) **Yoksulluk Sorununun Nedenleri Ve Yoksullukla Mücadele Stratejileri**, Cilt 1, İstanbul.

ALA, Melahat (2009), “Yoksulluk ve Küresel Çözumsuzlük”, **Paradoks Dergisi**, Sayı:2.

AYYILDIZ, Sedat (2010) **İşsizlik Ve Yoksullukla Mücadelede Mikro kredi Uygulaması Ve Türkiye İçin Bir Model Önerisi**, Gazi Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.

BAĞDADIÖĞLU, Enis (2003) **Yoksulluk Sınırı ve Asgari Ücret**, Yoksulluk Sempozyumu, Deniz Feneri Yay. ,Cilt 3, İstanbul.

BİLGİLİ, Ahmet Emre; İbrahim ALTAN (2003) **Bir Yardım Yönetimi Modeli: Deniz Feneri Örneği**, Yoksulluk Sempozyumu, Deniz Feneri Yay. ,Cilt 3, İstanbul.

BUĞRA, Ayşe (2008) **Kapitalizm, Yoksulluk ve Türkiye’de Sosyal Politika**, İletişim Yayınları, İstanbul.

COŞKUN, Selim; Münir TİRELİ (2008) **Avrupa Birliği’nde Yoksullukla Mücadele Stratejileri ve Türkiye**, Nobel Yayınları, Ankara.

ÇAMUR DUYAN, Gülsüm (2006) **Sosyal Hizmetler Bakış Açısından Yoksul Kadınlar: Altındağ Örneği**, Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara

DEMİR ŞEKER, Sırma (2008) **Türkiye’de Sosyal Transferlerin Yoksulluk Üzerindeki Etkileri**, Sosyal Sektörler ve Koordinasyon Genel Müdürlüğü, Ankara

GÜL SALLAN, Songül (2002) **Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelenin Sosyolojik Boyutları: Göreliden Mutlak Yoksulluğa, Yoksulluk, Şiddet ve İnsan Hakları**, TODAİ Yayınları, Ankara.

GÜNDÜZ, A. Yılmaz (2006) “Türkiye’de Yoksullukla Mücadele Üzerine Bir İnceleme”, **Sosyal Bilimler Dergisi**, Sayı: 15

KAZGAN, Gülten (1984) **İktisadi Düşünce Veya Politik İktisadın Evrimi**, Remzi Kitabevi, İstanbul

KORAY, Meryem (2008) **Sosyal Politika**, 3. Baskı, İmge Kitabevi, Ankara.

MARSHALL, Gordon (2005) **Sosyoloji Sözlüğü**, Çev: Osman Akınhay, Derya Kömürcü, Bilim ve Sanat Yayınları, Ankara,

OKTİK, Nurgün (2008) Yoksulluk Olgusuna Kavramsal ve Kuramsal Yaklaşımlar, **Türkiye’de Yoksulluk Çalışmaları**, Yakın Yayınları, İzmir.

ÖZEY, Ramazan (2003) **Yoksulluk Coğrafyası**, Yoksulluk Sempozyumu, Deniz Feneri Yay. , Cilt 1, İstanbul.

ÖZTÜRK, Nazım ve ÖZTÜRK, Yasin (2010) **Yoksullukla Mücadelede Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıfları**, Palme Yayıncılık, 1. Baskı, Ankara.

PARASIZ, İlker (1996) **Makro Ekonomi Teori Ve Politika**, 6. Baskı, Bursa

RAVALLION, Martin ve SEN, Binayak (1996) "When Method Matters: Monitoring Poverty in Bangladesh", *Economic Development and Cultural Change*, Vol. 44, No. 4, pp.761- 792. (akt; <http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/dagdemic.pdf> web adresinden 12.10.2011 tarihinde alınmıştır.)

SEYYAR, Ali (2003) “Sosyal Siyaset Açısından Yoksulluğa Karşı Mücadele”, **Yoksulluk**, 1. Cilt, Deniz Feneri Yayınları, İstanbul.

SEYYAR, Ali (2006) **Değişen Dünyada ve Türkiye’de Sosyal Politikalar**, Değişim Yayınları, İstanbul.

ŞENOL, Dolunay ve Sıtkı YILDIZ (2011) “Bir Kentleşme Sorunu Olarak Gecekondularda Yaşanan Aile İçi Şiddet ve Kadın –Ankara İli, Çankaya İlçesi, Yıldız Örneği-“, **38. (ICANAS) Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları**

Kongresi. Çevre, Kentleşme Sorunları ve Çözümleri Bildiriler Kitabı, Cilt II, ss.841-851, Ankara Kültür Dil ve Tarh Yüksek Kurumu Yayınları, Ankara.

ŞENSES, Fikret ve ÖNDER, Harun (2006) “Türkiye’de Yoksulluk ve Yoksulluk Düşüncesi”, iç. **İktisat, Siyaset, Devlet Üzerine Yazılar** (Prof. Dr. Kemali Saybaşılı’ya Armağan), (Der. Burak Ülman ve İsmet Akça), Bağlam Yayınları, İstanbul.

ŞENSES, Fikret (2008) **Küreselleşmenin Öteki Yüzü: Yoksulluk**, 2. Baskı, İletişim Yayınları, İstanbul.

TİSVA (2004) **Yoksulluğun Azaltılması İçin Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi – Mikrokredi Projesi Uygulama Esasları**, 1. Seri, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara.

TİSVA (2005) **Yoksulluğun Azaltılması İçin Türkiye Grameen Mikrokredi Projesi – Türkiye Mikrokredi Projesinin İşleyişi**, 6. Seri, Türkiye İsrافی Önleme Vakfı Yayınları, Ankara.

TÜRKKAHRAMAN, Mimar (2006) **Toplum ve Temel Toplumsal Kurumlar-Kurumlar Sosyolojisine Giriş**, Alp Yayınevi, Ankara.

TÜSİAD (1995) **Optimal Devlet**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.

TÜSİAD (2000) **Türkiye’de Bireysel Gelir Dağılımı ve Yoksulluk: AB ile Karşılaştırma**, TÜSİAD Yayınları, İstanbul.

World Bank (2000) **World Development Report, 2000/2001, Attacking Poverty**, World Bank: Washington, DC.

World Bank (2005) **Global Economic Prospects, Trade, Regionalism and Development**, World Bank: Washington, DC.

YILDIZ, Sıtkı (2008) “Kente Uyum Sürecinde Kadın Sorunları-Çankaya İlçesi, Yıldız Mahallesi Örneği-“, **Türkiye’de Günsel Toplumsal Sorunlar, V. Ulusal Sosyoloji Kongresi Bildirileri**, ss.519-528, Sosyoloji Derneği Yayınları, Ankara.

YUNUS, Muhammed (1999) **Yoksulluğun Bulunmadığı Bir Dünyaya Doğru**, Çev: G. Şen, Doğan Kitapçılık, İstanbul.

RAPORLAR

DİSK-AR (2011) **Açlık ve Yoksulluk Sınırı Raporu**, İstanbul.

DPT, Devlet Planlama Teşkilatı Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001) **Gelir Dağılımının İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele, Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara.

DPT, Devlet Planlama Teşkilatı Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı (2007) **Gelir Dağılımı ve Yoksullukla Mücadele, Özel İhtisas Komisyonu Raporu**, Ankara.

KEDV (2011) **Mikro Girişimcilerden Rekor Başvuru**, 29 Mart Basın Bülteni.

SYDGM (2009) **2008 Yılı Faaliyet Raporu**, Strateji Geliştirme Müdürlüğü Yayını, Ankara.

TGMP (2008) **10.000'inci Üyeye Mikrokredi Raporu**, Ankara.

TGMP (2010) **Türkiye Grameen Mikrokredi Programı Faaliyet Raporu**, Ankara.

TGMP (2011) **TGMP Mikrokredi Şubelerinin Haftalık Merkez, Grup, Üye, Mikrokredi Dağıtım Ve Tahsilât Durum Tablosu**, 44. Hafta (29.10.2011).

TGMP (2012) **TGMP Mikrokredi Şubelerinin Haftalık Merkez, Grup, Üye, Mikrokredi Dağıtım Ve Tahsilât Durum Tablosu**, 2. Hafta (14.01.2012).

TÜİK (2011) **2009 Yoksulluk Çalışması Sonuçları**, Sayı: 3 (06.01.2011).

İNTERNET KAYNAKLARI

<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=8448> Erişim tarihi: 11.10.2011.

<http://www.canaktan.org/ekonomi/yoksulluk/ucuncu-bol/dagd Demir.pdf> Erişim tarihi: 12.10.2011.

<http://www.cs gb.gov.tr/cs gbPortal/cgm.portal?page=asgari> Erişim tarihi: 11.12.2011.

<http://www.turkis.org.tr/source.cms.docsturkis.org.tr.cedocsfilegidaharcama.pdf>

Erişim tarihi: 14.12.2011.

<http://www.tgmp.net/eskisayfa/sector.html> Erişim tarihi: 15.12.2011.

<http://www.forbes.com/2011/01/19/norway-denmark-finland-business-washington-world-happiest-countries.html> Erişim tarihi: 15.12.2011.

http://www.ses.org.tr/index.php?option=com_content&view=article&id=87:ev-eksenli-llar-tda-g&catid=54:kadaber&Itemid=73 Erişim tarihi: 19.12.2011.

<http://www.ka-der.org.tr/tr/index.php> Erişim tarihi: 19.12.2011.

<http://www.kagider.org/> Erişim tarihi: 19.12.2011.

<http://www.kedv.org.tr/> Erişim tarihi: 19.12.2011.

<http://tgmp.net/sayfa.aspx?aKat=25> Erişim tarihi: 28.01.2012.

EKLER

EK 1: MÜLAKATTA KULLANILAN YÖNLENDİRİCİ SORULAR

KONU : Yoksulluğun Azaltılmasında Kullanılan Mikrokredi Uygulaması: Kırıkkale Örneği
ARAŞTIRMACI : Nesrin GÖKTAŞ
TARİH :

Saygıdeğer kadınlar;

Bu bilimsel araştırma, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Anabilimin Dalı'nda yürütülen yüksek lisans tez çalışması için gerçekleştirilmektedir. Bu araştırmanın amacı, mikrokredi kullanan kadınların kredi kullanımı sonrasında hayatlarındaki ekonomik, sosyal ve kültürel değişimleri incelemek ve mikrokredi sisteminin eksiklikleri hususunda çözüm önerileri sunmaktır. Araştırmamızın amacına ulaşabilmesi için sizin değerlendirmeleriniz büyük önem taşımaktadır.

Mülakatta ifade ettiğiniz bilgiler araştırmanın amacı dışında kullanılmayacaktır ve gizli tutulacaktır. Mülakat esnasında sorulan sorulara amacı doğrultusunda, dikkatli ve içtenlikle cevap vermeniz araştırmanın amacına ulaşmasına büyük katkı sağlayacaktır.

Saygıdeğer kadınlar, bu araştırmaya yaptığınız katkıdan dolayı teşekkür ederim.

Nesrin GÖKTAŞ
Yüksek Lisans Öğrencisi

DEMOGRAFİK BİLGİLER

1. Ad
2. Yaş
3. Doğum Yeri
4. Kırıkkale'ye göç etmişse
  - a. Nereden
  - b. Ne zaman
  - c. Niçin
5. Eğitim durumunuz?
6. Medeni haliniz?
7. Kaç yıllık evlisiniz?
8. Çocuğunuz var mı, varsa sayısı?
9. Çocuklarınızın yaşları nedir?
10. Çocuklarınızın eğitim durumu nedir?
11. Evinizde kaç kişi yaşıyor?

12. Hane geliriniz ne kadardır? Düzenli mi?
13. Eşiniz çalışıyor mu?
  - a. Ne iş yapıyor?
  - b. Ne kadar süreyle işsiz?
14. Siz hiç çalıştınız mı?
  - a. Hangi iş veya işlerde çalıştınız?
  - b. Ne kadar süreyle çalıştınız?
15. Herhangi bir sosyal sigortanız var mı? Hangisi?
16. Özel veya devlet kuruluşlarının herhangi birinden yardım alıyor musunuz veya aldınız mı?
  - a. Hangisi?
  - b. Ne tür yardımlar?
  - c. Ne kadar süredir?

MİKROKREDİ

1. Mikrokrediyi nereden duydunuz, nasıl haberdar oldunuz?
2. Mikrokredi almanızdaki neden neydi?
3. Mikrokredi almaya nasıl karar verdiniz?
4. Eşiniz mikrokredi almanız karşısında nasıl bir tutum sergiledi?
5. Mikrokrediye kaç defa başvurduunuz?
  - a. Hangi mikrokredileri kullandınız?
6. Mikrokrediden toplamda ne kadar para aldınız?
7. Aldığınız mikrokrediyle hangi işi veya işleri yaptınız?
8. Girişimde bulunduğunuz sektörü(-leri) nasıl belirlediniz?
9. Kredinin kullanımını nasıl oldu, ne kadarla ne iş yaptınız?
10. Ortalama günlük ne kadar kazanıyorsunuz? Kazancınız kredi kullanmanıza değdi mi?
11. Geri ödemeler nasıl? Kolay mı, zor mu?
12. Çalışmak kolay mı, zor mu? Neden?
13. Bireysel veya grup olarak iş yapmak kolay mı, zor mu? Neden?
14. Ev işleri ne oldu, ikisini birlikte yürütmek kolay mı, zor mu?
15. Kazancınızın ev gelirine etkisi nedir?
16. Kazancınızla birikim yapabiliyor musunuz?
17. Hastalık durumunda daha önce ne yapıyordunuz, şimdi ne yapıyorsunuz? Doktora gitme sıklığınız değişti mi?
18. Bireysel sigortalı olduğunuzu biliyor musunuz, bu konuda ne düşünüyorsunuz?
19. Gıda tüketiminde bir değişiklik oldu mu?
20. Para kazanan bir kadın olarak, kocanızın size karşı davranışlarında bir değişiklik oldu mu?
21. Ailenizde rol değişimi söz konusu mudur?
22. Mikrokrediden önce ve sonraki halinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? İleriyi nasıl görüyorsunuz?

23. Sizce Mikrokredi sisteminin eksiklikleri var mı varsa neler?

GRUPLAR

1. Kimler olacak nasıl karar veriliyor?
2. Nasıl seçiyorsunuz seçim yapılırken neye dikkat ediyorsunuz?
3. Hiç istemediğiniz biri oldu mu, neden?
4. İstemediğiniz biri olursa ne yapıyorsunuz?
5. Grupta birisi haftalık kredisini ödeyemeyecek durumda olursa ne yapıyorsunuz?
6. Diyelim ki siz iki hafta kredinizi ödeyemediniz, nasıl hissedersiniz? Grup size nasıl davranır?
7. Ödemeler dışında grupla bir araya geliyor musunuz? Birbirinize yardımcı oluyor musunuz?

TOPLANTILAR

1. Haftada kaç kere, kaç saat sürüyor?
2. Gidiş geliş sorun oluyor mu? Evdeki işlerinize etkisi var mı?
3. Toplantılarda ilk ne anlatıldı?
4. Neler anlatılıyor, işe yarıyor mu?
5. Toplantının sonunda attığınız slogan sizi nasıl etkiliyor? Sizce olması gereken bir şey midir?

EK 2: MÜLAKATTA KULLANILAN SORULAR

1. Mikrokredi uygulaması Kırıkkale’de ne zaman başlatıldı?
2. Kırıkkale’de bu uygulamanın bir benzeri var mı? Yoksa sizin uygulamanız bu anlamda bir ilk mi?
3. Mikrokredi uygulaması Kaç kişiyle başladı ve şuanda kaç girişimci bu uygulamadan faydalanmaktadır?
4. Mikrokredi vereceğiniz grupları nasıl belirliyorsunuz? Grup üyelerini seçerken herhangi bir işlemde bulunuyor musunuz?
5. Grup üyelerinin ailelerinden (babası veya eşi) izin talebinde bulunuyor musunuz? Bu konu ile ilgili sorun yaşıyor musunuz?
6. Girişimcilerin aldıkları mikrokrediler sabit bir ücrete tabi midir? Girişimci aldığı krediyi hangi periyotlarda öder?
7. Mikrokredinin geri ödeme oranı nedir? Herhangi bir sorun yaşıyor mu? Yaşıyorsa nelerdir?
8. Mikrokredinin sektörel dağılımı nasıldır?
9. Mikrokredi alan bir girişimci işini büyütme veya başka bir sektörde çalışmak amacıyla tekrar uygulamaya başvurma hakkı var mıdır?
10. Böyle bir durum karşısında sizin tutumunuz nedir?
11. Mikrokredinin finansal kaynağını nasıl sağlıyorsunuz?
12. Yoksul kadınları finanse ederek hem onları ekonomik sahada aktif olmayı hem de onlar aracılığıyla toplumun yoksulluk oranını azaltmayı amaçlayan uygulamanın sizce Kırıkkale açısından misyonu nedir?

EK 3: GRUP ÜYELİK BAŞVURU FORMU VE KİŞİSEL BİLGİLER

Türkiye Grameen Mikrokredi Programı																	
..... Şubesi																	
Merkez Adı:		Üye Kart No.: <table border="1" style="width: 100%; height: 20px;"><tr><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td><td style="width: 10%;"></td></tr></table>															
Grup No.:		Katılım Günü:															
		Kimlik No. :															
1. Müracaat Edenin Adı ve Soyadı :																	
2. Müracaat Edenin Doğum Yeri ve Tarihi :																	
3. Eşinin Adı :																	
4. Baba Adı :																	
5. Anne Adı :																	
6. Adres :																	
7. Merkez İsmi :																	
8. Medeni Hali (Bekar, Evli, Boşanmış, Dul, ...) :																	
9. Sürekli Oturduğu Köy / Mahalle :																	
10. Ailesinin / Babasının İkameti :																	
11. Ailesinin Telefon No :																	
Türkiye Grameen Mikrokredi Programının yönetmeliğine uygun tanzim edilmiş, yeni / eski bir gruba üye olmak istiyorum. Kişisel bilgilerim aşağıda belirtilmiştir.																	
12. Üyenin Aile Bilgileri:																	
Sıra No	Aile Bireylerinin Adı (Bay/Bayan)	Yaş	Aile Reisine Olan Akrabalığı	Eğitim	Meslek	İlave Gelir Kazandı mı Başka İş Yapıyor mu?											
1																	
2																	
3																	
4																	
5																	
6																	
7																	
8																	
9																	
10																	
11																	
12																	
13																	
14																	
15																	
13. Ev, Arazi ve Borç Durumu																	
Ev Durumu			Arazi Durumu			Borç Durumu											
Kendi	Kira	Diğer	Kaç Dönüm	Bahçe	Diğer	Banka	Akraba	Diğer									

devam...

14. Evin Tanımı							
Yapı Cinsi				Çatının Durumu			
Taş Ev	Kerpiç Ev	Çok Katlı Bina	Kerpiç Ev	Kremit	Kerpiç	Dam	Beton
15. Besi Hayvanı, Kümes Hayvanı ve Ailenin Mal Varlığı İstatistikleri							
Besi veya Kümes Hayvanı				Diğer Mal Varlığı			
İnek :.....	Tavuk :.....	Buzdolabı :.....	Motorsiklet :.....	Koyun :.....	Horoz :.....	Televizyon :.....	Mobilya :.....
Keçi :.....	Ördek :.....	Çam. Makinası :.....	Fırın :.....	Boğa :.....	Kaz :.....	Masa :.....	Diğer :.....
	Diğer :.....	Sandalye :.....					
16. İpotekli Malların Listesi							
(Mobilya, Ziyet Eşyası, Ev, Arazi, Diğer) :.....							
İpotekli Şartlar ve Koşullar :.....							
17. Ailenin Yıllık Toplam Geliri :.....							
18. Ailede Çalışan Kaç Kişi Var? :.....							
Bay :.....							
Bayan :.....							
19. Başka bir grubun üyesi olan bir aile ferdi var mı? Evet / Hayır :.....							
20. Uzun süre tedavi gördüğünüz veya tedavisi devam eden bir hastalığınız var mı?							
Detaylı Bilgi:.....							
21. İşim ve işimin tarifi:.....							
22. Yılın hangi ayında gelirim düşük:.....							
23. Telephone No :.....							
24. T.C. Kimlik No :.....							
25. Sosyal Güvence : Yeşil Kart ☐ SSK ☐ Diğer ☐							
26. Bulunmadığım durumlarda gönüllü tasarruf hesabımı ..... kullanmakta yetkilidir.							
Grupun, merkezin ve mikrokredi programının bütün kurallarını ve şartlarını kabul ederim. Düzenli olarak haftalık toplantılara katılacağıma söz veririm. Ödemelerimi düzenli olarak yapacağım. Mikrokredi projesini hizmet bedeline ters düşecek herhangi bir şey yapmayacağım.							
Mikrokredi programının çalışmalarının tasviyelerine uyacağım. Mikrokredi çalışanlarının zaman zaman anlattığı ve tarafımdan kabul edilebilir kurallara ve talimatlara uyacağım.							
Baba / Eş İmza				Üyenin İmzası			
(Daha önceki bir gruba katılmak istiyorsanız)							
a-) Başvuran kişiyi grubumuzun, merkezimizin bir üyesi olarak almaya istekliyiz. Üye; Kadın / Erkek grubun, merkezin ve mikrokredi çalışanlarının kurallarına uymayı taahhüt ederim.							
Grup Başkanı				Merkez Şefi			
İmza				İmza			
b-) Şube Müdürünün İmzası:							
Yukarıda belirtilen tavsiyelerin ışığında başvuru sahibi grubun bir üyesi olarak kabul edilebilir.							
Merkez Yöneticisi				Şube Müdürü			
İmza:				İmza:			
Tarih:				Tarih:			
c-) Başvuru sahibi grup üyesi olarak tanınmış ve kabul edilmiştir.							
İsim:							
İmza:							
Bölge Müdürü / Proje Genel Müdürü:							
Tarih:							

ÖZGEÇMİŞ

Nesrin GÖKTAŞ, 1987 Kırşehir doğumludur. İlkokul, ortaokul ve liseyi Kırıkkale’de tamamladı. 2006 yılında Kırıkkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümüne kaydoldu. 2010 yılında aynı bölümden mezun oldu. 2008-2009 yıllarında özel dershanede rehber öğretmenlik yaptı. 2010-2011 Eğitim Öğretim yılında Kırıkkale İsmet Aydınlı İ.O’nda vekil rehber öğretmenlik yaptı. 2012 yılından itibaren Kırıkkale Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü’nde Aile Sosyal Destek Projesi’nde (ASDEP) çalışmaktadır.